

Rekruttering og fastholdelse af plejefamilier

Udviklingstendenser og geografisk variation

Tea Torbenfeldt Bengtsson, Stine Tankred Luckow, Pernille Skovbo Rasmussen
og Anika Liversage

Rekruttering og fastholdelse af plejefamilier – Udviklingstendenser og geografisk variation

© VIVE og forfatterne, 2021

e-ISBN: 978-87-7119-921-5

Arkivfoto: Ricky John Molloy/VIVE

Projekt: 301459

VIVE – Viden til Velfærd

Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11, 1052 København K

www.vive.dk

VIVEs publikationer kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

Forord

Denne rapport handler om rekruttering og fastholdelse af plejefamilier i Danmark. Der er i dag mangel på plejefamilier, og kommunerne oplever udfordringer med at finde egnede familier til de børn og unge, de ønsker at placere i familiepleje.

Målet med rapporten er at bidrage med viden om de rekrutteringsvanskeligheder, kommunerne oplever, samt viden om den geografiske variation i udbuddet af plejefamilier. Derudover er formålet med rapporten at belyse, hvilke forhold der kan adresseres med henblik på fremover at kunne styrke dels arbejdet med at tiltrække flere nye plejefamilier til området men også at fastholde de eksisterende plejefamilier.

Rapporten er udarbejdet af forsker Stine Tankred Luckow, senioranalytiker Pernille Skovbo Rasmussen og professor MSO Tea Torbenfeldt Bengtsson. Desuden har seniorforsker Anika Liversage medvirket i analyse og redigering af rapporten i slutfasen.

Vi vil gerne sende en stor tak til socialtilsynene og de kommuner, som har stillet op til interviews og bidraget med at kaste lys over rekrutterings- og fastholdelsesudfordringer og den geografiske variation på området. Herunder socialtilsynenes fremsendelse af aktuelle tal. Ikke mindst ønsker vi at takke de plejeforældre, som har delt deres erfaringer og oplevelser med os og givet indsigt i, hvordan der bedre kan sikres rekruttering og fastholdelse af plejefamilier i fremtiden. Også tak til følgegruppen for at komme med gode og indsigtsfulde kommentarer til rapporten.

Undersøgelsen er bestilt af Social- og Ældreministeriet som en del af ministeriets årlige trækingsret på analyse- og forskningsopgaver fra VIVE.

Kræn Blume Jensen

Forsknings- og analysechef for VIVE Social

2021

Indhold

Sammenfatning og konklusion	6
1 Indledning	14
1.1 Formål og undersøgelsesspørgsmål	15
1.2 Baggrund	16
1.3 Læsevejledning.....	24
2 Metode og data	25
2.1 Præsentation af datagrundlaget	25
2.2 Bearbejdning og anvendelse af data	30
2.3 Begrebsafklaring	31
3 Udviklingen på plejefamilieområdet.....	32
3.1 Styrket fokus på forebyggende arbejde og familiepleje.....	32
3.2 Udviklingen i børnegruppen, som anbringes i familiepleje	34
3.3 Professionalisering af plejefamilien	35
3.4 Ændringer i organiseringen af godkendelser og tilsyn	37
3.5 Udbud og efterspørgsel på forstærkede og specialiserede plejefamilier	39
3.6 Opsamling	41
4 Rekruttering	43
4.1 Kommunernes indsatser for at tiltrække nye plejefamilier.....	43
4.2 Tværkommunalt samarbejde om rekruttering.....	46
4.3 Plejeforældres perspektiver på rekruttering.....	47
4.4 Socialtilsynenes godkendelse af nye plejefamilier	50
4.5 Karakteristika og krav til nye plejefamilier	52
4.6 Matchningsprocessen	55
4.7 Erfaringer med Tilbudsportalen	58
4.8 Opsamling	58
5 Samarbejde	60
5.1 Samarbejde mellem socialtilsyn og kommuner	60
5.2 Samarbejde mellem kommuner og plejefamilier	63
5.3 Plejefamiliers tillid/mistillid til samarbejdet med kommunerne.....	67
5.4 Samarbejde mellem plejefamilier og biologiske forældre	69
5.5 Samarbejde mellem socialtilsyn og plejefamilier	70
5.6 Opsamling	72
6 Fastholdelse	74
6.1 Betydningen af netværk, supervision og opkvalificering	74
6.2 Betydningen af aflastning, støtte til børnene og økonomi	76
6.3 Årsager til, at plejefamilier stopper	79
6.4 Plejeforældrenes rettigheder opleves som begrænset.....	81
6.5 Opsamling	82

7	Geografisk variation	85
7.1	Forskelle mellem land og by	85
7.2	Betydningen af kommunestørrelse for tiltrækningen af nye plejefamilier.....	87
7.3	Forskelle i kommunernes oplevelser med matchning	88
7.4	Forskelle i kommunernes muligheder for at tilbyde attraktive vilkår.....	89
7.5	Forskelle i kommunernes anbringelsespraksis.....	90
7.6	Plejeforældrenes oplevelser af kommunale forskelle	91
7.7	Opsamling.....	92
	Litteratur.....	94
Bilag 1	Interviewguides, socialtilsyn.....	97
Bilag 2	Interviewguides, kommuner	103
Bilag 3	Interviewguides, plejefamilier	110

Sammenfatning og konklusion

Formålet med denne undersøgelse er at skabe et empirisk vidensgrundlag for vurderinger af, hvordan udbuddet af familieplejere fastholdes og udbygges i de danske kommuner. Undersøgelsen er designet som en dybdegående, kvalitativ undersøgelse af rekruttering og fastholdelse på familieplejeområdet. Igennem 66 individuelle interviews med repræsentanter fra de 5 socialtilsyn, 8 kommuner og en række plejeforældre belyser rapporten de forskellige aktørers vurderinger, erfaringer og oplevelser relateret til følgende fire undersøgelsesspørgsmål:

- Hvilke overordnede udviklingstendenser på familieplejeområdet peger kommuner, socialtilsyn og plejefamilier på?
- Hvilke udfordringer i rekrutteringen og fastholdelse af plejefamilier peger kommuner, socialtilsyn og plejefamilier på?
- Hvorfor ses der geografiske variationer i udbuddet og rekruttering af plejefamilier?
- Hvordan kan man fremadrettet lykkes bedre med at rekruttere nye plejefamilier samt beholde eksisterende plejefamilier?

Samlet tegner analyserne i rapporten et komplekst billede af plejefamilieområdet, hvor der er stor variation i opgaveløsningen, særligt mellem forskellige kommuner. Området er generelt kendetegnet ved, at fagligheden i plejefamilierne opleves som styrket de seneste år, og at der generelt er sket en professionalisering af området blandt andet ved, at familieplejernes faglige profiler og kompetencer til at tage imod børn med særlige behov er styrket. Der peges dog generelt i interviewene på centrale udfordringer omkring både rekruttering og fastholdelse af plejefamilier. Udbuddet af plejefamilier er geografisk skævt fordelt, og flere kommuner oplever, at det til trods for ledige plejefamilier i lokalområdet kan være svært at finde de rette match mellem kvalificerede plejefamilier og børn, særligt når børnene, der skal anbringes, har særlige behov, der skal imødekommes. Flere kommuner ytrer, at det af forskellige årsager er svært at rekruttere tilstrækkeligt med nye plejefamilier, samtidig med at visse kommuner desuden oplever, at det kan være svært at fastholde samarbejdet med de eksisterende plejefamilier. Her peges der i interviewene på, at det er centralt for et vedvarende samarbejde, at plejefamilierne oplever gode samarbejdsrelationer med anbringende kommune, muligheder for støtte og supervision samt klarhed omkring deres vederlag og ansættelsesvilkår.

Udviklingen på plejefamilieområdet – øget professionalisering

Overordnet peges der blandt undersøgelsens interviewpersoner på, at der er et styrket fokus på anvendelsen af plejefamilier frem for døgninstitutioner eller opholdssteder, når børn skal anbringes uden for eget hjem. Det afspejler en overordnet tendens, som også fremgår af de seneste års opgørelser, der viser, at det i dag er en større andel af de børn og unge, som anbringes uden for hjemmet, der kommer i familiepleje. Det fremhæves af flere interviewpersoner, at denne udvikling har medført, at også børn og unge med særlige behov i dag i højere grad anbringes i plejefamilier.

Størstedelen af interviewpersonerne fra både kommunerne, socialtilsynene og blandt plejeforældrene fremfører en oplevelse af, at børnenes behov er blevet mere komplekse end tidligere. Derfor peger flere informanter på, at plejefamiliefunktionen i stigende grad kræver særlige kompetencer, og det fremhæves generelt, at der på området er sket et skift fra tidligere forståelser af plejefamilien som værende primært en almindelig familie med ekstra hjerte- og husrum hen imod en generel professionalisering af plejefamilien som indsats.

Den øgede professionalisering af området viser sig også i praksis ved et styrket fokus på godkendelse og tilsyn med plejefamilierne. Der er generelt enighed blandt undersøgelsens interviewpersoner om, at det styrkede fokus på faglighed og indførelsen af socialtilsynene har styrket området. Samlet set bliver professionaliseringen set som positiv, herunder også at familier i dag skal leve op til flere krav for at blive godkendt som plejefamilie og blandt andet skal besidde evnen til at mentalisere. Rollen som professionel omsorgsgiver og samtidig privat familieperson kan for plejeforældrene dog opleves svær at leve op til.

Det rette match mellem barn og plejefamilie

Udviklingen omkring øget professionalisering og oplevelsen af, at flere børn med mere komplekse behov anbringes i plejefamilier, har ifølge interviewpersonerne ført til, at kommunerne oplever et stigende behov for forstærkede og specialiserede plejefamilier. En efterspørgsel, som flere kommuner erfarer, at der er udfordringer med at imødekomme i udbuddet af plejefamilier, idet en høj andel plejefamilier er almen godkendte. Det betyder, at der kan opstå problemer med at finde det bedste match mellem barn og plejefamilie. Det generelle udbud af plejefamilier kan således godt være højt, samtidig med at kommunerne lokalt oplever, at der ikke er tilstrækkeligt med kvalificerede plejefamilier, som matcher de konkrete børn, der skal anbringes.

Det fremhæves generelt af både plejeforældre og fagprofessionelle i kommunerne, at en god matchningsproces mellem plejefamilie og barn er afgørende for, at anbringelsen bliver en succes. Plejeforældre fortæller, at de kan opleve at få tilbudt opgaver, hvor barnet er mangelfuldt udredt eller beskrevet, hvilket kan have negative konsekvenser for hverdagslivet. De fagprofessionelle i kommunerne oplever, at det kan være udfordrende at finde ledige relevante plejefamilier, særligt til behandlings- eller erfaringskrævende anbringelsesopgaver. Både fordi de erfarer plejefamilier er eftertragtede, og fordi de mangler detaljerede og opdaterede oplysninger om plejefamilierne på Tilbudsportalen (den digitale platform, hvor kommunerne henter oplysninger om anbringelsessteder og ledige pladser).

Rekruttering af nye plejefamilier

Interviewpersonernes forskellige perspektiver og erfaringer viser, at der generelt opleves udfordringer med at tiltrække nye plejefamilier. Udfordringerne varierer på tværs af kommuner og socialtilsyn og over tid, men den opleves generelt som en væsentlig barriere for at kunne sikre en fortsat høj anvendelse af plejefamilier, når børn og unge skal anbringes.

Rekrutteringsindsatserne, som skal tiltrække nye plejefamilier, opleves generelt som ressourcetrækkende af kommunerne. Særligt de mindre kommuner kan opleve udfordringer med at være relativt få ansatte til at løfte de samlede anbringelsesopgaver og herunder rekrutteringsindsatser, hvilket også afspejler sig i kommunernes forskellige prioriteringer af indsatserne for at tiltrække nye plejefamilier. Det vurderes af socialtilsynene, at mange kommuner gør en betydelig indsats, men at flere kommuner kunne have gavn af at samarbejde på tværs af kommunegrænser. Generelt påpeger både kommunerne og socialtilsynene, at de har begrænset viden om, hvorvidt rekrutteringsindsatserne udmønter sig i flere plejefamilier. Nogle kommuner fortæller, at incitamentet til aktivt at finde nye plejefamilier kan være påvirket af, at de ikke ved, om familierne, såfremt de godkendes, vil indlede et samarbejde med den rekrutterende kommune eller vælge at samarbejde om anbringelser med andre kommuner.

Karakteristika, der efterspørges hos plejefamilier

Siden loven om socialtilsyn trådte i kraft i 2014, er det de fem socialtilsyn, der forestår godkendelsen af nye plejefamilier (Lov om socialtilsyn, 2019). Plejefamilier godkendes i dag i tre typologier: almene, forstærkede eller specialiserede plejefamilier. Disse typologier skal afspejle plejefamiliens kvalifikationer til at tage imod børn med forskellige former for og grader af udfordringer.

De overordnede krav, der stilles til plejefamilierne, opleves af interviewpersonerne generelt som relativt forskelligartede og omfattende, og det fremhæves, at ikke alle familier kan, vil eller bør gå ind i alle typer af anbringelsesopgaver. De generelle karakteristika og krav, som fremhæves i relation til at være plejefamilie, omfatter, at familierne:

- har et stabilt familieliv
- kan modtage ny viden og udvikle sig fagligt og personligt
- kan mentalisere
- er omstillingsparate og løbende kan justere deres praksis
- kan samarbejde med både tilsyn, kommune og biologiske forældre samt barnets skole
- har erfaringer med eller viden om børn (pædagogfaglig viden er ikke et krav men en fordel)
- er raske og har et forholdsvist godt helbred
- har en stabil økonomi
- har de rette fysiske rammer
- er villige til at gå på visse kompromiser i deres sociale liv og fritidsliv
- har et fleksibelt arbejdsliv ud over at være plejefamilie.

Socialtilsynene vurderer løbende plejefamiliers eventuelle ønsker om væsentlige ændringer i deres godkendelse, eksempelvis hvad angår antal pladser og godkendelsesniveauer. Det er relativt specifikke krav, som plejefamilier skal leve op til for at være godkendt, særligt som specialiserede plejefamilier. På trods af at der udtrykkes en stigende efterspørgsel på den specialiserede type plejefamilie, er der relativt få familier, som er godkendt som specialiseret plejefamilie. På tværs af de fem socialtilsyn er det aktuelt 3-7 % af alle plejefamilier, der er godkendt som specialiseret plejefamilie. Socialtilsynene peger på, at plejefamilier relativt ofte ønsker at forblive på et godkendelsesniveau, eksempelvis som forstærket, selvom de har kvalifikationer til at blive specialiseret. Dette kan ifølge flere af interviewpersonerne hænge sammen med, at en del plejefamilier ikke ønsker at tage særligt behandlings- eller erfaringskrævende børn ind, eksempelvis fordi de ønsker at opretholde et aktivt familieliv, beskæftigelse uden for hjemmet, har hjemmeboende børn eller ikke finder støttetilbuddene fra kommunen tilstrækkelige.

Samarbejde er vigtigt

Velfungerende samarbejdsrelationer udpeges af samtlige interviewpersoner som afgørende for succes både i den enkelte anbringelse og for området generelt. Der peges på en række potentielle og reelle udfordringer i samarbejdet omkring plejefamilieanbringelser, og det fremhæves, at det er væsentligt at have fokus på at løse eller mindske disse udfordringer for at styrke arbejdet med at rekruttere og fastholde plejefamilier fremadrettet. Samlet set peges der på tværs af interviewene på en række forhold, som er afgørende for, at samarbejdet fungerer: løbende forventningsafstemning, tid og grundigt kendskab til både børn og plejefamilie, gensi-

dig tillid og åbenhed, løbende dialog og inddragelse, stabilitet og kontinuitet i samarbejdsrelationerne, og at der skabes rammer for positive møder og samvær mellem barnet og de biologiske forældre.

I interviewene peges der også på en række barrierer for, at samarbejdet kan fungere, herunder manglende forventningsafstemning og dialog, manglende tillid og hyppig udskiftning af fagprofessionelle. Samtidig oplever plejefamilierne, at samarbejdet bliver udfordret, hvis de ikke behandles som en samarbejdspartner, men mødes med mistro og modstand. Det kan opleves som en udfordring, at fagprofessionelle har forskellige faglige perspektiver på familiens og barnets behov. Forskellige faglige vurderinger og pointeringer kan skabe loyalitetskonflikter også mellem fagprofessionelle, eksempelvis mellem sagsbehandlere og familieplejekonsulenter.

Plejeforældre, som har børn fra forskellige kommuner, kan opleve meget forskellige samarbejdsrelationer med de forskellige kommuner. De fortæller, at samarbejdet fungerer bedst med kommuner, der afsætter tid, er lette at få fat på, fleksible i forhold til at tilkende de former for støtte, plejefamilien ansøger om, og som er anerkendende og tillidsfulde over for plejefamilierne.

Undersøgelsens interviews med plejeforældre viser, at de oplever betydelige forskelle i kommuners tilgange til at støtte barnet i pleje og plejefamilien. Nogle plejefamilier med børn anbragt fra forskellige kommuner oplever således, at børnene stilles forskelligt i deres muligheder og vilkår, eksempelvis for deltagelse i fritidsaktiviteter, tilkendelse af psykologbistand, medicin-dækning og økonomisk støtte. Oplevelser med dårligt samarbejde med en kommune kan tilskynde til, at plejefamilierne fremadrettet vælger at prioritere samarbejder med andre kommuner, som de oplever støtter bedre op om barnet i pleje og dem som plejefamilie. Således kommer kommunernes forskellige økonomiske, organisatoriske og faglige grundlag på anbringelsesområdet til at bevirke forskelle i den måde anbringelsesområdet opleves og erfares af de centrale aktører: børnene og deres familier samt plejefamilierne.

Samarbejdet mellem socialtilsyn og kommuner opleves generelt som velfungerende af begge parter. Flere, særligt kommunale interviewpersoner, peger dog på, at samarbejdet omkring overblik over ledige familier og matchningsprocessen med fordel kunne styrkes. Ligesom samarbejdet omkring akutte situationer og kriterierne for ændringer i godkendelsesniveauer med fordel kunne styrkes.

Fastholdelse af plejefamilier

De fagprofessionelle i både kommuner og socialtilsynene er opmærksomme på vigtigheden af, at eksisterende plejefamilier fastholdes, således at de bevares som samarbejdspartnere, der kan løfte fremtidige anbringelsesopgaver. Samtidig viser undersøgelsen, at arbejdet med at fastholde plejefamilier involverer mange forskellige aktører, niveauer og faktorer, som alle har betydning for, om plejefamilier ønsker at fortsætte. Undersøgelsen tegner på tværs af interviews et billede, hvor fastholdelsen af plejefamilierne bedst sikres ved, at der sker en generel styrkelse af hele området, både i forhold til økonomi, vilkår, støtte, anerkendelse og faglighed.

Denne styrkelse vil ifølge interviewpersonerne imødekomme en række af de udfordringer, der vurderes at være til stede på området, og som kan true det fremadrettede samarbejde. Udfordringer, som findes på forskellige niveauer, og som hænger sammen med de krav og rammer, som kommunerne, socialtilsynene og helt overordnet lovgivningen opstiller for plejefamiliernes virke. Der er således tale om udfordringer, der ikke alene primært knytter sig til den lokale kommunale praksis, men som også i høj grad knytter sig til mere overordnede vilkår, opgaver-

nes særegne karakter samt plejefamiliernes hverdag og livssituationer. Der identificeres i undersøgelsen en række faktorer, som kan understøtte fastholdelse af plejefamilierne. Særligt peges der på:

- Gode og tillidsfulde samarbejdsrelationer med fagpersoner i kommuner og socialtilsyn
- Etablering af lokale netværksgrupper blandt plejeforældre
- Professionel supervision af plejeforældre
- Adgang for plejeforældre til opkvalificerende kurser og efteruddannelse
- Sikring af relevant indhold og organisering af de obligatoriske kursusdage for plejeforældre
- Mulighed for aflastning
- Hurtigere og grundigere udredning af børnene
- Mulighed for behandling af børnene
- Mulighed for støtte til børnene, både i skole, hjem og fritid
- Økonomisk sikkerhed evt. via indførelse af overenskomstlignende fælles aftaler
- Bedre rettigheder i forhold til barnet i pleje, fx partsrettigheder i børnesagen
- Lydhørhed over for og mindre detailstyring af, hvordan familierne ønsker at planlægge deres hverdag med børnene.

Det er ikke udelukkende plejeforældrene, som peger på disse faktorer som afgørende for ønsket om at forblive plejeforældre, men også de øvrige interviewede fagpersoner italesætter faktorerne som betydningsfulde. Faktorerne er ikke rangordnet og tillægges forskellig vægt i forskellige situationer og sammenhænge. En række af interviewpersonerne, særligt fra socialtilsynene og kommunerne, fortæller om konkrete årsager til, at plejefamilier stopper. Årsagerne er naturligt tæt forbundet med de faktorer, der ses som afgørende for, at plejefamilierne fortsætter, men der er også andre forhold på spil, når vi ser på, hvorfor plejefamilier ikke fortsætter som plejefamilier. De årsager, som særligt fremføres er:

- Besparelser på vederlag og tilskud
- Besparelser på støtte og aflastning
- Ønske om fortsat at have beskæftigelse uden for hjemmet, og herunder frygt for at miste fodfæste på arbejdsmarkedet
- For store konsekvenser for plejefamiliens sociale liv og familieliv
- Plejefamilien optager børn i pleje som fuldt integrerede i deres familie og får derfor ikke plads til at tage nye børn i pleje
- Plejeforældre går på pension
- Det er ikke tilstrækkeligt attraktivt at blive plejefamilie ift. vilkår og aflønning (vederlag)
- Manglende anerkendelse af plejeforældres fagprofessionelle kompetencer
- Plejefamilien kommer ikke i gang med en anbringelse inden for 3 år og bliver derfor lukket
- Plejefamilien siger gentagne gange nej til opgaver, som de tilbydes
- Mangelfuld matchning, som gør, at anbringelsen må afbrydes
- Manglende inddragelse af plejeforældrene i beslutninger om plejebarnet
- Plejeforældres manglende partsrettigheder.

Undersøgelsens interviewpersoner udtrykker, at der er samspil mellem de forhold, der får plejefamilier til at stoppe, og hvordan området kan gøres mere attraktivt for andre familier, og dermed også er af betydning for at sikre øget rekruttering af nye plejefamilier.

Begrænsede forklaringer på den geografiske variation på plejefamilieområdet

Der er betydelige geografiske forskelle i udbuddet af plejefamilier, således at nogle kommuner og regioner har en større andel af plejefamilier end andre. Andelen af ledige plejefamiliepladser varierer også betydeligt (fra 15 % til 47 %). Desuden er der også på tværs af landet en væsentlig variation i fordelingen af plejefamilier, som er godkendt som henholdsvis almene, forstærkede og specialiserede. Ligeledes er der på tværs af landet variation i kommunernes brug af plejefamilie som anbringelsesform, således at størstedelen af anbragte børn og unge anbringes i plejefamilie i nogle kommuner, mens det i andre kommuner er under halvdelen, der anbringes i plejefamilie.

Analyserne på baggrund af interviewene i denne undersøgelse giver desværre ikke udtømmende forklaringer på årsagerne til disse geografiske forskelle. Analyserne viser dog, at der er en række forskellige forhold, som ifølge interviewpersonerne kan have afgørende betydning for den geografiske variationen.

Et forhold er små og store kommuners forskellige befolkningsgrundlag, der betyder, at de har forskellige muligheder og grundlag for at rekruttere nye plejefamilier. Fagprofessionelle i kommunerne peger på, at forskelle i det generelle uddannelsesniveau og i de dominerende boligformer i kommunen er af betydning for deres rekrutteringsgrundlag og dermed de godkendelser, som de plejefamilier, de rekrutterer, kan opnå.

Et andet forhold, som kommunerne i undersøgelsen peger på, er, at de oplever forskellig grader af udfordringer med at finde de rette match mellem barn og plejefamilier. Interviewene i undersøgelsen tegner imidlertid ikke et klart mønster, sådan at større kommuner oplever flere eller færre udfordringer end mindre kommuner, eller at kommuner i visse dele af landet er særligt udfordrede. Der er dog en tendens til, at kommuner med store byer oplever mere udtalte udfordringer med rekruttering og matchning.

Udfordringer med at finde egnede plejefamilier i nærområdet betyder, at nogle kommuner giver opgaver til plejefamilier i andre dele af landet. Nogle fagprofessionelle i kommunerne fremhæver, at denne praksis kan være til ulempe for barnet og den biologiske familie, og at de ikke anser det for at være en optimal løsning. Desuden fortæller fagprofessionelle fra kommunerne, at denne praksis, hvor børn anbringes i andre kommuner end bopælskommunen, fordi det er vanskeligt at finde lokale match, kan skabe en uheldig form for konkurrence imellem kommunerne om de erfarne plejefamilier. Samtidig kan det vanskeliggøre anbringelse af børn i lokalområdet, da de lokale pladser optages af andre kommuner.

Perspektiver til det fremadrettede arbejde med at rekruttere og fastholde plejefamilier

Undersøgelsens resultater peger på en række områder, hvor man fremadrettet kan lykkes bedre med at rekruttere nye plejefamilier samt beholde eksisterende plejefamilier. Der er således i det følgende fokus på, hvordan analyserne af samarbejde, rekruttering og fastholdelse, matchning og geografiske forskelle, kan anvendes til at styrke området fremadrettet.

Øget anerkendelse af plejefamilier

Selvom analyserne viser, at der de seneste år er sket en professionalisering af plejefamilieområdet, og at kravene til plejefamilier er vokset, peger flere professionelle og plejefamilier på, at

der er et behov for, at også anerkendelsen af plejefamilierne styrkes. Den manglende anerkendelse kan lede til udfordrende samarbejdsrelationer i konkrete situationer, men knyttes også til en mere generel oplevelse af, at plejefamiliernes indsats ikke anerkendes mere generelt i samfundet. Det efterlyses således af flere, at der mere bredt formidles viden om plejefamiliernes rolle på anbringelsesområdet, samt at plejefamiliernes ofte positive forskel for barnet formidles, og at der mere udbredt opnås en anerkendelse af, at plejeforældres arbejde kræver særlige kompetencer.

En øget anerkendelse og udbredelse af viden om plejefamiliefunktionen kan muligvis medvirke til at tiltrække nye plejefamilier og fastholde samarbejdet med de eksisterende plejefamilier. Anerkendelse kan også komme til udtryk i form af tilpasning og styrkelse af rammer og vilkår for plejefamiliernes virke.

Tydeligere rammer og støttemuligheder for plejefamilierne

I samarbejdsrelationerne efterlyser hovedsageligt plejefamilierne, at der udvikles tilstrækkelige rammer for, at plejefamilien kan støtte barnet i pleje og lettere kan få adgang til professionel støtte og sparring. Overordnet peger plejefamilierne på vigtigheden i, at samarbejdspartnere udviser tillid til deres vurderinger og professionelle rolle i arbejdet med børnene. Fremadrettet kan der være grund til at efterse rammerne for plejefamiliernes adgang til støtte og sparring, både i den enkelte kommune og på tværs af området, således at professionaliseringen af plejefamiliernes arbejde bæres igennem hele anbringelsesforløbet for det enkelte barn i pleje.

Resultaterne peger på, at der er betydelige forskelle mellem kommunerne i den støtte og sparring, som plejefamilierne tilbydes. Disse forskelle kan lede til oplevelser af tilfældighed og frustrationer blandt plejefamilierne, og der kan derfor være brug for tydeligere kommunikation om serviceniveauet i de enkelte kommuner i forbindelse med matchningsprocessen. Herved kan plejefamilierne bedre vurdere, om de kan løfte en given plejeopgave inden for den anbringende kommunes serviceniveau og rammer. Det kan dertil overvejes, om mere ensartede vilkår og rammer på tværs af kommunerne ville kunne styrke området ved at gøre det mere tydeligt, hvilket niveau af støtte der er tilgængeligt i forskellige kommuner og på tværs af kommuner.

Styrkede muligheder for tværkommunalt samarbejde

Af undersøgelsens resultater fremgår det, at flere kommuner oplever fordele ved at samarbejde med hinanden, særligt om rekrutteringsindsatser og i tværkommunale netværk. De kommunale fagpersoner på anbringelsesområdet oplever fordele ved at have faglige erfaringsudvekslinger på tværs af kommunegrænser og have viden om og relation til andre dele af anbringelsesområdet. Med udgangspunkt i denne viden kan der være en fordel i fremadrettet at mulighedsafsøge og styrke det tværkommunale samarbejde yderligere. Det kunne samtidig afdækkes, om et øget tværkommunalt samarbejde med fordel også kunne styrkes på sagsniveau, eksempelvis i forhold til at skabe et samlet overblik over ledige plejefamilier i nærområdet samt styrke overblikket over de enkelte plejefamiliers kompetencer og særlige kvaliteter.

Selvom kommunerne anvender Tilbudsportalen, har de langt fra altid overblik over ledige familier eller tilstrækkelig detaljeret viden om familierne. Ved at styrke samarbejdet om at skabe overblik over rekruttering og matchning, og også omkring konkrete opgaver, kan kommunerne potentielt opnå mere fleksible forløb. Samtidig kunne et styrket tværkommunalt samarbejde understøtte, at kommunerne får bedre overblik over lokale pladser og dermed undgår at modarbejde hinanden ved at optage plejefamilier i hinandens kommuner.

Øget tværkommunalt samarbejde på området vil desuden potentielt kunne afhjælpe nogle af de udfordringer, som særligt mindre kommuner kan opleve i forbindelse med at etablere særlige støttetilbud og kursusforløb for plejefamilierne. Eksempelvis at få etableret de lovpligtige og tæt støttede opstartsforløb rettidigt. Her vil nogle kommuner kunne have gavn af sammen at organisere fælles opstartsforløb, så der ikke går for lang tid, inden nystartede plejefamilier kommer i gang.

Fortsat fokus på samarbejde mellem alle parter omkring barnet

Et centralt resultat i denne undersøgelse er vigtigheden af velfungerende samarbejdsrelationer mellem alle parterne omkring barnet anbragt i pleje. Hver gang en samarbejdsrelation er belastet, går det potentielt ud over både barnet og plejefamilien som helhed, hvilket øger risikoen for mistrovsel og sammenbrud. Ligesom oplevelser med dysfunktionelle samarbejdsrelationer på sigt kan få plejefamilier til at ophøre som plejefamilie. Et velfungerende og tillidsfuldt samarbejde mellem alle parter er således vigtigt for anbringelsens succes.

Fremadrettet kan der med fordel fortsat være fokus på at styrke det gode samarbejde, og herunder at der organisatorisk og ledelsesmæssigt i kommunerne udvikles tydeligere rammer og fastsættelse af fælles vilkår, som kan muliggøre, at familieplejekonsulenter og sagsbehandlere kan yde den indsats og har den tid til rådighed, som det kræver at skabe et godt samarbejde rundt om børnene i pleje. Herunder peges der i undersøgelsen på en generel udfordring i forhold til understøttelse af det velfungerende samarbejde mellem de biologiske forældre og plejefamilierne.

Det kan desuden med fordel undersøges, hvordan samarbejdet mellem kommunerne og socialtilsynene yderligere kan styrkes i forhold til at skabe bedre overblik over ledige plejefamilier og deres kompetencer, samt håndteringen af akutte behov for nye godkendelser eller ændringer i godkendelser hos eksisterende plejefamilier. Udviklingen af nye samarbejdsmodeller kunne være med til at løse aktuelle udfordringer for kommunerne og dermed løfte kvaliteten på området.

Større lokalt udbud af plejefamilier

Vi kan ikke med denne undersøgelse pege på, hvordan man fremadrettet lokalt kan imødekomme og udligne den geografiske variation i udbuddet af plejefamilier på tværs af landet. Kommuner varierer, hvad angår bl.a. størrelse, borgernes sociodemografiske sammensætning, og hvilke boligformer der dominerer – faktorer, som alle har en naturlig påvirkning på andelen af plejefamilier. Disse strukturelle faktorer er ikke umiddelbart lige til at ændre. Oparbejdelsen af mere samlet viden om lokale behov for plejefamilier (herunder specialiseringsgraden), samt udbuddet af eksisterende plejefamilier kan muligvis styrke arbejdet med mere målrettet lokal rekruttering og mere koordinerede matchningsprocesser. En sådan mere systematisk oparbejdning af viden om udbud og efterspørgsel kan imidlertid ikke forventes at tilside sætte behovet for, at det *generelt* gøres mere attraktivt at være og blive plejefamilie.

1 Indledning

Social- og Ældreministeriet har bedt VIVE om at indsamle viden om rekruttering og fastholdelse af plejefamilier i Danmark. Herunder viden om, hvorfor udbuddet og rekrutteringen varierer på tværs af landet. Denne undersøgelse belyser problemstillingen i Danmark via en dybdegående empirisk analyse af de danske forhold belyst gennem kommunernes, socialtilsynenes og plejefamiliernes perspektiver og erfaringer. Samtidig belyser undersøgelsen de geografiske forskelle, der tegner sig i forhold til problemstillingen knyttet til at finde egnede plejefamilier til børn med behov for anbringelser.

Udviklingen på anbringelsesområdet er de seneste årtier gået entydigt i retning af, at familiepleje anvendes hyppigere som anbringelsesform end fx døgninstitutioner og opholdssteder. I dag bor en større andel af anbragte børn og unge i familiepleje end tidligere: Det gælder 66 % i dag, sammenlignet med 49 % i 2007 (Social- og Ældreministeriet, 2020). Omkring 11.400 børn og unge i alderen 0-17 år var i udgangen af 2019 anbragt uden for hjemmet, heraf var størstedelen, ca. 7.600, anbragt i en plejefamilie (Social- og Ældreministeriet, 2020).

Udviklingen hen mod en øget brug af plejefamilier frem for andre former for anbringelser er foranlediget af flere samtidige processer og er baseret på, at børn oftest vil have bedst af at vokse op i så familielignende rammer som muligt. Denne tilgang er blevet understøttet i socialpolitikken, eksempelvis gennem "Barnets reform" fra 2011 og med udgangspunkt i forskningsmæssig viden om, at børn, som er vokset op i familiepleje, generelt har færre problemer og klarer sig bedre som voksne, end børn i andre anbringelsesformer. Disse forskelle kan ikke udelukkende tilskrives anbringelsesformen, men kan også have andre årsager, eksempelvis forskelle i børnenes problematikker (Lausten et al., 2020).

Stigningen i andelen af anbragte børn, til familiepleje frem for døgninstitution, opholdssted eller andre anbringelsesformer, har øget efterspørgslen på kvalificerede plejefamilier til at tage imod børnene og de unge. Det medfører aktuelt et pres på plejefamilieområdet i forhold til fortsat at fastholde de eksisterende og rekruttere tilstrækkeligt med nye plejefamilier (Luckow et al., 2021; Ankestyrelsen, 2021). Der er imidlertid betydelige forskelle på, hvor mange børn og unge der anbringes i plejefamilier på tværs af landets kommuner og landsdele. En velfærdspolitisk analyse fra det tidligere Social- og Indenrigsministeriet (2019b) viser således, at andelen af anbragte børn og unge i plejefamilie ved udgangen af 2017 varierede mellem 86 % i kommunen med den højeste andel og 34 % i kommunen med den laveste andel. I Nordsjælland og i omegnen af København er det omkring 50 % blandt alle anbragte børn og unge, som bor i en plejefamilie, mens det i Syd-, Nord- og Vestjylland er omkring 75 % blandt alle anbragte børn og unge, som bor i en plejefamilie. I mange jyske kommuner er det over 80 % af anbragte børn og unge, som bor i en plejefamilie. Der er således betydelige geografiske forskelle på, hvor mange børn og unge, som anbringes i familiepleje (Social- og Indenrigsministeriet, 2019b).

Samtidig er der en tendens til, at andelen af ledige plejefamilier også er større i de dele af landet, hvor man anbringer flest børn i familiepleje (Social- og Ældreministeriet, 2020). Det kan indikere, at der i de geografiske områder, hvor man i højere grad anbringer børn i plejefamilier, også er flere plejefamilier til rådighed. Samtidig ved vi fra en relativt ny rapport (Bolvig et al., 2021), at barnets bopælskommune har betydning for valg af anbringelsessted (uafhængigt af diverse målbare karakteristika hos barnet), hvilket betyder, at kommunerne helst anbringer børn i nærområdet. Det kan følgelig være problematisk for nogle kommuner og geografiske områder, at der er knap så mange plejefamilier til rådighed som i andre kommuner og landsdele.

En rapport fra Kommunernes Landsforening (KL) fra 2019 viste, at knap 40 % af de 79 kommuner i undersøgelsen angav, at det ofte eller altid er svært at finde en egnet plejefamilie til et barn, man ønsker at placere i familiepleje (KL, 2019a). Samtidig viser en spørgeskemaundersøgelse blandt alle landets kommuner (med 97 % besvarelse) gennemført af Socialstyrelsen i 2020, at 68 % af kommunerne oplever udfordringer med at sikre det rette match mellem barn og et egnet anbringelsessted tæt på den unges nærmiljø – det omfatter både plejefamilier og døgninstitutioner samt opholdssteder.

Disse udfordringer findes også internationalt, hvor mange vestlige lande rapporterer om udfordringer med at rekruttere og fastholde tilstrækkeligt med kvalificerede plejefamilier, det gælder blandt andet i Sverige og Norge (Ankestyrelsen, 2021). Der er således tale om en problemstilling, der ikke alene udspringer af særligt danske vilkår, men som er forankret i en udvikling, som genfindes på tværs af de nordiske lande.

1.1 Formål og undersøgelsesspørgsmål

Undersøgelsen belyser praksis på plejefamilieområdet, herunder udviklingen på området, og hvorfor der er variation i udbuddet af plejefamilier på tværs af kommuner, samt hvad der kan være forklarende årsager til, at visse kommuner anbringer proportionelt flere børn og unge i familiepleje end andre kommuner. Rapporten belyser også udfordringer i forhold til rekrutteringen af nye plejefamilier, samarbejdet mellem forskellige parter og udfordringer i forhold til at fastholde plejefamilier. På baggrund af analyserne bidrager rapporten med et nuanceret indblik i plejefamilieområdet og peger på faktorer, som er afgørende for, at både rekrutteringen og fastholdelsen af plejefamilier lykkes. Hermed bidrager rapporten til at understøtte det videre arbejde med at styrke fremtidens udbud af plejefamilier.

Følgende fire undersøgelsesspørgsmål har guidet undersøgelsen:

- Hvilke overordnede udviklingstendenser på familieplejeområdet peger kommuner, socialtilsyn og plejefamilier på?
- Hvilke udfordringer i rekrutteringen og fastholdelse af plejefamilier peger kommuner, socialtilsyn og plejefamilier på?
- Hvorfor ses der geografiske variationer i udbuddet og rekruttering af plejefamilier?
- Hvordan kan man fremadrettet lykkes bedre med at rekruttere nye plejefamilier samt fastholde eksisterende plejefamilier?

Undersøgelsesspørgsmålene besvares gennem et omfattende interviewstudie blandt socialtilsynene, kommuner og plejefamilier (i alt 66 kvalitative interviews indgår i undersøgelsen). Bredden i undersøgelsesspørgsmålene muliggør både analyser af de centrale aktøres forståelser af overordnede udviklingstendenser samt mere specifikke analyser af konkrete rekrutterings- samt fastholdelsesproblematikker og af de geografiske variationer. Endelig vedrører det sidste undersøgelsesspørgsmål viden om, hvordan man fremover bedre kan lykkes med rekruttering og fastholdelse på familieplejeområdet.

Bredden i undersøgelsesspørgsmålene afspejler, at der i en dansk sammenhæng er begrænset viden om plejefamilieområdet samt et ønske om at inddrage forskellige perspektiver og erfaringer på området fra både kommuner, socialtilsyn og plejeforældre. Bredden i og omfanget af data bevirker, at rapportens kapitler afdækker mange forskellige facetter og har et forholdsvis højt detaljeringsniveau med henblik på at få nuanceret de forskellige perspektiver. For at

fremme overskueligheden i formidlingen er rapporten bygget op om undersøgelsens centrale tematikker: udvikling, rekruttering, fastholdelse og geografisk variation. Desuden har samarbejde vist sig som et centralt tema gennem interviewmaterialet og afgørende for processerne på plejefamilieområdet, og vi har derfor et selvstændigt kapitel om samarbejde med i rapporten. Rapportens opsamlinger vil løbende have fokus på, hvor og hvordan man lykkes med at rekruttere og fastholde nye plejefamilier.

Rapporten er målrettet de forskellige aktører på plejefamilieområdet, herunder socialtilsynene, kommuner, plejefamilier og fagpersoner som på forskellig vis beskæftiger sig med familiepleje- og anbringelser. Det kan være kommunale ledere, sagsbehandlere, familieplejekonsulenter, tilsynskonsulenter og øvrige fagpersoner, som alle på forskellig vis er med til at sætte rammerne for plejefamilierne og anbringelserne, samt beslutningstagere og administratorer.

1.2 Baggrund

I dette afsnit tegner vi baggrunden for rapporten ved kort at præsentere centrale tal og udviklingstendenser beskrevet i eksisterende udgivelser på familieplejeområdet. Samtidig rettes fokus på nogle centrale teoretiske blik på plejefamilien som samfundsmæssig funktion og familieform. Kapitlet vil således danne baggrund for de efterfølgende analyser.

1.2.1 Plejefamiliers karakteristika

At være plejefamilie er på mange måder en helt unik måde at føre et familie- og arbejdsliv på. For plejeforældre er *"deres familie, deres arbejde, og deres arbejde er deres familie"* (Schofield et al., 2013:46. Oversat fra engelsk til dansk). Der er ingen tydelig afgrænsning mellem privatliv og familiernes offentlige status som ydende en omsorgs- og velfærdsstatslig opgave. Familiepleje kan således siges at konstituere en "dyb hybrid" mellem de forskellige domæner, hvilket ifølge den britiske forsker Kirton skaber grænser, der *"i bedste fald er slørede, sommetider modsætningsfyldte og næsten altid ustabile og til forhandling"* (Kirton, 2013; 670. Oversat fra engelsk til dansk). Ifølge Kirton er det potentielt konfliktskabende, at den hybride plejeforældre skal navigere efter forskellige og modsætningsfyldte normer. Plejeforældre skal på en og samme tid agere forældre og professionel, en rollekompleksitet, der kan være svær at navigere i (Luckow, 2019). Blandt andet bliver plejeforældre bedt om at tage barnet til sig, som var det deres eget, og de skal samtidig kontrollere følelser og agere rationelt og professionelt i situationer, hvor man som plejeforælder ikke har beslutningsret over barnet. Det gælder eksempelvis, når en hjemgivelse eller anbringelse af barnet i anden plejefamilie eller institution nævnes som en mulighed af kommunen.

Den stigende efterspørgsel på plejeforældre med faglige kompetencer har affødt en diskussion i den internationale forskningslitteratur om, hvorvidt der er en iboende modsætning mellem, at plejeforældre både skal være kærlige forældre og samtidig være faguddannede og professionelle i deres omgang med barnet i pleje (Schofield et al., 2013). Risikoen, som fremføres, er, at plejeforældre bevæger sig hen imod i højere grad at se deres rolle som en professionel rolle, de aflønnes for, og at de dermed ikke i samme grad investerer i det følelsesmæssige relationsarbejde. Litteraturen på området har ikke udtømmende undersøgt de potentielle implikationer af udviklingen i plejeforælderrollen, og hvorvidt der er risiko for, at kravene til plejeforældre bliver iboende modstridende. Studier peger dog på, at den kærlige forælderrolle godt kan gå hånd i hånd med den fagprofessionelle rolle (Luckow, 2019; Schofield et al., 2013). Nogle fund peger på, at de to aspekter, omsorg og det professionelle, supplerer og forstærker hinanden

således, at hvis plejeforældre har en oplevelse af at være fagligt funderede, så understøtter det også en oplevelse af at være en kærlig forældre for barnet i pleje (Luckow, 2019; Schofield et al., 2013). Omvendt så er der også resultater, som peger på, at udfordringer i manglede faglighed til at se, forstå og respondere på barnet kan medføre, at plejeforældrene også kæmper med rollen som kærlig omsorgsgiver over for barnet (Luckow, 2019; Schofield et al., 2013).

I den internationale forskning beskrives det, hvordan anbringelsesområdet i stigende grad omfatter børn med komplekse problemstillinger (Fernandez & Barth, 2010), samt hvordan børn og unge, der tidligere blev anbragt på institution og opholdssteder, i dag oftere bliver anbragt i familiepleje (Fernandez & Barth, 2010; Herbert & Kulkin, 2017). Samtidig peges der på tendenser til, at mange af de børn og unge, der anbringes i familiepleje i dag, har emotionelle og adfærdsmæssige problematikker (Berrick & Skiveness, 2012). Plejeforældres evne til at arbejde med børnenes emotionelle udvikling og respondere på børnenes særlige behov lader derfor til i stigende grad at blive et vigtigere aspekt af plejeforælderrollen. Ligesom barnets alder og kognitive niveau også kræver særlig tilpasning, da der kan være stor forskel på den støtte, et mindre barn skal have, og den støtte, som en ung har brug for.

Disse forståelser af udviklingen og de særlige dilemmaer, der er i opgaven som plejeforælder, er relevant baggrundsviden for at forstå kompleksiteten i plejefamiliernes roller og opgaver, samt hvordan man bedst understøtter en bæredygtig udvikling af plejefamilieområdet. Plejefamilierne og plejeforælderrollen er ikke fastlåste størrelser men udvikles og skal løbende tilpasse sig ændrede behov, både hos det enkelte barn og fra socialtilsyn og kommuners side.

Den teoretiske viden om, hvad det er for en særlig familieform, plejefamilien er, kan suppleres med mere empirisk viden, om hvad der mere specifikt kendetegner de danske plejefamilier, og de børn, som anbringes i pleje. I det følgende fremhæver vi på baggrund af eksisterende viden de mest fremtrædende karakteristika ved plejefamilien i dag samt udvalgte karakteristika ved børn anbragt i plejefamilier. For at gøre oplysningerne mere overskuelige har vi opsat de forskellige karakteristika i punktform.

Karakteristik ved plejefamilierne:

- Som belyst ovenfor, så er plejefamilierollen under udvikling, og der er i dag en øget efterspørgsel efter plejeforældre med specialfaglige kompetencer til at imødekomme børnenes behov (Luckow, 2019). En stor del af de eksisterende plejeforældre har i dag en uddannelse inden for pædagogik eller tilsvarende socialfaglige uddannelser, og i hver tredje af familierne har mindst en plejeforælder en pædagogisk uddannelse (Ankestyrelsen, 2017a). Størstedelen af plejeforældre har en erhvervsfaglig (28 %) eller mellemlang videregående uddannelse (43 %), hvilket er højere end i den generelle befolkning i samme aldersgruppe. Der er samtidig færre plejeforældre, som har en lang videregående uddannelse, sammenlignet med den generelle befolkning (Bryderup et al., 2017).
- Der er flere tegn på en stigende professionalisering¹ af plejefamiliehvervet (Social- og Indenrigsministeriet, 2019a: 111). Eksempelvis har en øget andel af plejeforældrene i dag ikke anden beskæftigelse ved siden af opgaven som plejeforældre. Således havde kun 29 % af begge plejeforældrene i 2017 beskæftigelse ud over plejefamiliefunktionen, hvilket gjaldt 44 % i år 2000 (Social- og Indenrigsministeriet, 2019a). Dette samtidig med, at plejeforældre typisk har haft en stærk tilknytning til arbejdsmarkedet, inden de vælger

¹ Der kan i denne kontekst knyttes en række forskellige forståelser til begrebet 'professionalisering', hvilket også vil blive udfoldet i løbet af rapporten. En øget professionalisering kan således både henvise til udviklingen i plejeforældrenes uddannelse og faglige kompetencer, til de krav og forventninger, der stilles til deres samarbejde med fx biologisk familie og professionelle og mere konkret om, hvorvidt de udbetalte vederlag udgør plejeforældrenes primære indtægt.

- at blive plejefamilie, og en lønindkomst over middel (Bryderup et al., 2017; Cavalca, 2018).
- Plejefamilier er i gennemsnit blevet 6 år ældre siden år 2000, og gennemsnitsalderen blandt plejeforældre er i dag 54 år (Ankestyrelsen, 2017a). Gennemsnitsalderen blandt de anbragte børn og unge, har været uændret i samme tidsperiode (Social- og Indenrigsministeriet, 2019a). I takt med den stigende alder hos plejeforældrene, har færre i dag hjemmeboende egne børn; det gælder 40 % af plejefamilierne, at de har hjemmeboende børn, heraf er langt størstedelen af børnene større børn eller unge (Social- og Indenrigsministeriet, 2019a).
 - Hele 98,2 % af plejeforældrene angiver at have en etnisk dansk baggrund, og størstedelen oplyser, at de har et kristent religiøst tilhørsforhold (82,5 %) (Bryderup et al., 2017). Kun 7 % af plejefamilierne i 2017 bestod af enlige plejeforældre, som overvejende er kvinder, der enten er fraskilte eller enker (Social- og Indenrigsministeriet, 2019a). Plejefamiliernes karakteristika og familieformer afspejler således ikke fordelingen af karakteristika og familietyper generelt i samfundet.
 - Over halvdelen af plejefamilierne i 2017 havde minimum 5 års erfaring med at have børn i pleje, og 25 % havde mere end 15 års erfaring. Størstedelen af plejefamilierne havde ét barn i pleje, mens andelen af plejefamilier med mere end ét plejebarn i 2017 var på 43 %. Omkring hver 10. plejefamilie har mere end to børn i pleje (Social- og Indenrigsministeriet, 2019a). Samtidig ved vi også, at 5 år efter at en familie er startet som plejefamilie, er hver tredje plejefamilie stoppet igen (Cavalca, 2018).

Karakteristika ved børn anbragt i plejefamilier:

- Gruppen af børn og unge, der anbringes i familiepleje, har i dag ofte omfattende behov for støtte, omsorg og eventuelt behandling, hvilket øger kravene til plejefamilierne. Der bliver i dag i højere grad end tidligere igangsat forebyggende foranstaltninger i hjemmet, forud for en anbringelse (Social- og Indenrigsministeriet, 2019a: 69).
- De fleste børn og unge (omkring 60 %), der anbringes i både familiepleje og andre anbringelsesformer, er mellem 12-17 år, og anbringes pga. utilstrækkelig omsorg i hjemmet (49 %) og evt. samtidig udadreagerende adfærd hos barnet (28 %) og/eller skoleproblemer hos barnet (25 %) (Ankestyrelsens anbringelsesstatistik, 2015).
- Generelt bliver børn og unge i stigende grad udredt for ADHD, udviklingsforstyrrelser, angst og andre psykiske udfordringer (Social- og Indenrigsministeriet, 2019c), hvilket også gør sig gældende for børn og unge, der anbringes uden for hjemmet. Ifølge det tidligere Social- og Indenrigsministeriets velfærdspolitiske analyse fra 2017, har lidt under 15 % af børn og unge anbragt i plejefamilie en psykiatrisk diagnose, som de er udredt for (Social- og Indenrigsministeriet, 2017).
- Kommunens forvaltning er ofte primær initiativtager til den aktuelle anbringelse i familiepleje (78 %). I mindre omfang har børnene/de unge selv (3 %) eller forældrene (8 %) taget initiativ til anbringelsen. Undersøgelsen *Børn og unge anbragt i familiepleje*, der har taget udgangspunkt i en gruppe af 11-17-årige i anbringelse, viser desuden, at inden anbringelsen har et flertal af plejeforældrene (85 %) haft besøg af familieplejekonsulenterne og myndighedssagsbehandlere. Plejeforældrene er i knap 2/3 af tilfældene orienteret om barnets vanskeligheder inden anbringelsen, mens 33 % ikke synes, at de var blevet tilstrækkeligt orienteret om barnets vanskeligheder inden anbringelsen (Mehlbye, Bolvig & Kloppenborg, 2018).
- Størstedelen af de 11-17-årige (68 %), som indgår i *Børn og unge anbragt i familiepleje*, modtager en støtteforanstaltning under anbringelsen, særlig behandling ved psykolog

og psykiater (30 %), og specialskole (23 %) er hyppige støtteforanstaltninger. Især børn, som er anbragt grundet egne vanskeligheder, modtager støtteforanstaltninger (77 %). Undersøgelsens analyser peger på, at det ikke kun er omfanget af børnenes vanskeligheder, der afgør, om et barn i pleje modtager støtte, men kan også i en vis grad være betinget af, hvilken kommune barnet bor i/er anbragt fra (Mehlbye, Bolvig & Kloppenborg, 2018).

- Undersøgelsen blandt de 11-17-årige i plejefamilier viser også, at flertallet af børnene (78 %) i pleje har haft kontakt med deres forældre inden for det seneste år. En del af plejeforældrene vurderer samarbejdet med børnenes forældre som godt (61 %), mens hver tiende (11 %) vurderer det som dårligt (Mehlbye, Bolvig & Kloppenborg, 2018).

1.2.2 Plejefamilietyper, godkendelsesforløb og tilsynspligt

Siden loven om socialtilsyn trådte i kraft i 2014 er det de fem socialtilsyn (Hovedstaden, Øst, Midt, Syd og Nord), der forestår godkendelsen af nye plejefamilier og fører det generelle driftsorienterede tilsyn med plejefamilierne (Lov om socialtilsyn, 2019). Det er kommunerne, som har ansvar for at tiltrække og rekruttere nye plejefamilier, mens opgaven omkring godkendelsesforløbet af nye plejefamilier er placeret hos socialtilsynene.

Der er fem socialtilsyn, som følger regionernes geografiske opdeling, og det er plejefamiliernes bopæl, der afgør, hvilket socialtilsyn de tilhører. Socialtilsynene følger et fælles godkendelseskoncept (jf. § 5 a i lov om socialtilsyn) i vurderingen af ansøgninger fra familier, som ønsker at være plejefamilie. Godkendelseskonceptet skal sikre en ensartet systematik og kvalitet i godkendelsesforløbene på tværs af socialtilsynene.

Godkendelsesforløbet er bygget op omkring tre overordnede aktiviteter, som er: 1) Grundkursus i at være plejefamilie, 2) besøg i ansøgers hjem, herunder vurdering af ansøgers familiedynamikker, mentaliseringsressourcer og egne børns perspektiver på, hvordan det er at være barn i familien, og 3) afsluttende samtale med ansøger. Her præsenterer Socialtilsynet deres vurdering af godkendelsesforløbet, om ansøger kan godkendes, og i så fald hvilken typologi (specialiseringsgrad) de vurderer, at familien kan godkendes til.

Siden den 1. juli 2019 godkender Socialtilsynet plejefamilier inden for tre typologier: 'almene', 'forstærkede' og 'specialiserede' plejefamilietyper. Disse plejefamilietyper erstatter det tidligere system, som var baseret på, hvilken belastningsgrad hos børnene plejefamilierne var kvalificerede til at varetage (der var 4 niveauer = lav, middel, høj og højeste belastningsgrad). I dag er typen 'almene plejefamilier' godkendt til det, som tidligere dækkede over lav og middel belastningsgrad, mens typen 'forstærkede plejefamilier' har erstattet 'høj belastning', og typen 'specialiserede plejefamilier' har erstattet 'højeste belastning'.

Tidligere godkendte plejefamilier, som var godkendt efter det gamle system til belastningsgraderne lav, middel, høj og højeste, er blevet revurderet som følge af den nye plejefamiliebekendtgørelse pr. 1. juli 2019 med indførelsen af de nye typologier (se bekendtgørelsen her: <https://www.retsinformation.dk/eli/ta/2019/522>). Ændringerne i plejefamilietyperne og indførelsen af det systematiske godkendelseskoncept medførte, at enkelte plejefamilier måtte lukkes, da de ikke kunne leve op til den nye bekendtgørelse om laveste typologi i form af almene plejefamilier (Plejefamiliernes Landsforening, 2019; Socialtilsyn Hovedstaden, 2020).

I de følgende bokse 1.1 til 1.3 fremgår nærmere beskrivelse af, hvad de tre typologier: almene, forstærkede og specialiserede plejefamilier, forventes at have af kvalifikationer, samt hvilken

målgruppe af børn de godkendes til at tage imod (for uddybning se Socialtilsyn Øst, 2019) (Socialstyrelsen, 2017: 32-33).

Boks 1.1 Almene plejefamilier

Den almene plejefamilie kan sikre udvikling og trivsel for barnet/den unge, håndtere omsorgsopgaver, opdragelse og et uproblematisk/lettere problematisk forældresamarbejde. Plejefamilien kan samarbejde med eksterne fagpersoner og understøtte iværksatte supplerende støtte- eller behandlingsindsatser i hverdagen med barnet.

Plejeforældrene har kompetencer til at omsætte supervision og uddannelse i konkrete tilgange, der understøtter barnets trivsel og udvikling, de kan formidle viden om barnets trivsel og udvikling, og de har viden om at omsætte mål og løbende reflektere med henblik på at tilpasse indsatsen.

Der er ingen specifikke krav om konkret erfaring med beskæftigelse med børn med særlige behov eller erfaring fra tidligere plejeforløb. Der kan være tale om børn med sårbarhed/udsathed med lettere til moderate støttebehov som fx:

- Omsorgssvigt
- Behov for forudsigelighed og struktur
- Faglige og/eller sociale udfordringer
- Børn, der ikke er alderssvarende udviklet
- Lettere fysiske, sociale og psykiske handicap
- Trivselsproblemer
- Opmærksomhedsforstyrrelse
- Manglende tillid til voksne

Boks 1.2 Forstærkede plejefamilier

Den forstærkede plejefamilie er kendetegnet ved at kunne sikre barnet eller den unge udvikling og trivsel i kraft af en række personlige og faglige kompetencer:

- Teoretisk viden fra relevant uddannelse og/eller konkrete erfaringer, som kan overføres i tilgangen til håndtering af barnets problemstillinger
- Viden om forskellige pædagogiske metoder og tilgange
- Eventuelle særlige kompetencer inden for et område, fx specifik viden om autisme
- Viden om relevante diagnoser og disses betydning for tilgangen til barnet
- Kompetencer til at opsøge viden med henblik på en kompetent opgavevaretagelse
- Evne til at kunne håndtere et problematisk forældresamarbejde.

Der kan være tale om børn, der har behov for mere specialiseret støtte eller behandling samtidig med, at de bor i en plejefamilie, og børn med moderate til svære støttebehov som fx:

- Omsorgssvigt med fx angstproblematikker, højt skolefravær, selvskadende adfærd, selvmordstanker
- Følelsesmæssige, adfærdsmæssige og sociale udfordringer
- Tilknytningsforstyrrelser
- Misbrugsproblematikker
- Begyndende kriminell adfærd
- Fysisk eller psykisk handicap, hvor der er behov for opsyn og pleje.

Boks 1.3 Specialiserede plejefamilier

Den specialiserede plejefamilie er kendetegnet ved at kunne sikre udvikling og trivsel for børn eller unge med svære støttebehov og ved at have særlige kompetencer og kvalifikationer, som gør dem i stand til at samarbejde med eksterne fagpersoner og tilbud:

- Kan indgå i supplerende støtte og behandling i forhold til barnet.
- Solid erfaring med arbejdet med udsatte børn og unge eller plejefamilier, som har særlige uddannelsesmæssige kvalifikationer, om end dette ikke er et krav.
- Kan på grund af deres særlige kompetencer og kvalifikationer, i højere grad end for forstærkede plejefamilier, indgå i selve behandlingen.
- Kan håndtere et kompliceret forældresamarbejde.

Børn, der har mere specialiserede behov og/eller viser tegn på mistrivsel, der kræver en behandlingsorienteret indsats, og som samtidig vurderes at have gavn af at bo i familielignende rammer. Der kan være tale om børn med fx:

- Fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser
- Massivt omsorgssvigt
- Udadreagerende adfærd i forbindelse med fx epilepsi eller mental retardering
- Svære følelsesmæssige, adfærdsmæssige og sociale problemer
- Kriminel adfærd
- Misbrugsproblematikker
- Seksuel grænseoverskridende/krænkende adfærd.

Socialtilsynets godkendelse af en familie specificerer plejefamiliens godkendelsesniveau som almen, forstærket eller specialiseret plejefamilie. Desuden fremgår det, om familien er godkendt til aflastning eller døgnpleje, antal pladser (som er differentieret i tilfælde af godkendelse til mere end et barn), og hvilken aldersgruppe af børn, familien kan tage imod (Socialstyrelsen, 2017).

Som det fremgår ovenfor, så er godkendelsestypologierne ikke designet sådan, at plejeforældrene skal besidde en særlig socialfaglig uddannelse for at opnå godkendelse, heller ikke for at blive godkendt som forstærket eller specialiseret plejefamilie. Tidligere praktisk erfaring som plejefamilie kan således også kvalificere og sikre, at en familie fra den almene typologi kan stige i godkendelsesniveau til den forstærkede typologi. Det vil altid være en konkret vurdering af den individuelle families samlede forhold, som afgør, hvilken typologi familien kan godkendes til (Socialstyrelsen, 2017: 32).

Når en familien er godkendt, kan de melde sig aktive på Tilbudsportalen² og er derefter klar til at modtage et barn i pleje. Hvis plejefamilien på et senere tidspunkt ønsker at tage imod fx et barn mere eller ønsker ændring af deres typologi, kan de søge Socialtilsynet om at få foretaget en ændring af deres godkendelse. Godkendelsestypologierne er baseret på en vurdering af plejefamiliernes kompetencer og ikke på de enkelte pladser, en plejefamilie har til rådighed. Det kan således forekomme, at en plejefamilie er godkendt som forstærket plejefamilie, men

² Tilbudsportalen er en online offentlig platform til registrering af sociale døgntilbud, herunder tilbud til børn og unge, og gør det muligt for kommunerne at søge efter en relevant plejefamilie ud fra en række specifikationer og beskrivelser af plejefamilierne, inklusiv deres godkendelsesniveau (www.tilbudsportalen.dk).

har to eller tre pladser, hvoraf kun en af pladserne er 'forstærket', mens de to øvrige pladser fx er på alment niveau.

Ud over at forestå godkendelsesforløb med nye plejefamilier og følge op på ansøgninger om ændringer i godkendelser, fører socialtilsynene også et fortløbende driftsorienteret tilsyn med de plejefamilier, som har børn i pleje. Driftstilsynet er til for at sikre, at plejefamilierne fortsat har den fornødne kvalitet. Driftstilsynet giver samtidig en mulighed for at vurdere eventuelle ændringer i plejefamiliernes godkendelser. Det vil sige, tilsynet og familien kan eventuelt have en dialog om, hvorvidt familien fx skal godkendes som forstærket frem for almen, eller eventuelle om andre justeringer mellem de tre godkendelsestypologier. Socialtilsynet skal, som led i det driftsorienterede tilsyn, både føre kontrol med forholdene i plejefamilien og indgå i dialog med familien med henblik på at fastholde og udvikle kvaliteten i plejefamilien. Driftsorienterede tilsyn føres minimum en gang om året (Socialstyrelsen, 2017).

Kommunerne har derimod det personrettede tilsyn og forpligtelsen i forhold til at føre tilsyn med det barn eller de børn, som de har truffet afgørelse om at anbringe i plejefamilier. Sagsbehandler fra den kommune, der har besluttet at anbringe barnet, fører tilsyn med barnet mindst to gange årligt. Det er også kommunen, der har ansvaret for at vurdere, hvilken type familiepleje ud fra ovenstående godkendelsestypologi, som barnet skal anbringes i, og at finde et kvalificeret match mellem barn og plejefamilie. Socialtilsynet står til rådighed for at bistå kommunerne i at finde ledige plejefamilier (Socialstyrelsen, 2017).

1.2.3 Geografisk variation på plejefamilieområdet

Udfordringerne med udbuddet af plejefamilier er mere udtalte i nogle landsdele end i andre, og hvad angår fordelingen af plejefamilier i Danmark, har der i løbet af de seneste 10-15 år vist sig markante geografiske forskelle (Social og Indenrigsministeriet, 2019a). Således er andelen af plejefamilier steget i Vestjylland, Nordjylland og på Bornholm, mens andelen af plejefamilier omvendt har været faldende i Hovedstadsområdet og i Østsjælland (Social og Indenrigsministeriet, 2019a).

Viden om de geografiske forskelle, hvad angår fordelingen af plejefamilier set i forhold til plejefamiliernes godkendelser (om de er godkendte som almene, forstærkede eller specialiserede plejefamilier) er begrænset. Der mangler således overblik over, hvorvidt nogle dele af landet har mange eller få af en særlig plejefamilietytologi sammenlignet med andre dele af landet. For at komme lidt nærmere de geografiske forskelle i plejefamiliers forskellige godkendelsesniveauer har de fem socialtilsyn bidraget til denne undersøgelse ved at trække opgørelser over godkendelsesniveauer. Disse opgørelser giver et øjebliksbillede over, hvor mange plejefamilier de fem socialtilsyn pr. marts 2020 har godkendt som hhv. almene, forstærkede og specialiserede. Samlet viser opgørelserne følgende:

- På tværs af de fem socialtilsyn er der betydelige forskelle i antallet af plejefamilier, der er godkendt som almen, forstærket og specialiseret familiepleje. Således har socialtilsyn Nord på opgørelsestidspunktet flest plejefamilier i den forstærkede kategori (53 % af plejefamilierne i Nord er forstærkede), mens socialtilsyn Hovedstaden har flest plejefamilier i den almene kategori (57 % af plejefamilierne i Hovedstaden er almene).
- På tværs af socialtilsynene udgør andelen af almene plejefamilier mellem 43-57 %, andelen af forstærkede plejefamilier udgør mellem 36-53 %, og specialiserede plejefamilier udgør mellem 3-7 % af alle plejefamilier.

- Der er stor variation i antallet af ledige pladser på tværs af socialtilsynene, mens tilsyn Øst kun har 15 % ledige pladser blandt deres plejefamilier, har tilsyn Syd 47 % ledige pladser. Langt de fleste ledige pladser på tværs af alle socialtilsynene, er pladser hos almen godkendte plejefamilier.
- I alt er der ca. 11.690 pladser hos plejefamilier, som er godkendt under socialtilsynene, heraf varierer andelen af pladser markant mellem de fem socialtilsyn. Således har socialtilsyn Syd næsten dobbelt så mange plejefamiliepladser som socialtilsyn Hovedstaden.³
- Størstedelen af plejefamilier (78 %) bor i en mindre by eller på landet, og langt størstedelen bor i hus eller på en landejendom, mens kun 6 % bor i lejlighed (Ankestyrelsen, 2017a).

Det er væsentligt at pointere, at omfanget af ledige pladser ikke automatisk er et udtryk for, at disse pladser matcher behovet for pladser. Der kan være skævvridninger i forhold til de ledige pladser og de kompetencer, som kommunerne efterspørger. Eksempelvis, kan det være, at det primært er pladser hos almene plejefamilier, som er ledige, mens efterspørgslen er på forstærkede eller specialiserede pladser, eller at plejefamilierne med ledige pladser alene ønsker opgaver med mindre børn. I undersøgelsens analysekapitler vil det blive udfoldet, hvordan kommunerne oplever rekrutterings- og matchningsprocessen, og herunder udvalget af ledige plejefamiliepladser.

Ændringerne i plejefamilietyperne gør det vanskeligt at se, om der er sket forskydninger over tid i forhold til, hvilken godkendelse plejefamilierne har. Om der eksempelvis er kommet flere af de plejefamilier, som vi i dag kalder forstærkede og specialiserede, i takt med, at børnenes udfordringer i stigende grad er vokset eller i hvert fald er udredt og dermed kendte. I undersøgelsens analysekapitler vil de fagprofessionelle fra socialtilsyn og kommuner samt plejeforældrenes vurderinger af udviklingen blive beskrevet.

1.3 Læsevejledning

Rapporten er struktureret omkring fem analysekapitler. Det første analysekapitel (kapitel 3) tegner et overordnet billede af, hvordan udviklingen på området anskues, og hvilke tendenser socialtilsyn, kommuner og plejeforældre udpeger som særligt vigtige. De tre efterfølgende kapitler (kapitel 4-6) går i dybden med informanternes forskellige perspektiver og erfaringer med tematikkerne: rekruttering, samarbejde og fastholdelse. Det sidste analysekapitel i rapporten beskriver undersøgelsens fund vedrørende geografiske variation i udbuddet og anvendelsen af plejefamilier. For at give overblik optræder konklusion og opsamling indledningsvist i rapportens kapitel Sammenfatning og konklusion, som går på tværs af rapportens analyser og kapitler og belyser undersøgelsesfund relateret til de fire undersøgelsesspørgsmål, rapporten stiller. Tematikkerne i rapporten hænger tæt sammen, hvilket betyder, at nogle pointer gentages i de forskellige kapitler. Det har vi valgt for på den måde at sikre, at kapitlerne kan læses uafhængigt af hinanden.

³ Når opgørelsen af pladser ikke kan være helt nøjagtig (cirkatal er angivet) skyldes det, at der løbende lukkes plejefamilier og startes nye familier op, samt at der sker løbende revurderinger af plejefamilier, som ændrer godkendelsesniveau eller antal pladser. Disse ændringer skal løbende indføres i Tilbudsportalen, og der kan derfor forekomme 'efterslæb' på registreringer.

2 Metode og data

I dette kapitel vil undersøgelsens datagrundlag og metodetilgang blive udfoldet for derved at øge gennemsigtigheden i rapportens resultater og tydeliggøre det bagvedliggende arbejde med undersøgelsen. Undersøgelsens fund hviler på et kvalitativt datagrundlag bestående af interviews med i alt 66 repræsentanter fra socialtilsynene, kommuner og plejeforældre. De forskellige parter har alle delt deres respektive vurderinger af udviklingen aktuelt på plejefamilieområde, hvordan de anskuer forhold omkring rekruttering og fastholdelse af plejefamilier, og endelig har parterne delt perspektiver og vurderinger, hvad angår geografiske variationer på plejefamilieområdet. Udvælgelse af informanter, gennemførelse af interview samt den analytiske tilgang vil blive beskrevet i det følgende.

2.1 Præsentation af datagrundlaget

Der er gennemført i alt 50 interview i denne undersøgelse, og 8 interview i en tidligere undersøgelse, med samlet set 66 repræsentanter. De er opdelt på 12 interview i de fem socialtilsyn, 26 interview i otte kommuner, som fordeler sig under alle fem tilsyn, og 12 interview med plejeforældre fra forskellige steder i landet, samt 8 kvalitative interview med 16 plejeforældre, indsamlet i forbindelse med et tidligere forskningsprojekt (se Luckow, 2019).

Alle informanter fra socialtilsynene og kommunerne er interviewet i foråret 2020. Det samme er 12 af plejeforældrene, mens 16 plejeforældre er interviewet tilbage i 2015. Plejefamilierne, som deltog i 2015, medvirkede i et større forskningsprojekt, og som led heri forholdt de sig til en række af spørgsmål, som denne rapport afdækker. Tabel 2.1 viser et samlet overblik over undersøgelsens informantgrundlag.

Tabel 2.1 Undersøgelsens informantgrundlag

Undersøgelsens samlede datagrundlag	Antal
<i>Socialtilsyn (medvirket i 2020)</i>	
Ledere	5
Tilsynskonsulenter (fra både driftstilsyn og godkendelse)	7
<i>Kommuner (medvirket i 2020)</i>	
Ledere	10
Sagsbehandlere	7
Familieplejekonsulenter	8
Tværkommunal projektkoordinator	1
<i>Plejeforældre (medvirket i hhv. 2015 og 2020)</i>	
Plejeforældre (2020)	12
Plejeforældre (2015)	16
Informanter i alt	66

Børn og unge, der anbringes i plejefamilier, er ikke selv repræsenterede direkte i denne undersøgelse, ligesom deres biologiske forældre heller ikke er repræsenterede, andet end i det omfang, at de øvrige informanter videreformidler perspektiver fra børn og biologiske forældre, hvor det er relevant. Det skyldes, at undersøgelsen på et mere strukturelt niveau har til formål at

skabe viden om spørgsmål om rekruttering og fastholdelse af plejefamilier samt variation på tværs af kommuner. Formålet med denne undersøgelse har været at få kommuner, socialtilsyn og plejefamilier til at dele deres viden om og perspektiver på familieplejeområdet og give deres bud på, hvordan og hvorfor der er kommunal variation i fx udfordringer med at rekruttere plejefamilier, som også er beskrevet i kapitel 1.

Ud over interview, er der også i denne undersøgelse indhentet mere faktuel viden om anbringelsesområdet og fordelingen af plejefamilier rundt i landet. Hertil er anvendt rapporter og opgørelser fra bl.a. Socialstyrelsen, Ankestyrelsen, Kommunernes Landsforening og Social- og Ældreministeriet, som også har været behjælpelige med at samle mere konkrete oplysninger i forbindelse med undersøgelsen. Endelig har de fem socialtilsyn været behjælpelige med at udtrække oplysninger til brug i undersøgelsen om omfanget af plejefamilier på forskellige godkendelsesniveauer og antallet af ledige pladser i deres regionale område (jf. beskrivelser ovenfor i kapitel 1).

2.1.1 Interview med socialtilsyn

Ledere og tilsynskonsulenter fra de fem socialtilsyn er blevet stillet spørgsmål om aktuelle opgaver, indsatser og perspektiver. Følgende punkter indgik i interviewguiden (se interviewguiden i bilag 1):

- **Socialtilsynets arbejde og funktion**, udvikling siden 2014 (hvor socialtilsynene blev etableret) og deres oplevelse af ensartethed på tværs af de fem tilsyn.
- **Socialtilsynets arbejde med at godkende plejefamilier**: Hvilke kvaliteter og kompetencer ønskes hos plejefamilier, og hvordan forløber godkendelserne?
- **Socialtilsynets arbejde med at føre det driftsmæssige tilsyn** med plejefamilier og vurderinger af, hvad der kan ligge til grund for, at plejefamilier ophører med konkrete opgaver eller med at være plejefamilie i det hele taget.
- **Eventuelle udfordringer og fremadrettede perspektiver** på familieplejeområdet: Oplever socialtilsynene, at der mangler plejefamilier i kommunerne og eventuelle geografiske variationer i udbud og efterspørgsel på plejefamilier?

Derudover har informanterne fra tilsynene forholdt sig til spørgsmål om, hvordan covid-19-situationen har påvirket tilsynenes arbejde. Interviewundersøgelsen er gennemført i en periode, hvor store dele af landet har været nedlukket grundet covid-19, hvorfor denne ændrede ramme for gennemførelse og opretholdelsen af funktioner på plejefamilieområdet har været naturlig at adressere. De ændrede rammer grundet nedlukningen vurderes imidlertid ikke at have influeret væsentligt på socialtilsynenes anskuelser og udsagn omkring familieplejeområdet. Dels fordi interviewtemaerne mere overordnet adresserer socialtilsynenes arbejde og funktioner, som er uændrede uagtet nedlukningen, og dels spørger interviewundersøgelsen til erfaringer på området i et bredere perspektiv, der rækker ud over covid-19-situationen. Endelig er det tilfældet, at socialtilsynene i vid udstrækning har kunnet fortsætte deres virke under nedlukningen ved fleksibelt at tilpasse sig de løbende muligheder og rammer, der har været udstukket. Følgelig fremgår der af rapportens analyser ingen særskilte betragtninger omkring socialtilsynenes påvirkning af covid-19.

2.1.2 Interview med kommuner

I otte kommuner er både sagsbehandlere, familieplejekonsulenter og ledere blevet interviewet. Vi har udvalgt otte kommuner for at opnå variation på baggrund af kommunestørrelse, kommunens befolkningssammensætning og kommunens omfang af familieplejeanbringelser. Disse forhold vurderes at spille en rolle i forhold til organisering og oplevede styrker og udfordringer på familieplejeområdet. Socialtilsynene har bistået med at udpege kommuner, hvor de vurderer, at plejefamilieanbringelserne fungerer særligt godt eller mindre godt, eksempelvis i forhold til rekrutteringsudfordringer. De otte kommuner repræsenterer således i en eller anden udstrækning en variation i udfordringer og perspektiver hos kommunerne.

De otte udvalgte kommuner er kendetegnet ved:

- På landsplan gælder det, at blandt børn og unge anbragt uden for eget hjem, er 66 % anbragt i familiepleje frem for på fx døgninstitution eller opholdssted (Social- og Ældreministeriet, 2020). I denne undersøgelse placerer fire kommuner sig over landsgennemsnittet, mens de øvrige fire kommuner ligger under landsgennemsnittet.
- På tværs af landets kommuner koster en anbringelse 490.000 kr. om året i enhedsudgift. Det varierer fra 400.000 i den kommune, der har de laveste udgifter til 600.000 i den kommune, der har de højeste udgifter (Social- og Indenrigsministeriet, 2019a). I denne undersøgelse er der fire kommuner, som bruger mere, og fire kommuner, der bruger mindre end landsgennemsnittet.
- To af de medvirkende kommuner er større bykommuner med over 200.000 indbyggere, tre kommuner er mellemstore bykommuner med mellem 50.000 og 100.000 indbyggere, og tre kommuner er mindre landkommuner med mellem 20.000 og 50.000 indbyggere. Kommunerne fordeler sig geografisk spredt rundt om i landet.

I interviewene er spørgsmålene til de kommunale repræsentanter blevet tilpasset deres funktioner som henholdsvis sagsbehandlere, familieplejekonsulenter og ledere. Spørgsmålene har omhandlet følgende punkter (se interviewguiden i bilag 2):

- **Kommunens organisering af familieplejeanbringelser**, herunder udviklingen over tid på anbringelsesområdet i kommunen og eventuelle politiske målsætninger på området.
- **Match mellem barn og plejefamilie**: Hvilke kvaliteter og kompetencer efterspørges hos plejefamilier, og hvilke eventuelle udfordringer opleves der med at matche barn og plejefamilier?
- **Samarbejde med plejefamilier**: Hvornår fungerer det hhv. godt eller mindre godt, hvordan opfatter de kommunale repræsentanter familieplejerollen, og hvad tænker de om plejefamiliernes rammer og ansættelsesvilkår?
- **Støtten til plejefamilier**: Hvilke typer af støtteforanstaltninger tilbydes plejefamilierne og børnene, og er der sket en udvikling i omfanget og typerne af støtteforanstaltninger?
- **Biologisk familie – samarbejde og støtte**, herunder hvordan forældresamarbejdet og samværet mellem barn og forældre beskrives og anskues.
- **Perspektiver og udfordringer på familieplejeområdet**: Oplever kommunerne, at der er geografiske forskelle i udbud af plejefamilier og i initiativer på plejefamilieområdet?

Ligesom socialtilsynene er også de kommunale repræsentanter yderligere blevet spurgt til deres oplevelse af, hvorvidt og hvordan covid-19-situationen har påvirket deres arbejdsområde

og samarbejdet med plejefamilierne. Dette sker som et naturligt led i, at interviewene er gennemført i perioden under første covid-19-nedlukning. I vid udstrækning har kommunerne under covid-19-nedlukningen kunnet fortsætte deres arbejde på familieplejeområdet, og ikke-kritiske funktioner og opgaver har kunnet udskydes uden antagelige konsekvenser, mens kritiske funktioner er blevet opretholdt. Kommuners udsagn og formidlede erfaringer har, ligesom socialtilsynenes, ikke været mærkbart influeret af nedlukningen, hvorfor covid-19-situationen ikke vil være genstand for nærmere analyse eller betragtninger i rapporten.

2.1.3 Interview med plejeforældre

I alt 28 plejeforældre har medvirket i undersøgelsen: 12 plejeforældre er blevet interviewet specifikt til denne undersøgelse, mens 16 plejeforældre er interviewet i 2015 i forbindelse med et større forskningsprojekt (Luckow, 2019). Tabel 2.2 giver et overblik over karakteristika blandt de interviewede plejeforældre. Der er bevidst udvalgt plejeforældre med variation i forhold til alder, antal års erfaring med at være plejefamilie, antal børn i pleje (aktuelt, på interviewtidspunktet) og godkendelsestypologi hos de medvirkende plejeforældre, hvilket fremgår af tabel 2.2.

Tabel 2.2 Karakteristika hos undersøgelsens 28 medvirkende plejeforældre (tabellen angiver antal)

		Antal
<i>Alder (år)</i>	<46	2
	46-50	7
	51-55	11
	56-60	5
	>60	3
<i>Antal års erfaring</i>	<5	4
	05-okt	7
	nov-20	15
	>20	2
<i>Antal børn i pleje</i>	1	10
	2	11
	3	6
	4	1
<i>Typologi</i>	Almen	3
	Forstærket	6
	Specialiseret	2

I gruppen af interviewede plejeforældre er der også variation i forhold til beskæftigelse uden for familien. For 12 af plejeforældreparrene, er den ene part fuldtid hjemme, mens den anden arbejder uden for hjemmet, hos fem par er begge fuldtid hjemme, mens tre par begge er udearbejdende. De medvirkende plejeforældre er primært uddannet inden for det pædagogiske, social- og sundhedsfaglige område. De 28 plejeforældre er desuden jævnt fordelt i forhold til bopælsregion og kommunesamarbejder i relation til børnene i pleje. Denne variation er tilstræbt for at understøtte en bredde i plejeforældrenes erfaringer.

De 12 plejeforældre, som deltog i 2020, medvirkede i hver sit telefoninterview med fokus på denne undersøgelses formål: at afdække deres erfaringer som plejefamilier og deres vurderinger af rekrutterings- og fastholdelsesudfordringer på området. Plejeforældrene fik kendskab til undersøgelsen gennem forskellige opslag på sociale medier, annonceret via facebookgrupper og på PLF's hjemmeside (Plejefamiliernes Landsforening). Denne samplingsstrategi blev valgt for at nå så mange plejeforældre som muligt og opnå, at så mange som muligt ville melde sig til undersøgelsen, således at vi kunne sikre variation i gruppen deltagere. Strategien var virksomhedsfuld, da godt 80 plejeforældre meldte sig interesseret i at blive interviewet. Blandt disse udvalgte vi 12 ud fra ønsket om variation i plejeforældrenes geografiske forhold, alder, familieforhold og erfaring som plejefamilie. Denne samplingsstrategi har betydet, at vi primært inkluderer plejeforældre, som følger PLF på Facebook og gerne vil udtale sig og dele erfaringer om at være plejefamilie, men som varierer på en række baggrundskaraktistika. Nogle af plejeforældrene viste sig at være meget aktive i forskellige grupper på Facebook, mens andre ikke deltog aktivt i sådanne grupper. Der er således tale om, at selvom vi med denne samplingsstrategi har fået fat i en særlig gruppe af plejeforældre, der er aktive på Facebook, så består gruppen ikke alene af meget debatterende og kritiske plejeforældre. Det, at plejeforældrene aktivt har tilbudt at dele deres viden om det at være plejeforældre, betyder imidlertid, at der ikke er tale om et tilfældigt udvalg af plejeforældre, men om plejeforældre, som har lyst og overskud til at stille op til et interview, og som af forskellige årsager har noget på hjerte.

Plejeforældrene blev i de nye interview spurgt om følgende forhold (se interviewguiden i bilag 3):

- **Oplevelsen af samarbejdet med Socialtilsynet**, herunder udbytte af godkendelsesforløbet og erfaringer med det driftsmæssige tilsyn.
- **Samarbejde med kommune/kommuner**: Hvad fungerer godt/mindre godt, og hvor stor variation er der eventuelt på samarbejdet med forskellige kommuner?
- **Støtte og kompetenceudvikling**: Oplevelsen af støtteforanstaltninger, kurser og/eller supervision, og hvorvidt den støtte der gives, er tilstrækkelig til at dække plejefamiliens behov?
- **Rammer for familieplejere**, ansættelsesvilkår og vederlag, muligheder og rammer for plejefamilier ift. fx at deltage i familiearrangementer, afholde ferier, søge aflastning, og synet på plejefamilierollen som et arbejde og/eller en omsorgsopgave.
- **Familieplejere i fremtiden**: Hvordan kan familieplejerollen i fremtiden gøres mere attraktiv for flere at søge hen mod? Hvilke forhold og rammer er evt. vigtige at justere på, og hvilke fordele og kvaliteter ved det at være plejefamilie kan der evt. lægges vægt på i rekrutteringen?

Som de kommunale repræsentanter og repræsentanterne fra Socialtilsynet blev også plejeforældrene spurgt om deres oplevelse af den aktuelle covid-19-situation, og hvordan den har influeret på deres plejeopgaver og samarbejdet med kommunen – eller kommunerne – i de tilfælde, hvor plejeforældrene samarbejder med flere forskellige kommuner samtidigt. Der viste sig imidlertid ikke problematikker, som alene eller som primært knyttede sig til den første nedlukning i forbindelse med covid-19-pandemien.

De 16 plejeforældre, som deltog i 2015, havde alle minimum 5 års erfaring, men var derudover forskellige i deres familietyper og tilgange til det at være plejefamilie. Disse plejefamilier blev via deres kommunale sagsbehandlere tilbudt at være med i forskningsprojektet. Forsknings-

projektet havde fokus på at få dybdegående viden om forskellige perspektiver på at være plejefamilie, hvilke følelser og relationer der er på spil, når man er plejefamilie, og hvordan børnene og plejeforældrene oplever et hverdagsliv som plejefamilie (Luckow, 2019). Interviewene blev foretaget som besøgsinterview ude i familierne. Disse interviews inddrages, da de kan nuancere de nye indsamlede interviews ved dels at være mere dybdegående, og dels ved at disse plejefamilier ikke selv havde henvendt sig, men var blevet inviteret til at deltage.

Samlet set så udgør de to samples af kvalitative interviews et stærkt empirisk materiale om plejeforældres oplevelser og erfaringer, men der er ikke tale om, at de dækker et repræsentativt udsnit af plejeforældre. Vi har i analyserne søgt at afveje plejeforældrenes oplevelser, således at flest mulige nuancer og forskelle fremgår.

2.2 Bearbejdning og anvendelse af data

De 50 interview, som er gennemført i 2020, har været gennemført som telefoninterview, grundet covid-19-pandemien, som delvist lukkede samfundet ned pr. marts 2020, hvorved det ikke var muligt at mødes med informanterne fysisk. Det er vores vurdering, at telefoninterviewene har fungeret efter hensigten og givet et fyldestgørende indblik i området. Interviewene har generelt haft karakter af tillidsfulde samtaler, og der er delt positive såvel som negative erfaringer og kritikpunkter, ligesom en del også delte personlige beretninger. Interviewene er efter aftale med informanterne blevet optagede og efterfølgende blevet transskriberet fuldt eller delvist som grundige referater.

Samtlige interviewudskrifter og referater er blevet gennemgået og kodet under relevante temaer, som udspringer dels af interviewguiden og dels af de tematikker, som informanterne rejste i interviewene, og som omfatter følgende:

- Organisering af området
- Udviklingen på området
- Rekrutteringspraksis
- Matchning af barn og plejefamilie
- Fastholdelse af plejefamilier
- Samarbejdet mellem socialtilsyn, kommuner og plejefamilier
- Krav til plejefamilier: Hvilke familier efterspørges, og hvordan opleves kravene?

Kodningen er foretaget i analyseprogrammet Nvivo, som er velegnet til håndteringen af store kvalitative datamængder. Programmet hjælper til at gøre det samlede materiale overskueligt, ved at interviewuddragene bliver kodet under relevante temaer, som derefter kan gennemgås enkeltvis. Således sikres, at samtlige interview får opmærksomhed og inddrages under de relevante temaer, som er belyst med interviewene.

Vi har indledningsvist analyseret interviewene med socialtilsynene, kommuner og plejefamilier hver for sig for at skabe overblik i forhold til den viden og erfaringer, som informanterne har fra deres forskellige positioner, og for at have blik for ligheder og forskelle inden for hver gruppe af informanter. Socialtilsynene, kommunerne og plejefamilierne har både på tværs af de tre informantgrupper og inden for hver af grupperne, forskellige perspektiver, som kan være væsentlige at have for øje. Det vil sige, at der eksempelvis inden for samme kommune kan herske forskellige opfattelser og erfaringer, qua de forskellige roller kommunale repræsentanter har på området (som fx leder, sagsbehandler eller familieplejekonsulent), samtidig med at der alt

andet lige vil være forskelle på tilgange og opfattelser på tværs af funktionerne, som henholdsvis plejeforældre, tilsyn og forskellige kommunale aktører har. De forskellige informantgruppers perspektiver er dernæst bragt i spil i forhold til hinanden i gennemgangen af undersøgelsens overordnede analysetemaer: udviklingen på plejefamilieområdet, rekruttering, samarbejde, fastholdelse og geografiske variationer på området. Gennemgangen afspejler tillige den variation i opfattelser og erfaringer, der kan være inden for hver af de tre informantgrupper.

Undersøgelsen er en empirisk afdækning af centrale aktøres perspektiver og erfaringer på området. Eksisterende litteratur bliver derfor kun i begrænset omfang inddraget indledningsvist og i diskussionen, således at de empiriske fund bliver fremhævet. For at gøre analyserne mere gennemsigtige og informanterne tydelige i rapporten har vi i et vist omfang inddraget direkte citater fra interviewene. Citaterne er udvalgt med afsæt i, at de peger på centrale pointer, som oftest deles af andre informanter, eller fordi de fremhæver eller nuancerer særligt væsentlige problemstillinger. Samtidig giver citaterne et indblik i, hvordan der fortælles om området, fra de medarbejdere, ledere og plejefamilier, hvis praksis rapporten søger at afdække og give indblik i.

Alle interview er anonymiseret, således at interviewpersonen, arbejdsplads, børn og samarbejdspartnere ikke kan identificeres. Af anonymitetshensyn vil vi gennemgående i rapporten ikke angive, fx hvilke socialtilsyn der angiver hvilke pointer, ligesom de otte medvirkende kommuner fremstår anonymt. I nogle sammenhænge angives det, om en pointe fra en kommunal repræsentant kommer fra en henholdsvis mindre kommune, mellemstor kommune eller større kommune, men uden yderligere geografisk angivelse. Der kan være visse pointer, som fx knytter sig til, om det er en stor kommune med flere familieplejekonsulenter og sagsbehandlere på anbringelsesområdet end i de mindre kommuner, som evt. kun har eksempelvis tre eller fire familieplejekonsulenter.

2.3 Begrebsafklaring

Gennemgående i rapporten anvender vi betegnelsen fagprofessionelle, som samlet betegnelse for interviewpersonerne fra kommunerne og socialtilsynene. Betegnelsen indeholder både ledere og medarbejdere. Vi anvender de fagprofessionelles stillingskategori, når den er vigtig for konteksten. Vi anvender 'sagsbehandler' om den kommunale myndighedssagsbehandler for barnet, uagtet at denne i mange tilfælde er socialrådgiver af uddannelse, og eventuelt også benævner sig selv som 'rådgiver'.

Vi anvender også gennemgående i rapporten betegnelsen 'familieplejekonsulent', uagtet at denne funktion i nogle kommuner har en lidt anden betegnelse, som fx supervisor.

Betegnelsen 'tilsynskonsulent' anvendes gennemgående i rapporten om en konsulent fra Socialtilsynet. Også for denne konsulentfunktion kan det forekomme, at vi anvender den forkortede udgave 'konsulent', men kun, når det er fuldkommen klart, at det er en tilsynskonsulent, der henvises til i den konkrete sammenhæng.

Ligeledes anvendes der gennemgående i rapporten betegnelsen 'leder', som kan henvise til henholdsvis en kommunal leder og en leder fra socialtilsynene. Det vil fremgå af sammenhængen, hvilken leder der er tale om i den pågældende gennemgang.

3 Udviklingen på plejefamilieområdet

I dette kapitel gennemgår vi undersøgelsens fund omkring udviklingen på området. Det vil sige, hvordan de fagprofessionelle i socialtilsynene og kommunerne samt plejeforældrene ser og beskriver udviklingen på familieplejeområdet, samt hvilke mere overordnede udfordringer de oplever, at denne udvikling peger på. Der er primært tale om vurderinger og perspektiver, som de forskellige informanter har delt med os, og der er således ikke tale om entydige fakta, eller at udviklingen, som den beskrives i det følgende, er udtømmende beskrevet eller faktisk underbygget. Socialtilsyn, kommuner og plejeforældres perspektiver på udviklingen kan imidlertid give et mere overordnet indblik i, hvordan de centrale praktikere på familieplejeområdet ser ud og vurderer udviklingen og udfordringerne.

De væsentligste temaer, som er kommet til udtryk i interviewene, og som kapitlet er struktureret omkring, handler om 1) kommunernes fokus på forebyggende indsatser og familiepleje som anbringelsesform, 2) om udviklingen i børnegruppen, som i dag anbringes i familiepleje, 3) en øget professionalisering af familieplejeområdet, 4) en reorganisering af området og indførelse af Socialtilsynet samt 5) kommunernes oplevelse af udbud og efterspørgsel af ledige plejefamilier.

3.1 Styrket fokus på forebyggende arbejde og familiepleje

I flere kommuner er anbringelsesområdet det seneste årti blevet et politisk fokusområde, hvilket har medført større bevågenhed på plejefamilierne og deres rolle. I alle de deltagende kommuner, fortæller de fagprofessionelle, at anbringelse i plejefamilie i langt de fleste situationer bliver anset for at være den foretrukne anbringelsesform. Med udviklingen fortæller de fagprofessionelle i kommunerne, at der også er kommet mere fokus på at anerkende og imødekomme plejefamiliernes behov for støtte. De fremhæver forskellige tiltag på området, såsom 'tæt på familien', 'Sverigesmodellen', 'indsatstrappen', som overordnet anses for at have fokus på at følge børnesager tæt og sætte ind på de rette tidspunkter med rette tiltag.

Endvidere fremhæves det, af flere fagprofessionelle i både kommunerne og socialtilsynene, at hele børneområdet er blevet styrket. Her nævnes det særligt, hvordan Barnets reform fra 2011 blandt andet satte fokus på at sikre kontinuitet i anbringelsen og på at sikre en tidligere indsats og skabe mere kvalitet både i sagsbehandlingen og i indsatsen (Servicestyrelsen, 2011). Kravene til kommunernes håndtering af anbringelsesområdet er således løbende blevet større, hvilket blandt andet har affødt et stigende udbud af kurser og supervision, stigende fokus på plejeforældres faglighed og yderligere øget dokumentationskravene. Samlet set peger interviewpersonerne i undersøgelsen på, at udviklingen har været med til at forbedre kvaliteten, men at de øgede krav også har været med til at presse området i kommunerne, blandt andet ved at justere sagsbehandlernes opgaver.

Flere kommuner fortæller om, at det i forlængelse af intentionerne i Barnets reform igennem en årrække har været og fortsat er en prioritering at have et øget fokus på tidlig indsats og brugen af forebyggende foranstaltninger. En faglig leder fra en mellemstor kommune fortæller:

I vores kommune er vi aktuelt i gang med en større omstilling af anbringelsesområdet, hvor vi prøver at være inde i familierne tidligere og arbejde forebyggende og dermed faktisk undgå anbringelser.

På baggrund af reformen er der i nogle kommuner blevet satset på en tilgang, hvor man i større udstrækning end tidligere forsøger at sætte ind med forebyggende foranstaltninger for at forebygge anbringelse. En sagsbehandler fra en mindre kommune forklarer:

Børn har det bedst i deres egne familier, og vi skal gøre alt, hvad vi kan for at arbejde hen mod det.

Samtidig er der også blandt de fagprofessionelle fra kommunerne opmærksomhed på, at den forebyggende tilgang kan skabe faglige dilemmaer. En kommunal sagsbehandler fortæller:

Jeg kan nogle gange godt tænke, at vi gør for meget for, at børn kan blive hjemme, og at vi anbringer for sent. Hvis vi derimod anbringer tidligere, bliver skaden hos barnet ikke altid så stor, og så bliver opgaven en anden, og så vil der også naturligt være flere plejefamilier, der vil kunne byde ind på den opgave, hvis det skal være attraktivt også at være plejefamilie.

Der er således også nogle af interviewpersonerne i undersøgelsen, som problematiserer den forbyggende tilgang, og frygter, at den kan medvirke til at børn og unge ikke får den rigtige hjælp i tide.

Ønsket om i højere grad at anvende familiepleje har, ifølge undersøgelsens interviewpersoner, også affødt en stigende anvendelse af anbringelse af teenagere i plejefamilier, hvor der imidlertid kan optræde nogle særlige problematikker. Det kan handle om, at den unge ikke selv ønsker at blive anbragt hos en plejefamilie, og om at ungdomsårene naturligt omfatter en 'løsrivelses- og selvstændighedsproces', som kan være svært forenelig med samtidig at skulle blive en del af en ny og hidtil ukendt familie.

En anden klar prioritering, som nævnes af fagprofessionelle i flere af kommunerne, er en øget anvendelse af netværksanbringelser, hvor barnet eller den unge anbringes i pleje hos familie, venner eller andre i barnets eksisterende netværk.⁴ Flere fremhæver et ønske om at blive bedre til at afsøge mulighederne for netværksanbringelse og vigtigheden af generelt at inddrage barnets netværk, også når der ikke er tale om netværksanbringelse. Nogle af de professionelle i kommunerne påpeger, at det er vigtigt at have for øje, at netværksanbringelse ofte ikke er en reel mulighed, da netværket ikke nødvendigvis er fagligt kvalificerede, og kan fastholde barnet tæt på uhensigtsmæssige familiære relationer, samt at et sammenbrud i anbringelsen kan forværre barnets fremtidige relation til netværket.

En tredje prioritering, som flere interviewpersoner i undersøgelsen oplever, er en stigende opmærksomhed på mulighederne for hjemgivelse. Selvom flere kobler ønsket om flere hjemgivelser sammen med et ønske om besparelser, så er besparelser ifølge flere af de fagprofessionelle i kommunerne ikke det primære motiv for hjemgivelserne, men derimod et ønske om en øget vægtning af børnenes familiære relationer. En familieplejekonsulent i en større kommune fortæller om udviklingen:

Vi står midt i at skulle lave en kæmpe omstrukturering, hvor vi skal ind og arbejde ud fra den ideologi, der hedder 'relationel velfærd', hvor vi meget mere skal ind og

⁴ Kommunerne har ansvaret for at godkende eventuelle netværksanbringelser, som alternativ til anbringelse i en plejefamilie. Netværksplejefamilier har på forhånd en tæt relation til barnet, der skal anbringes, som fx barnets bedsteforældre eller anden nær familie eller relation. Netværksplejefamilier aflønnes ikke med vederlag, som plejefamilier generelt gør, men skal af kommunen have dækket deres omkostninger forbundet med at have barnet boende. Det er også kommunen der skal sikre, at netværksplejefamilier får et kursus i at være plejefamilie, og løbende får den fornødne supervision og efteruddannelse i overensstemmelse med plejeopgavens omfang (Socialstyrelsen, 2017:34)

tænke, at børnene skal måske kortvarigt anbringes, og så skal vi arbejde med forældrenes forældrekompetence, sådan at børnene på sigt kan hjemgives igen.

Denne udvikling sætter sig også igennem i forhold til plejefamiliernes arbejde, og flere af plejefamilierne fortæller, at de oplever, at hjemgivelser sommetider underminerer plejebørns muligheder for at få den ro og tilknytning, som de har brug for. Samtidig kan plejefamilier føle sig prisgivet de kommunale vurderinger af barnet, og at der ikke bliver lyttet nok til dem som plejeforældre i forbindelse med planerne om eventuelle hjemgivelser, hvis de opleves at være til skade for barnet.

I flere kommuner fortæller de fagprofessionelle også om en fjerde prioritering i forhold til en stigende opmærksomhed på mulighederne for adoption uden samtykke (tvangsadoption), og de forbedrede muligheder herfor i lovgivningen. Udviklingen omkring øget anvendelse af adoption uden samtykke kobles ikke af de fagprofessionelle til ønsker om besparelser, men der fortælles mere generelt om, at besparelser er på dagordenen i flere kommuner, og at der skal spares penge på børne- og ungeområdet. De fagprofessionelle fortæller, at de forventes at løse opgaverne med fokus på, at de økonomiske omkostninger så vidt muligt holdes nede. Denne prioritering mærkes af nogle fagprofessionelle konkret i forhold til mulighederne for at forhandle vederlag og vilkår med plejefamilierne, hvor familierne fastholdes i vederlag eller ligefrem forsøges at blive sat ned (se kapitel 5 om samarbejde og kapitel 6 om fastholdelse).

3.2 Udviklingen i børnegruppen, som anbringes i familiepleje

Flere informanter fra både socialtilsynene, kommunerne og plejefamilierne, som har længere tids erfaring på anbringelsesområdet, fremhæver, at børnenes problematikker de senere år er blevet tungere (se også kapitel 1, afsnit 1.2.1). De peger på, at der er sket en udvikling i gruppen af børn, som anbringes i familiepleje, hen mod at børnene har sværere belastningsfaktorer end tidligere, og at der er flere børn i dag med specialiserede behov, som anbringes i plejefamilier. En kommunal leder fortæller:

Børnene, vi anbringer i plejefamilier, er blevet væsentlig dårligere end for år tilbage – altså de børn, der anbringes, fordi mor og far drikker – det er ikke det, som er på spil længere – det er børn med svære svigt, misbrug, vanrøgt, traumer.

Fra flere af de fagprofessionelle i kommunerne vurderes det også, at børnene oftere end tidligere har flere diagnoser og psykiske vanskeligheder. Flere peger på, at denne udvikling ikke nødvendigvis skyldes, at børnene er blevet dårligere, men også kan skyldes, at man er blevet bedre til at udrede børnene både socialfagligt og psykiatrisk. Det er således komplekst for de fagprofessionelle præcist at vurdere udviklingen, og hvad den udspringer af, men også flere af de medvirkende plejeforældre fortæller om oplevelser med, at mange børn i familiepleje har komplekse problemstillinger med sig, som det kræver en særlig faglig viden at håndtere. En plejeforælder forklarer:

Der skal bruges veluddannede familier til de børn, der kommer i familiepleje. Hvis man skal overleve skal man være fagligt klædt på til at vide, at når børnene er kropumulige, så er det ikke personligt mod dig, men fordi det gør ondt inde i dem. Du kan godt komme langt med plejeforældre, der er menneskeligt dygtige til at se og forstå, men man er nødt til også at have den faglige viden.

Enkelte af de fagprofessionelle fra kommunerne deler ikke helt vurderingen af, at børnene og de unge nødvendigvis har fået tungere problemstillinger end tidligere, når de anbringes i familiepleje. Her fremhæves det, at der i deres kommuner altid har været børn og unge med komplekse problemstillinger fra meget socialt belastede familier, og at disse stort set altid er blevet anbragt i familiepleje, da andre anbringelsestilbud ikke har været til rådighed i deres kommuneområde (se kapitel 7 om forskelle i kommunernes anbringelsespraksis). Fagprofessionelle fra andre kommuner fremhæver derimod, at de i deres kommuner oplever en stigende brug af familieplejere, hvilket har betydet, at børn, der tidligere blev anbragt på døgninstitutioner og socialpædagogiske opholdssteder, nu i højere grad bliver anbragt i plejefamilier. De peger på, at denne udvikling har medført, at flere børn med særlige behov for støtte og behandling nu skal rummes inden for plejefamilierne, hvilket er medvirkende til, at flere plejefamilier i dag forventes at have større grad af specialisering. Det anses generelt af de fagprofessionelle for at være en positiv udvikling, at flere børn anbringes hos plejefamilier, men enkelte peger samtidig på, at man kan risikere at have for lidt fokus på, at nogle børn rummes bedst i andre rammer end plejefamilien. Det påpeges derfor af flere fagprofessionelle, at det er vigtigt også fremover at sikre, at der fortsat er specialiserede og velfungerende alternativer til denne gruppe af børn og unge. Samtidig ytrer de fagprofessionelle også, at udviklingen har medført, at de står med en større opgave i forhold til at matche børnene med familier, der har rammer og kvalifikationer til at imødekomme børnenes behov.

3.3 Professionalisering af plejefamilien

På tværs af interviewene i undersøgelsen fremgår det, at plejefamilien i stigende grad anskues som en form for hybrid imellem familie- og arbejdsliv, hvor private familier udfører en udviklingsmæssig arbejdsopgave i eget hjem. Hvor plejefamilien tidligere af mange blev set, som en familie med ekstra hus- og hjerterum, så bliver den i dag i langt højere grad omtalt som en særlig indsats med stigende krav til plejefamiliens opgaveløsning. Børn i plejefamilier kan således have omfattende behov for behandling og intensiv støtte, samtidig med at de skal indgå som en del af familielivet i plejefamilien. For mange af plejefamilierne i denne undersøgelse giver livet som plejefamilie stor mening, og det opleves værdifuldt at "være der for et barn", som en plejeforælder fortæller:

Når folk spørger, hvordan vi kan have overskud, så er det jo bare vores hverdag. Men det betyder, at vi som forældre har tid til at være mere hjemme. Og det kommer jo alle børn til gode, også de biologiske. Vores biologiske børn, som har boet hjemme i starten [da familien blev plejefamilie], har også udviklet stor empati og forståelse for andre mennesker – det er en værdi, som bliver tilført os alle sammen.

Der fortælles således om, at det at være plejefamilie kan være meningsfuldt for hele familien, og være med til at underbygge værdier som empati og omsorg hos alle familiemedlemmerne. Det at være hjemmegående med børn, både ens biologiske børn, og barnet i pleje anses for at give mulighed for et særligt familieliv, hvor der er tid til at have fokus på de nære relationer. Flere plejeforældre i undersøgelsen har oplevet, at hverdagslivet med et barn i pleje, som har særlige udfordringer, kan være svært foreneligt med et almindeligt arbejdsliv, og at det at blive plejefamilie også gør det praktisk muligt at vælge det hjemmegående liv med fokus på familien.

Plejefamilien er dermed for flere af de interviewede plejeforældre blevet et aktivt tilvalg af det nære familieliv, hvor det værdsættes, at man er hjemme og kan være sammen med børnene, når de har fri fra daginstitution og skole. Da en del af plejeforældrene blev interviewet under

covid-19-nedlukningen, var der også flere, der i den sammenhæng omtalte hjemmelivet positivt. En plejeforældre fortæller således om den gode effekt, det nære familieliv har haft på hendes dreng i pleje og hende selv:

Den coronatid... det har været en af de lykkeligste tider i min tid som plejemor. Børnene de voksede i trivsel, og de fik det så godt. Og jeg blev så overrasket over, hvor langt vi kunne komme med den lille [dreng på 10 år, der går på en specialskole]. Både med at læse, men også når vi skulle ud og motionere: Pludselig kunne han kende forskel på alle træer, og på krondyr og rådyr og dådyr. Vi bor jo inde i en skov, og hvad den lille dreng bare lige pludselig kunne. Der var mange ting, der bare blev så positive.

Det er sådanne oplevelser af et nært og meningsfuldt arbejde med udsatte børn og unge, hvor man samtidig har et roligt hverdagsliv, der af plejeforældrene fremhæves som noget af det bedste i rollen som plejefamilie.

Både interviewpersoner fra socialtilsyn, kommuner og plejeforældrene fortæller samstemmigt, at kravene til det at være plejefamilie er steget de senere år. Der er kommet langt større fokus på plejeforældrenes kompetencer og en forventning om, at de agerer som professionelle samarbejdspartnere. Både i takt med, at kravene til det at blive godkendt som plejefamilier er skærpet, og i takt med, at mange børn, der anbringes, har flere kendte adfærdsmæssige og emotionelle forstyrrelser. Nogle af plejeforældrene fortæller således om, at de tiltagende har oplevet flere aspekter af deres rolle som plejefamilie. Det at være omsorgsperson for barnet fremhæves fortsat som det vigtigste, men samtidig så skal de også varetage mange andre funktioner afhængigt af, hvilke behov barnet har, og i forskellige samarbejdsrelationer med forskellige professionelle. De forventes at have en professionel rolle i børnenes liv og samtidigt indtage en (midlertidig) forælderrolle og tage børnene til sig, som var de deres egne. Flere plejeforældre fortæller, at de oplever det som en til tider meget sårbar position, fordi de involverer sig og har mange følelser på spil, samtidig med at det kan være vanskeligt at åbne deres hjem og familieliv for et barn de kan miste igen og for myndighederne og barnets biologiske familie.

Nogle plejeforældre oplever udfordringer med i stigende grad at bevare et almindeligt familieliv, når de i mange situationer forventer at gøre deres familieliv til en professionel arena, hvor de agerer professionelt i samarbejde med den anbringende kommune, Socialtilsynet og en række øvrige professionelle. I disse samarbejdsrelationer forventes de at indtage en professionel rolle og ikke primært som de (midlertidige) forældre til barnet, som de selv oplever sig som. Denne forening af både at være professionel og forælder er ikke nødvendigvis ligetil, hvilket denne plejeforælder fortæller:

Du bliver bedt om, som plejefamilie, på den ene side at skabe tilknytning og elske det barn som dit eget, og så samtidig skal du bevare en professionel tilgang til det, og det er noget, man skal øve sig i, fordi det ligger altså ikke lige til. Professionel og pleje, det at have det i samme sætning, det er jo nærmest modsætninger. Så den måde vi har valgt at gøre det på, det er at sige, altså vi er ikke professionelle i forhold til børnene. Vi giver dem alt det, de har brug for. Dér, hvor vi er professionelle, det er i forhold til omverdenen, der er vi professionelle, men det er vi ikke i forhold til det barn. Der er vi forældre!

Denne distinktion mellem, i hvilke relationer de er (midlertidige) forældre, og i hvilke de er professionelle, kendetegner, hvordan mange af plejeforældrene tænker deres professionelle rolle; det er i relation til omverdenen og alle de eksterne parter, man skal samarbejde med. Det

gælder fx sagsbehandler, familieplejekonsulent, tilsynskonsulent, pædagoger, lærere, psykologer, samværskonsulent osv. Rollen som 'professionel' har således udviklet sig, både hvad angår de forskellige samarbejdsrelationer, og hvor plejeforældrene forventes at agere objektivt og rationelt, men også som en rolle, der griber ind i deres privatliv og organiseringen af deres hverdagsliv, eksempelvis når plejeforældrenes personlige egenskaber og evner til at mentalisere bliver anset som afgørende for opgaveløsningen (se afsnit 3.4. om mentalisering og 4.5 om socialtilsyn og kommuners krav til nye plejefamilier).

Interviewene med de fagprofessionelle i socialtilsyn og kommunerne afspejler også, at plejefamilierne ses som professionelle samarbejdspartnere. Derudover er der også stor anerkendelse af den opgave, som plejefamilierne løfter, og at det i sig selv er en stor opgave at få de forskelligartede roller som professionelle og private familier til at forenes. Der peges også på, at de øgede krav til plejefamilier i en eller anden udstrækning er fulgt op af øgede indsatser og støtte målrettet familierne, som fx "Tæt Støttet Opstartsforløb" (TSOP), som er et intensivt støt-teforløb til plejefamilier, indført i 2019, som skal sikre, at plejefamilier modtager intensiv støtte, når de får et plejebarn.

De fagprofessionelle peger på, at det private familieliv og rammerne omkring familiernes privatliv nemt kan blive klemmt. Flere peger på, at dette øgede pres, som professionaliseringen skaber på familiernes familieliv og rollen som barnets (midlertidige) forældre, ikke i tilstrækkelig grad anerkendes, hvilket kan være medvirkende til, at nogle familier fravælger at fortsætte som plejefamilie (se også kapitel 6 om fastholdelse).

Enkelte af de fagprofessionelle fra socialtilsynene og kommunerne peger på, at den overordnede udvikling i forhold til, hvad man mere generelt i samfundet forventer af et godt børneliv i dag, også spiller en rolle, og at det er naturligt, at de højnede standarder, der er for børns liv, generelt også påvirker professionaliseringen af plejefamilieområdet. De krav, man stiller til plejefamilier i dag, er således naturligt nogle andre end dem, man stillede for år tilbage, som en kommunal familieplejekonsulent påpeger:

Vi stiller også højere krav til vores plejefamilier. Der er ikke mange plejefamilier, hvor det er tilstrækkeligt med sovs, kartofler og kærlighed, som det var for 20 år siden. Ude på landet. Vi sætter jo krav til plejefamilierne, om at de skal deltage i behandlingsarbejdet. Men jeg vil også sige, at vi har en mere realistisk tilgang til, hvad en anbringelse kan gøre. Både på plus- og på minussiden. Og derfor anbringer vi heller ikke bare sådan.

Den stigende professionalisering af familieplejen anses primært for en positiv udvikling, der afspejler børnenes komplekse behov og nye standarder, som overordnet er med til at sikre de anbragte børn og unge den bedst mulige omsorg og støtte. Der påpeges dog også fra flere af de fagprofessionelle en opmærksomhed på, at professionaliseringen også er en balancegang, da plejefamilierne gerne fortsat skal fungere som familier med et mere eller mindre almindeligt familieliv, og ikke blive til professionelle "mini-institutioner".

3.4 Ændringer i organiseringen af godkendelser og tilsyn

I 2014 trådte "Lov om socialtilsyn" i kraft, hvor Socialtilsynet blev oprettet med et tilsyn i hver af de fem regioner. Socialtilsynene har til opgave at godkende nye plejefamilier og har desuden til opgave at føre et løbende driftsorienteret tilsyn med alle plejefamilier (se kapitel 1, afsnit

1.2.2). Baggrunden for oprettelsen var et ønske om at professionalisere og kvalitetssikre godkendelser og tilsyn og sikre, at de faglige kompetencer til også at udvikle området var til stede (Socialstyrelsen, 2012). Socialtilsynet overtog således godkendelsen af plejefamilier og det løbende driftstilsyn fra kommunerne.

I interviewene med de fagprofessionelle fra både socialtilsynene og kommunerne vurderes det, at ændringen og arbejdsdelingen mellem socialtilsyn og kommuner overordnet fungerer godt. Ændringen har medvirket til et fagligt løft af området samt et øget fokus på kvalitetssikring af plejefamilierne. De fagprofessionelle i kommunerne giver generelt udtryk for, at socialtilsynene har bidraget til en styrkelse af kvaliteten på området, og at det er godt, at der er kommet mere armslængde mellem kommunerne og plejefamilierne. Det betyder, at der er mere gennemsigtighed for alle parter, og at plejefamilierne er mere bevidste om, hvad det er for en opgave, de går ind til.

Introduktionen af den nye godkendelsesramme i 2019 med de tre nye godkendelseskategorier: almen, forstærket og specialiseret er generelt blevet godt modtaget af både socialtilsynene og kommunerne, som vurderer, at inddelingen overordnet giver mening og har været med til at ensrette godkendelsesprocedurerne på tværs af socialtilsynene (se kapitel 1, afsnit 1.2.2).

Enkelte af de fagprofessionelle fra kommunerne fremhæver dog, at fleksibiliteten i at finde akutte løsninger i stigende grad er blevet begrænset. En familieplejekonsulent i en kommune uddyber:

Det er rigtig godt og fornuftigt, at Socialtilsynet har opgaven med at godkende. De har myndighedskasketten på og kommer ude fra og kan vurdere neutralt. Det, der kan være udfordrende, er selvfølgelig, at godkendelser tager længere tid. Vi kan ikke bare på kort tid få en godkendelse igennem. Vi har lige haft en sag med en lille pige, der skal anbringes, og vi har en familie lige to huse henne ad vejen, som ville være perfekte til at tage hende, og gerne vil være der for hende, men vi kan ikke bare så hurtigt få en godkendelse igennem, desværre.

Der peges således på, fra nogle af de fagprofessionelle fra kommunerne, at selvom de nye godkendelsesprocedurer har medført et generelt kvalitetsløft, så kan der være udfordringer i forhold til det vilkår, at kommunerne ikke længere selvstændigt kan finde løsninger på akutte udfordringer. Derudover fortæller flere af de fagprofessionelle fra de medvirkende kommuner i undersøgelsen, at de indimellem finder de godkendelseskriterier, som socialtilsynene anvender, uigennemsigtige og ufleksible. Eksempelvis at plejefamilierne kan være godkendt som både forstærket og specialiseret uden at have en socialfaglig uddannelse (fx pædagog eller lærer).

Generelt vurderer de fagprofessionelle fra kommunerne imidlertid, at de nye godkendelser via Socialtilsynet har medført, at kommunerne i dag er mere sikre på, at plejefamilierne har fået uddannelse og viden om, hvad det vil sige at være plejefamilie. Det betyder, at kommunerne oplever, at plejefamilierne er bedre fagligt klædt på til at tage imod børn med tungere og mere komplekse problemstillinger, end de var tidligere.

På tværs af interviewene med fagprofessionelle fra både socialtilsynene og kommunerne, og med plejeforældrene, er det tydeligt, at der er kommet et særligt fokus på betydningen af mentalisering⁵ hos plejeforældrene. Der er generelt bred enighed om, at dette er udtryk for en styrkelse af området og en øget professionel tilgang til godkendelsen af plejefamilierne og deres arbejde. En kommunal leder fortæller:

For årtier tilbage var der ikke fokus på, at plejefamilier skulle kunne mentalisere og støtte særlige behov på den måde, som der er i dag. Dengang var det nok mere kærlighed og omsorg, de skulle yde. På mange måder er plejefamilieopgaven blevet professionaliseret, og vi bruger i dag den viden, vi har om børns udvikling på en anden måde end for årtier tilbage. Vi søger familier, som evner at danne relationer til barnet, og som kan mentalisere og sætte sig ind i barnets særlige behov.

Samtidig med at mentalisering er blevet et fagligt pejlemærke, er det også blevet en formaliseret del af området og indgår som centralt element i godkendelsesprocedurerne hos Socialtilsynet, blandt andet med krav om gennemførelse af et mentaliseringsinterview (jf. Socialstyrelsens "Vejledning i brug af redskab til afdækning af ansøgers mentaliseringsressourcer"). En leder i et af socialtilsynene fortæller, at mentalisering ikke alene er en kompetence, som kan tillæres i plejefamilierne, men at det også handler om iboende menneskelige egenskaber, og selve dynamikken i familien som enhed. Dermed er der sket en udvikling, hvor godkendelsen af plejefamilier og indplaceringen i godkendelsesniveau ikke alene handler om, at plejefamilierne skal uddannes yderligere. De skal også besidde egenskaber og kvalifikationer, som er iboende, og som derfor ikke kan tillæres. De nye krav om mentalisering og professionalisme kan skabe udfordringer i nogle kommuner. En kommunal leder fortæller:

Det er et udtalt krav til familierne, at de kan mentalisere – og det kan godt være et svært krav at imødekomme for nogle af de familier, vi har her [i kommunen]. Der er kommet mere kvalitet i anbringelserne, og plejefamilierne skal kunne noget mere end at servere mad og en varm seng. De lykkelige tider var i 2007/2008/2009, hvor vi havde 3-4 familier, som var oplagte til hvert barn, som vi så kunne vælge imellem, i dag er vi glade, hvis vi bare kan finde en.

Mentalisering er således et krav, der sætter sig igennem i forhold til de eksisterende plejefamilier, og som kan være med til at presse de eksisterende plejefamilier ud, men også presse kommunerne i forhold til at finde tilstrækkeligt med kvalificerede plejefamilier til at sikre det gode match mellem barn og familie (se kapitel 4, afsnit 4.6 om matchning).

3.5 Udbud og efterspørgsel på forstærkede og specialiserede plejefamilier

Både de fagprofessionelle i kommunerne og socialtilsynene fortæller, at de generelt oplever en stigende efterspørgsel på forstærkede og specialiserede plejefamilier (se kapitel 1, afsnit 1.2.2 om plejefamilietyperne). De fagprofessionelle i socialtilsynene anerkender behovet i kommunerne, men fortæller samtidig, at de plejefamilier, der kan og vil (selv er interesserede), bliver godkendt som enten forstærkede eller specialiserede. Oftest (men ikke altid) vil nye plejefamilier dog blive godkendt som almene plejefamilier, da de endnu ikke har kvalifikationerne til at blive godkendt som forstærkede (se også Luckow et al., 2021). Socialtilsynene fremhæver

⁵ Socialstyrelsen (2019b: 4) skriver i deres *Vejledning i brug af redskab til afdækning af ansøgers mentaliseringsressourcer*: "Ved "mentaliseringsressourcer" forstås evnen til at have opmærksomhed på indre mentale tilstande hos sig selv og hos andre, især i forbindelse med forklaring af adfærd".

således i interviewene, at de godkender familierne til de niveauer, der er mulige og ønskværdige for plejefamilierne. En tilsynskonsulent fra et af socialtilsynene fortæller:

Det er virkelig svære opgaver og rigtig mange kommuner søger de forstærkede eller specialiserede plejeforældre. Det kan være svært for de nygodkendte at komme i gang, også selvom de er godkendte til sværere opgaver end almen. Nogle nye plejefamilier, der får svære opgaver, ønsker at stoppe efter endt opgave, fordi det har været for hårdt. Det er ærgerligt, når man har nogle familier, der er gode. Kommunerne skriver ofte ved de svære opgaver, at det helst ikke skal være nye plejefamilier, men de nye plejefamilier skal jo også have erfaring. Almen er ikke 'lav', det er 'middel', så de kan godt have nogle sværere problematikker, bare ikke som dem, der kommer op i forstærkede.

Flere af de fagprofessionelle i socialtilsynene fortæller, at andelen af familier, der er godkendt som forstærkede og til dels også som specialiserede, er stigende (dog med flest godkendelser som forstærkede). Knap halvdelen af alle plejefamilier er således i dag godkendt som forstærkede eller specialiserede, mens lidt over halvdelen er godkendt som almene (se også kapitel 1, afsnit 1.2.2). Indplaceringen af plejefamilier var tidligere opdelt efter et andet system, og man kan derfor ikke direkte sammenligne de nye indplaceringer med de tidligere indplaceringer, men når vi alene ser på tallene, så tyder på, at flere familier måske tidligere havde et højere godkendelsesniveau. Et udtræk fra Tilbudsportalen i 2016 viste, at langt de fleste dengang var godkendt til middel belastning (46 %), færrest til høj eller højeste belastning (24 %) og knap en tredjedel godkendt til lav belastning (29 %) (Socialstyrelsen, 2017). Der tegner sig således et billede af, at færre plejefamilier i dag sammenlignet med tidligere, har en højere godkendelse, som enten forstærket eller specialiseret. Som tilsynskonsulenten i ovenstående citat imidlertid påpeger, så skal godkendelsen som almen plejefamilie, ses som bredere end den gamle godkendelse 'lav belastning'. Ikke desto mindre kan det, at lidt over halvdelen af alle plejefamilier i dag har godkendelsesniveau som almene, have betydning for, at kommunerne oplever, at der er en stigende mangel på plejefamilier, som kan løse de mere komplekse opgaver, der kræver særlige faglige kompetencer og specialisering.

De fagprofessionelle i socialtilsynene fremhæver i interviewene, at en del af de nye plejefamilier, der godkendes som almene plejefamilier, har stort potentiale til på sigt at blive omkategoriseret til forstærkede plejefamilier. En sådan omkategorisering vil oftest afhænge af, at de nye plejefamilier får konkret erfaring med plejeopgaver. Endvidere peger flere af de fagprofessionelle fra både socialtilsyn og kommunerne på oplevelser med, at flere plejefamilier selv ønsker at forblive placeret i godkendelsesrammen som almene, fordi de gerne vil have lettere opgaver, ofte fordi de har egne hjemmeboende børn, som bedst vil kunne fungere med børn i pleje, der ikke har for svære udfordringer.

Nogle af tilsynskonsulenterne fra socialtilsynene peger på, at en del af løsningen kan være, at kommunerne læser sig grundigere ned i de almene plejefamiliers godkendelsesrapporter, da de muligvis i nogle sager ville kunne finde egnede familier blandt de alment godkendte. Det understreges, at alment godkendte plejefamilier også skal være gearret til at tage imod børn med moderate støttebehov, og børn med eksempelvis omsorgssvigt og lettere fysiske eller psykiske udfordringer (jf. beskrivelserne af de tre typologiers indhold i afsnit 1.2.2).

Flere af de fagprofessionelle i kommunerne fortæller i forlængelse heraf, at de i stigende grad forsøger at være opmærksomme på mulighederne for i højere grad at anvende almene plejefamilier, hvis de samtidig iværksætter ekstra supervision i kombination med den tæt støttede opstartsforløb, der allerede ydes. Samtidig er flere af de fagprofessionelle i kommunerne også

varsomme med at anvende alment godkendte familier til opgaver, som vurderes at kræve særlige kompetencer. Dels fordi de oplever, at en stigende andel af børnene oftere har problemfyldte beskrivelser og omfattende behov. Dels frygter de, at en anbringelse i en almen plejefamilie vil bryde sammen, hvis matchet ikke er afstemt fra starten (se kapitel 4, afsnit 4.6 om matchningsprocessen). Samtidig peger en del af de fagprofessionelle i kommuneren på, at der også er en reel risiko for, at en anbringelse må afbrydes undervejs, fordi socialtilsynene ikke deler deres vurdering af, at en almen godkendt plejefamilie kan være et godt match til et barn med særlige behov.

3.6 Opsamling

Overordnet peges der blandt undersøgelsens interviewpersoner på, at der er et styrket fokus på anvendelsen af plejefamilier, også når det glæder opgaver med børn, der har særlige behov. Øget brug af familiepleje ses også afspejlet i opgørelser, som viser, at andelen af anbragte i plejefamilier generelt er steget (Social- og Ældreministeriet, 2020). Samtidig fortæller flere af kommunerne om, hvordan der aktuelt satses på forebyggelse og tidlig indsats ud fra et ønske om at foregribe en anbringelse. Anbringelse i netværkspleje eller på anden måde styrkelse af samarbejdet med barnets netværk er også noget, flere kommuner aktuelt har fokus på. Ses der på brugen af netværkspleje i vores nordiske nabolande, så peger en undersøgelse fra Ankestyrelsen på, at både Norge og Sverige har flere anbringelser i netværkspleje end Danmark (Ankestyrelsen, 2021). Et andet fokus, som der peges på i nogle kommuner, er et øget fokus på at etablere støtteforanstaltninger i hjemmet med henblik på hjemgivelse.

Flere af de fagprofessionelle i både kommuner og socialtilsyn, men også plejeforældrene, vurderer, at børnenes behov er blevet mere komplekse end tidligere, hvilket de peger på, i stigende grad kræver særlige kompetencer hos plejefamilierne. At problemer hos børn i familiepleje vurderes som mere komplekse i dag, genfindes også i andre undersøgelser på området nationalt og internationalt (Bryderup et al., 2017; Ankestyrelsen, 2017c; Iversen, Thau & Kloppeborg, 2019; Herbert & Kulkin, 2017; Berrick & Skiveness, 2012). Det har medført, at der generelt er sket et skift i, hvordan plejefamilien forstås, og hvilke krav og forventninger der stilles plejefamilierne. Tidligere blev plejefamilien primært set som en almindelig familie med ekstra hjerte- og husrum, hvorimod det i dag fremhæves af størstedelen af interviewpersonerne, at plejefamilien forventes at besidde særlige kompetencer eller har ønsket om at tilegne sig disse kompetencer. Udviklingen på området er således tegnet af, at der er sket en generel professionalisering af plejefamilien.

Den øgede professionalisering af området viser sig også i praksis ved, at der er kommet et styrket fokus på godkendelse og tilsyn med plejefamilierne bl.a. via en ny organisering og indførelsen af Socialtilsynet. Der er generelt enighed blandt undersøgelsens interviewpersoner om, at dette styrkede fokus på kvalitet og faglighed samt socialtilsynenes uvildige vurdering, har styrket området. Samlet set bliver det således vurderet positivt, at plejefamilien i højere grad er gennemgået en professionalisering, og at familier i dag skal leve op til flere krav for at blive godkendt som plejefamilie. Herunder er som eksempel teorien om mentalisering blevet et værktøj, som de fagprofessionelle er glade for og lægger vægt på i deres vurdering af familierne og deres iboende og tillærte kvalifikationer til at være plejefamilie. Plejefamilierne oplever, at de forskelligartede krav og forventninger, der følger med både at skulle være professionel og (midlertidig) forælder på en og samme tid, har skabt en situation, der kan være svært at navigere i.

Både den øgede professionalisering af området og oplevelsen af, at plejefamilierne i dag forventes at modtage flere børn med mere komplekse behov, har ifølge interviewpersonerne ført til, at kommunerne udtrykker en stigende efterspørgsel efter forstærkede og specialiserede plejefamilier. De oplever imidlertid samtidig, i større eller mindre grad, at udbuddet af plejefamilier ikke matcher deres behov, hvilket betyder, at der i nogle situationer opstår problemer i forhold til at finde det bedste match mellem barn og plejefamilie. Det generelle udbud af ledige pladser i plejefamilier (som beskrevet i afsnit 1.2) kan således godt være højt, samtidig med, at kommunerne oplever, at der lokalt ikke er tilstrækkeligt med kvalificerede plejefamilier at vælge mellem. Dette betyder, at nogle kommuner oplever, at de må bevæge sig væk fra eget lokalområde og bruge en del ressourcer på at finde egnede og kvalificerede familier (se også kapitel 7 om geografisk variation).

4 Rekruttering

Rekruttering på plejefamilieområdet handler dels om a) at tiltrække (rekruttere) nye plejefamilier, dvs. udbrede viden om plejefamilieområdet og opnå kontakt til mulige familier, som kan søge om godkendelse hos socialtilsynene til at være plejefamilie. Og dels handler rekruttering om b) at finde de rette plejefamilier til de børn, der skal anbringes i en plejefamilie, også kaldet "matchning". Dette kapitel handler således om kommuner, socialtilsyn og plejefamiliers oplevelser om rekrutteringsprocesser, både i forhold til at tiltrække nye plejefamilier og i forhold til at rekruttere eller matche de rette plejefamilier i konkrete forløb.

Som vist i det foregående kapitel 3, så peger interviewpersoner fra både kommunerne, socialtilsynene og plejefamilierne på, at der generelt opleves at være mangel på plejefamilier, og at det ofte er udfordrende at finde et godt match mellem barn og plejefamilie. Ofte fordi der ifølge de fagprofessionelle i kommunerne ikke er nok forskellige plejefamilier at vælge mellem, dvs. snarere end at der er en mangel på plejefamilier antalmæssigt, handler det om, at der opleves en mangel på plejefamilier, som har de specifikke godkendelser og kompetencer, som kommunerne efterspørger. Det er således ikke alle plejefamilier, der kan løse alle opgaver. Der er enighed blandt informanterne om, at der generelt er et behov for at rekruttere flere plejefamilier med de rette kompetencer, som gør, at de kan imødekomme kommunernes behov. Samtidig er der en bekymring for, at der ikke rekrutteres (tilstrækkeligt med) nye plejefamilier, som kan overtage fra de familier, som inden for en kortere årrække forventes at gå på pension.

Kapitlet retter fokus på rekrutteringsprocesser og de udfordringer, de forskellige parter oplever omkring rekruttering, og som således er væsentlige at have fokus på fremadrettet i forhold til at sikre fortsat rekruttering af nye plejefamilier og rekruttering af de *rette* plejefamilier til de enkelte børn, der skal anbringes. Kapitlet vil være bygget op omkring en række underafsnit, som handler om 1) kommunernes indsatser for at tiltrække nye plejefamilier, 2) tværkommunalt samarbejde om rekruttering, 3) plejeforældres perspektiver på rekruttering, 4) socialtilsynenes godkendelse af nye plejefamilier, 5) karakteristika ved og krav til nye plejefamilier, 6) matchningsprocessen samt 7) erfaringer med Tilbudsportalen. Kapitlets pointer samles i en afsluttende opsamling.

4.1 Kommunernes indsatser for at tiltrække nye plejefamilier

Det er kommunerne, som har til opgave løbende at rekruttere nye plejefamilier, mens socialtilsynene har ansvaret for at godkende nye plejefamilier. Socialtilsynene bistår også kommunerne i rekrutteringen, eksempelvis ved at informere om plejefamiliefunktionen på orienteringsmøder for potentielle nye plejefamilier, men det er kommunerne, som har ansvaret for selve rekrutteringsindsatserne.

Flere af de fagprofessionelle fra kommunerne udtrykker bekymring for, om de får rekrutteret tilstrækkeligt med nye plejefamilier, særligt i lyset af, at flere af deres plejefamilier er ved at nå pensionsalderen, og der således skal rekrutteres en del nye plejefamilier for at kunne udfylde rollen for de plejefamilier, der naturligt stopper. De oplyser, at kommunerne i den sammenhæng er særligt bekymrede, fordi det typisk er de erfarne og forstærkede eller specialiserede plejefamilier, de har brug for, frem for nye og mindre erfarne plejefamilier. Socialtilsynene udtrykker ikke tilsvarende bekymring for *antallet* af nye familier, der ansøger om at blive godkendt som plejefamilier. Men hos flere socialtilsyn anerkendes kommunernes stigende efterspørgsel på forstærkede og specialiserede plejefamilier, og der stilles følgelig spørgsmålstejn ved, om

de familier, der søger og godkendes, også matcher kommunernes behov. Som beskrevet i kapitel 3 efterspørger kommunerne ofte forstærkede og specialiserede plejefamilier, mens der på landsplan findes flest almene plejefamilier. Flere af socialtilsynene efterlyser derfor, at der mere overordnet bliver sat fokus i kommunerne på, hvordan "de rigtige" plejefamilier bedst muligt kan rekrutteres, dvs. plejefamilier, som har erfaring med børnegruppen og relativt hurtigt eller allerede indledningsvist i deres godkendelsesforløb kan godkendes til mere end den almene typologi.

Samtidig peger flere fagprofessionelle fra socialtilsynene på, at det også kan handle om, at kommunerne kan blive bedre til at få øje på almen godkendte plejefamiliers individuelle kvaliteter. De oplever, at der er en formidlingsopgave i, både over for plejefamilierne og sommetider over for kommunerne, at tydeliggøre, at den almene typologi er bred og indbefatter mere end blot de "lettere" opgaver.

De fagprofessionelle fra kommunerne fortæller i undersøgelsen om forskellige rekrutteringsstrategier, som primært retter sig mod at lave forskellige kampagner på elektroniske medier, og afholde foredrag eller informationsaftener om at være plejefamilie. Der er varierende oplevelser af strategiernes succes, hos kommunerne, hvilket understøttes af socialtilsynene. Fagprofessionelle fra både kommuner og socialtilsyn påpeger, at der er lang vej fra, at familier viser indledende interesse, eksempelvis ved et informationsmøde, og til, at de faktisk bliver godkendt som plejefamilie. Der kan eksempelvis komme 30-40 interesserede borgere på et informationsmøde og efterfølgende kun enkelte ansøgninger, hvoraf nogle måske trækker sig inden godkendelsesforløbet går i gang. Det kan være svært at følge de familier, som efter forskellige kampagner viser interesse i forhold til, om de også kommer igennem godkendelsesforløbet og faktisk bliver en plejefamilie, som den pågældende kommune, der har lavet kampagnearbejdet, også får glæde af. En yderligere udfordring for kommunerne er, at de nye plejefamilier, de lykkes med at tiltrække, og som kommer igennem godkendelsesforløb, ikke nødvendigvis indleder samarbejde med bopælskommunen, men måske med en anden kommune, som er hurtige til at tage kontakt til familien om anbringelsesopgaver. Enkelte kommuner fortæller om gode erfaringer med at få telefonnumre på deltagerne til informationsmøderne, og bagefter følge op på mødet ved at ringe til familierne. Den tidlige dialog med de potentielle plejefamilier kan fremskynde en hurtigere vurdering af, om familien skal ansøge om at blive godkendt, og samtidig kan det også give de kommunale familieplejekonsulenter en mulighed for tidligt at opbygge en relation til familierne.

Nogle kommuner fortæller om, at de har forsøgt at gå nye veje og afprøve nye strategier i deres rekrutteringsarbejde. En leder i en mellemstor kommune fortæller om, at de er ved at afprøve at bruge små film og Facebook mere strategisk i forhold til at nå bestemte grupper, samtidig med at de forsøger at udarbejde en pjece om det at være plejefamilie, som skal deles med alle ansatte i kommunen. I samme kommune arbejder de også med at komme i dialog med store virksomheder og regionen om at få annonceret, eksempelvis blandt sundhedspersonalet og særlige faggrupper, der kan have relevante kompetencer og interesse for at blive plejeforældre. Derudover er det lykkedes at få ind i regionens overenskomst, at medarbejdere kan få orlov i forbindelse med plejefamilieopgaver. I kommuner, som er særligt proaktive i forhold til rekrutteringsindsatsen, er der samtidig opmærksomhed på, at det er vigtigt, at vilkårene for plejefamiliefunktionen sættes i fokus, med henblik på at gøre det attraktivt for fagprofessionelle, eksempelvis pædagoger og lærere, at blive plejeforældre. Flere af socialtilsynene rejser tvivl om, hvorvidt det er muligt at tiltrække højtuddannede plejefamilier, da bl.a. forhold om ferie og pension ikke er sikret på samme måde som på store dele af det øvrige arbejdsmarkedet.

Fagprofessionelle fra nogle kommuner fortæller om, at de i deres rekruttering specifikt netop er gået efter bestemte faggrupper, såsom pædagoger, lærere og psykologer, mens andre fortæller om, at de i deres kommuner har valgt en mere bred tilgang i rekrutteringsarbejdet. En leder fra en større kommune fortæller:

Vi plejer at lave ret brede kampagner, med bybillede-plakater, medieomtale, nogle plejefamilier, som stiller op og fortæller. Til sidste informationsmøde havde vi tre typer af plejefamilier, som stillede op og fortalte. Vi lavede en animationsvideo, som skulle vise, at man godt kan være plejefamilie, selvom man bor i lejlighed – det behøver ikke kun at være familien på landet med plads og ro. Der kan være mange typer af familier.

Flere af kommunerne nævner, at de i deres rekruttering gerne vil nå forskellige slags familier, ud fra devisen om, at plejefamilier til en vis grad skal afspejle diversiteten i det generelle samfund. Samtidig er der dog i praksis stort fokus på at rekruttere plejefamilier med særlige kompetencer på børneområdet, som kan gå ind og matche kommunernes efterspørgsel på forstærkede og specialiserede plejefamilier. Flere fagprofessionelle fra en af de deltagende kommuner peger på, at der måske kunne være et uudnyttet rekrutteringspotentiale blandt familier med erhvervsfaglig erfaring på børneområdet, hvor biologiske børn er flyttet hjemmefra, og hvor en eller begge forældre gerne vil drosle ned i forhold til deres professionelle karriere. Både nogle af socialtilsynene og flere kommuner udtrykker imidlertid bekymring for, at en del af de plejefamilier, der bliver godkendt i dag, aldersmæssigt ligger højt. Samtidig bemærker flere undersøgelsesrepræsentanter, at vi som forældre generelt er ældre i dag, hvorfor det på den ene side er naturligt, at også plejeforældre er ældre, men på den anden side også kan være problematisk, at plejeforældre når pensionsalderen, mens barnet, de har i pleje fortsat er fx i skolealderen. Der peges derfor fra de fagprofessionelle i både socialtilsyn og kommuner på, at det er værd at overveje, hvordan det kan gøres mere attraktivt at være plejefamilie, selvom familierne stadig er unge og har (mindre) hjemmeboende børn.

Flere fagprofessionelle fra socialtilsynene påpeger i forbindelse med rekrutteringen af nye plejefamilier, at kommunerne har forskellige behov, nogle mangler erfarne døgnplejefamilier, mens andre mangler forstærkede eller specialiserede aflastningsfamilier. I enkelte kommuner fortæller de fagprofessionelle om, at man grundet manglen på forstærkede og specialiserede aflastningsfamilier har afsat ekstra ressourcer til aflønning i forbindelse med aflastning, i håbet om dermed at kunne nedbringe manglen og fastholde de eksisterende aflastningsfamilier. Hermed bliver det en prioritet for nogle kommuner at satse på lønnen (vederlag) som en vigtig del af deres rekrutteringsstrategi. Der er udsving i kommunernes behov for forskellige plejefamilietyper, som kan skifte over tid, hvilket er med til at gøre det svært at pege på, hvornår rekrutteringsindsatserne virker i forhold til at imødekomme kommunernes til tider meget specifikke behov.

I et par af socialtilsynene fortæller repræsentanter, at de har ”*anbefalet kommunerne at have et fælles rekrutteringsprojekt, så man ikke stjæler fra hinanden*”, men hjælper hinanden gennem fælles ressourcer at rekruttere nye plejefamilier. Socialtilsynenes repræsentanter beretter, at det nogle steder er kommet i stand, at man har et sådant fælles rekrutteringsarbejde på tværs af kommuner. I et af socialtilsynene forklares det endvidere, at det efter deres opfattelse også handler om:

... hvor gode kommunerne er til at få gjort opmærksomhed på, hvordan det er at være plejefamilie, og om der er nogen, der har lyst til det. Kampagnearbejdet har været gjort på meget forskellige måder fra kommunerne. For mange kommuner

handler det om, hvor meget økonomi man har til at lave de forskellige tiltag. Nogle kommuner gør et kæmpe stykke arbejde ift. Facebook, opslag i den lokale avis, skolebesøg og lignende. Selv når responsen har været lav, har nogle kommuner været gode til at finde nye veje og lykkes med at rekruttere.

Flere af repræsentanterne fra socialtilsynene peger således på vigtigheden af, at kommunerne gør et aktivt og løbende stykke arbejde med at rekruttere, og at de med fordel kan samarbejde med hinanden om rekrutteringsindsatserne. Samtidig peges der på, at kommuner med fordel kan kortlægge deres faktiske rekrutteringsbehov. Nogle kommuner har allerede et samlet overblik over deres behov, mens det vurderes af repræsentanter fra socialtilsynene, at det vil kunne styrke indsatsen i andre kommuner at oparbejde et sådant overblik. Et samlet overblik betyder, at kommunerne får bedre mulighed for at rekruttere aktivt ud fra, hvad de faktisk har behov for, eksempelvis familier, der har potentiale som forstærkede plejefamilier. Socialtilsynene kan nogle gange opleve et stigende antal nye ansøgere efter en målrettet indsats, eksempelvis en kampagne på sociale medier. Men repræsentanterne påpeger også, at hverken socialtilsynene eller kommunerne har et samlet overblik over, hvornår eller hvordan kommunernes rekrutteringsindsatser virker.

4.2 Tværkommunalt samarbejde om rekruttering

Kommunerne står på anbringelsesområdet med mange af de samme opgaver med løbende at skulle rekruttere nye plejefamilier og løbende rekruttere plejefamilier til konkrete anbringelser. Begge rekrutteringsopgaver giver på forskellig vis udfordringer.

Generelt udtrykker undersøgelsens informanter, fra både kommuner og tilsyn, positive erfaringer med de kommuner, som etablerer fælles rekrutteringsprojekter, og som på andre måder etablerer tværkommunale samarbejder på anbringelsesområder. "*Kommunerne har jo samme behov for kvalificerede plejefamilier og får mere ud af at arbejde sammen*", forklares det her af en leder fra et socialtilsyn.

I nogle af socialtilsynene er der erfaringer med, at kommunerne ikke samarbejder med hinanden, hvilket opleves at bunde i forskellige forhold, herunder tidspres og de enkelte kommuners fokus på egne interne behov og situation og i mindre grad af visionære blik på det fælles, overordnede behov for at rekruttere nye plejefamilier. Socialtilsynene oplever, at kommunerne generelt er positivt stemte for ideen om tværkommunale samarbejder om rekrutteringen af nye plejefamilier, men at flere kommuner samtidig mangler ressourcer til at tage initiativet.

Flere af socialtilsynene peger på, at der med fordel i højere grad på tværs af kommunerne kunne arbejdes med tiltag til, hvad og hvordan det gøres attraktivt at være plejefamilie. Nogle peger på, at det måske kunne være en løsning for kommunerne at indgå i en mere centralt koordineret indsats om familieplejeanbringelser både i forhold til rekruttering af nye plejefamilier og i forhold til arbejdet med at matche børn med eksisterende plejefamilier.

Både socialtilsynene og kommunerne fortæller, at det til tider kan opleves udfordrende, at kommunerne "konkurrerer" om de samme erfarne plejefamilier i området. Fordi de enkelte kommuner oplever udfordringer med at finde de rette plejefamilier til de børn, der skal anbringes, leder kommunerne ikke sjældent efter plejefamilier i nabokommunerne, og de risikerer på den måde at konkurrere om plejefamilierne. Det betyder også, at der kan opstå situationer, hvor en kommune med en aktiv rekrutteringsstrategi, som fører til godkendelse af nye plejefamilier, ikke

selv får mulighed for at anbringe børn i familierne, fordi nabokommunerne indleder samarbejder med familierne. En mellemstor kommune fortæller om, at man i det kommunale samarbejde i regionen har drøftet mulighederne for en model, hvor kommunerne kunne reservere nogle pladser i lokale familier og således give forrang til lokale børn, så de kan blive anbragt i deres nogenlunde nærmiljø. En sådan overordnet strategi i forhold til brugen af plejefamilier kunne også motivere kommunerne til mere aktive rekrutteringsindsatser, formodes det. Modellen kan imidlertid stille nogle kommuner meget vanskeligt, og igen vil det, ifølge undersøgelsesrepræsentanter, være fordelagtigt med mere tværkommunale samarbejder i disse henseender.

De kommuner, som indgår i forskellige tværkommunale samarbejder, vurderer det som givende og inspirerende at udveksle ideer og strategier. En leder fra en mellemstor kommune fortæller, at de har et regionalt samarbejde på området med andre kommuner, hvor de *"samarbejder om at rekruttere og tale strategier og udfordringer med at matche, men der er ikke rigtig nogle kommuner, som har den gode løsning på det"*. Selvom tværkommunal udveksling af ideer og strategier fungerer, er det ikke ensbetydende med, at kommunerne oplever, at rekrutteringsarbejdet bliver lettere eller nødvendigvis fører til flere godkendelser af de plejefamilier, som der er behov for i kommunerne.

4.3 Plejeforældres perspektiver på rekruttering

Flere af plejeforældrene i undersøgelsen fortæller, at de blev plejefamilie på grund af de særlige muligheder, det giver, for at forene familieliv og arbejdsliv, og samtidig gøre en positiv forskel for et barn. De fleste af plejeforældrene i undersøgelsen har minimum et par års erfaring som plejefamilie, og over halvdelen har været plejeforældre i mere end 10 år. Aktuel viden om, hvordan nygodkendte plejeforældre oplever rekruttering, og hvad der har motiveret familierne til at søge om at blive plejefamilie, kan findes i rapporten: "Nye plejefamilier – Hvad kendetegner nye plejefamilier, og hvorfor vælger de at blive plejefamilie?" (Luckow et al., 2021). Rapporten bygger på interview og spørgeskemadata fra nygodkendte plejeforældre og peger blandt andet på, at nye plejefamilier vægter matchet mellem dem som familie, og barnet, de skal have i pleje, og at timingen for, hvornår man søger godkendelse til at blive plejefamilie, er sammensat af mange forskellige faktorer og hensyn. Herunder tages der særligt tungtvejende hensyn til egne børns alder og modenhed. Men timingen kan også være defineret af tilfældigheder, hvis der eksempelvis opstår behov for en plejefamilie til et barn, man i forvejen kender, eller at man er blevet skilt, eller har børn, som er fraflyttet, og dermed har plads til og ønske om at være noget for et barn. Undersøgelsen viser også, at nye plejefamilier er opmærksomme på deres vilkår som plejefamilie og den usikkerhed, der følger, i forhold til bestemmelser omkring barnet i pleje og økonomien i familieplejefunktionen. Omkring halvdelen af de nygodkendte plejefamilier (godkendt inden for det seneste år forud for undersøgelsen) var i gang med en anbringelsesopgave, mens den resterende halvdel af de nye plejefamilier enten ikke havde været i dialog med nogen kommune om mulige anbringelser, eller de havde været i dialog om en anbringelse, som ikke blev aktuel hos dem.

I denne undersøgelse fortæller plejeforældre ligeledes om oplevelser med, at vente i måneder eller halve år uden at modtage et barn i pleje. Lange ventetider efter et godkendelsesforløb som plejefamilie kan medføre en risiko for, at nyrekrutterede plejefamilier falder fra, blandt andet grundet 3-års-reglen, som betyder, at plejefamilier som har været "inaktive" konstant igennem 3 år mister deres godkendelse (se afsnit 6.3 om årsager til, at plejefamilier stopper).

En plejemor, der oplevede at vente længe på at få et barn i pleje, fortæller, at *"det var hårdt at være i venteposition og ikke vide, hvornår man skulle tage orlov fra arbejde. Så vi nåede dertil, hvor vi tænkte: Nu skal der ske noget"*. Parret lavede derfor en video, hvor de fortalte om sig selv som plejefamilie, og sendte videoen ud til kommuner i hele landet. Dette førte til en del respons og gjorde, at de kort tid efter fik et barn i pleje. Tilsvarende fortæller en plejeforældre, at de i hans familie på et tidspunkt fik ændret deres godkendelse fra almen til forstærket. Da der efterfølgende gik et helt år, uden at de blev kontaktet med henblik på en anbringelse, lavede de en pjece om sig selv, som de sendte ud til seks kommuner. Ugen efter blev de kontaktet og tilbudt tre konkrete sager, *"og det var endda under corona"*, tilføjer plejeforælderen. Flere af kommunerne fortæller også om at modtage sådanne henvendelser fra plejefamilier med ledige pladser.

Oplevelser som disse, med plejefamilier, som har ledig kapacitet og først kommer i kontakt med kommuner om mulige anbringelser, når de selv aktivt går ud og gør opmærksom på sig selv uden om det etablerede system (dvs. Tilbudsportalen, som vil blive omtalt nærmere senere i dette kapitel) viser, at der i nogle situationer er centrale udfordringer med kommunikationen og kontakten mellem plejefamilier og kommuner. Denne udfordring påpeges også i flere interviews med kommunerne, hvor det fortælles, at det for sagsbehandlerne kan være svært at få overblik over, hvilke kompetencer de nygodkendte plejefamilier har, samt at få et tilstrækkelig godt overblik over, hvilke plejefamilier der konkret vil kunne matche et bestemt barn (se afsnit 4.6. om matchningsprocessen).

På et mere overordnet niveau peger fagprofessionelle fra både kommunerne, socialtilsynene og plejefamilierne på, at det er en udfordring for rekrutteringen af nye plejefamilier, at det langt fra i alle sammenhænge anerkendes, at plejefamilierne løfter en stor og vigtig opgave. Der peges på, at der generelt både i offentligheden, men også i selve systemet omkring plejefamilierne, er en manglende forståelse for og dermed anerkendelse af det arbejde, som løftes i plejefamilierne. En sagsbehandler fra en stor kommune forklarer:

Jeg tror hele anbringelsesområdet kunne trænge til at få en anden fortælling. Den fortælling, der har været de seneste 20 år, har jo været, at børn i plejefamilier har det ad pommern til, og der sker overgreb, og der er Tøndersager og Brønderslevsager, som skræmmer. [...] der er bare aldrig nogen, der fortæller om alle de børn, der bare bliver mødt af en plejefamilie, som går ud over alt, hvad man kunne forvente i forhold til at få skabt et fantastisk samarbejde med biologiske forældre fx. Altså, de fortællinger bliver aldrig fortalt rigtig højt.

Flere af informanterne vurderer således, at rekrutteringen af plejefamilier lider under dårlige fortællinger om anbringelsesområdet generelt, men også omkring selve det at være plejefamilie. Dette forsøger nogle kommuner at forholde sig aktivt til på informationsmøderne ved at fortælle meget åbent om, hvordan det er at være plejefamilie, og hvilke vilkår der er for arbejdet. En familieplejekonsulent fortæller:

... men vi holder [også] møderne for at give dem en indgående orientering om, hvordan er det at være plejefamilie, hvad er det for nogle børn, vi anbringer, hvad er det for nogle vilkår, hvordan er det at være plejefamilie i xx kommune, og hvad er vores serviceniveau, for så ved de, hvad de siger ja til eller siger nej til, så skal de så gå hjem og tænke over det, og så kan de så kontakte det sociale tilsyn og udfylde alle de skemaer, der er. Så det er jo godt givet ud.

Nogle plejeforældre fortæller, at de vil anbefale andre at blive plejefamilier, under forudsætning af, at det en familie, der ville egne sig til det. En plejemor fortæller eksempelvis om en kollega, som "ville egne sig rigtig godt". "Han har spurgt ind til det at være plejeforældre, og så fortæller jeg jo, og gør, hvad jeg kan for at opfordre til, at han prøver det". Det kan være enormt givende at opleve, hvordan man som plejefamilie kan hjælpe et barn godt videre i livet, og "det er det hele værd", som den denne plejemor udtrykker det, når man oplever, at barnet udvikle sig positivt. Imidlertid fortæller hovedparten af plejeforældrene, at de ikke anbefaler andre at blive plejefamilie, fordi arbejdet med at være plejefamilier kan være opslidende og følelsesmæssigt hårdt. På tværs af interviewene giver de plejeforældre, som ikke vil anbefale andre at blive plejefamilie, en række begrundelser herfor. Disse punkter kan være vigtige at adressere for fremover at kunne styrke anerkendelsen af plejefamilierollen og derigennem også rekrutteringen af nye plejefamilier. Punkterne er samlet i boks 4.1 neden for, sammen med de punkter, som samtidig nævnes som fordele ved at være plejefamilie.

Boks 4.1 På tværs af plejeforældreinterviewene nævnes en række fordele og ulemper ved at være plejefamilie

Fordele:

- At opleve og bidrage til, at et barn udvikler sig
- Det er givende at opleve, hvilken forskel man kan være for et barn
- Man får et barn (mere) i sit liv
- Øget mulighed for mere hjemmetid og familietid
- Øger empati og rummelighed hos familiens øvrige børn
- Kan give fine oplevelser med at "være noget" for barnets biologiske forældre.

Ulemper:

- Følelsesmæssigt belastende
- Et usikkert erhverv
- Økonomisk ikke attraktivt
- Manglende respekt og anerkendelse
- Ringe grad af selvbestemmelse og indflydelse
- Man lider socialt afsavn og går på mange kompromiser i sit fritidsliv
- Frygt for, at et barn, man har knyttet sig til, fjernes
- Systemet er "for bøvlet" og dermed "drænende for ens energi".

Anm.: Punkterne er hverken udtømmende eller dækkende for alle, men eksempler på oplevede fordele og udfordringer.

De punkter, som fremhæves som ulemper, kan forklare, hvorfor de fleste af undersøgelsens medvirkende plejefamilier ikke vil anbefale andre familier at blive plejefamilier. Samtidig kan plejefamiliernes udsagn om, hvilke positive forhold og fordele der er forbundet med at være plejefamilie, være vigtige for både den fremadrettede rekruttering og fastholdelsen af de eksisterende plejefamilier. Forskellige vinkler og problemstillinger om indflydelse, støtte i forhold til følelsesmæssige belastninger, anerkendelse, de økonomiske rammer og vilkår belyser vi løbende igennem denne rapport.

4.4 Socialtilsynenes godkendelse af nye plejefamilier

Socialtilsynene har ansvaret for at godkende nye plejefamilier. Dette arbejde er blevet mere ensrettet siden oprettelsen af socialtilsynene i 2014, hvilket fagprofessionelle fra både socialtilsyn og kommuner oplever, har ført til en mere ensartet godkendelsespraksis og et skærpet fokus på procedurerne omkring godkendelserne. Overordnet arbejdes der med tre værktøjer i godkendelsen af nye plejefamilier: Samtale med børnene i familien, observation af familien og mentaliseringsinterview (se afsnit 1.2.2 for nærmere beskrivelse af godkendelsesprocessen). Der kan i denne proces fra Socialtilsynets side, rejse sig en række forbehold, som eksempelvis ansøgers evne til at sætte sig i andres sted, eller historik fra egen barndom, som ikke er bearbejdet. Samtidig kan det også være privatøkonomiske problemer, helbredsudfordringer eller de fysiske rammer, der gør, at en familie ikke kan blive godkendt. Det påpeges af flere fagprofessionelle, at der kan være en begrænsning, når familierne bor i lejligheder, fordi det som udgangspunkt i praksis er et krav, at et døgnanbragt barn skal have eget værelse. En leder fra et af socialtilsynene fortæller om, hvilke årsager der kan ligge bag, at nogle familier ikke godkendes:

Det kan simpelthen være så forskelligt, hvis man ikke har kompetencerne og overskuddet, hvis man har nogle sygdomme, som gør, at man har behov for dagligt at skulle hvile sig og have ro. Så vil vi sige: 'Det er simpelthen ikke hensigtsmæssigt for et plejebarn'. Eller der, hvor de [plejefamilien] tænker: 'Det skal være en indtægt det her', og så skal konen hjem og gå, fordi der er en masse hensyn, der skal tages enten til den voksne eller til øvrige børn i familien. Hvor vi sådan må sige: 'Ja, det er en smuk tanke, men de her børn, de har jo som udgangspunkt brug for noget mere end, at det er dem, der skal tage hensyn til familien', der er det jo ofte plejefamilien, der skal kunne tage hensyn til de her børn. Det kunne også være, hvis de har massive udfordringer med deres egne børn. Der er en masse udfordringer, som kan spænde ben for, at der er overskud nok til det, de [børn i pleje] har brug for.

Alle nye plejefamilier skal på et grundkursus forestået af socialtilsynene som led i godkendelsesforløbet. De fagprofessionelle i socialtilsynene fremhæver grundkurset som vigtigt i deres vurdering af familierne, og om familien kan godkendes. Samtidig bidrager kurset til, at familierne selv bliver mere afklarede og får større viden om arbejdets karakter, eksempelvis at det oftest kræver et omfattende samarbejde med barnets biologiske familie.

De fagprofessionelle fra socialtilsynene har erfaringer med, at der løbende er familier, der trækker deres ansøgning tilbage, inden de er kommet igennem godkendelsesforløbet. Et socialtilsyn estimerer, at der kan være et frafald på op imod 50 % af familierne. Det kan skyldes flere ting, herunder nævner det samme tilsyn, at de har ventetid på kurserne, så familierne, hvis der eksempelvis er et halvt års ventetid, kan nå at ombestemme sig. Det kan også skyldes, at der sker noget, der påvirker familien, inden forløbet går i gang, eksempelvis skilsmisse eller jobskifte. Det sker også, at familien efter det første besøg af Socialtilsynet bliver anbefalet at vente med at ansøge, hvis tilsynskonsulenten fra starten af processen kan se, at familien vil ende med at få et afslag. Endelig kan familien også blive anbefalet at vente med at ansøge, til der er nogle andre omstændigheder i familien. Det kan eksempelvis handle om overskud i familien og om særlige behov hos egne børn. Erfaringerne er, at de fleste familier er forstående for, at de anbefales at trække deres ansøgning tilbage, og at flere ansøger igen på et senere tidspunkt, hvor deres omstændigheder er mere passende. I processen påpeger flere af socialtilsynene, at det er vigtigt, at de "spiller med åbne kort", så familien hele tiden er klar over, hvilke overvejelser og eventuelle forbehold, der måtte være fra tilsynskonsulenternes side.

Alle socialtilsynene arbejder efter en fastlagt godkendelsesramme med tre typologier af plejefamilier: almene, forstærkede og specialiserede (se afsnit 1.2.2 for nærmere gennemgang af typologierne). Generelt finder socialtilsynene, at godkendelsesrammen er meningsfuld at arbejde med, og den fungerer som et aktivt værktøj i godkendelserne, både ved nygodkendelser, og når familier søger om væsentlig ændring af deres godkendelse. Det er muligt for plejefamilierne at søge om en væsentlig ændring i deres godkendelse og fx blive til forstærket eller specialiseret plejefamilie eller udvide antallet af pladser.

De fagprofessionelle i socialtilsynene angiver samstemmende, at det er nær ved umuligt for nye plejefamilier at blive godkendt som specialiserede, da det kræver særlige erfaringer og fagspecifikke kompetencer. Samtidig er der også færre nygodkendte familier, som godkendes til at være forstærkede plejefamilier, da det også kræver særlige faglige kompetencer eller forudsætninger, eksempelvis at de har arbejdet på specialområdet igennem et antal år. De fleste nygodkendte plejefamilier godkendes derfor som almene plejefamilier. Flere af de fagprofessionelle i socialtilsynene påpeger i denne sammenhæng, at mange fagligt kompetente familier med erfaring inden for området og kendskab til børnegruppen ofte ikke ønsker de mere komplekse opgaver, da de ønsker at værne om deres familieliv. Der er således familier, enten nye eller erfarne plejefamilier, der på papiret kvalificerer sig til den forstærkede typologi, men som ønsker almen godkendelse, ligesom der er familier, der kvalificerer sig til den specialiserede typologi, men kun ønsker at være forstærkede.

Der kan godt i dialogen mellem Socialtilsynet og familie være uenighed om, hvor en plejefamilie skal indplaceres. En tilsynskonsulent fra et af socialtilsynene påpeger, at det er vigtigt at gå i dialog med plejeforældrene, "om de har det, der skal til både i forhold til barnet og samarbejde med kommune og biologiske forældre". Hun uddyber: "Det er vigtigt at vejlede i, hvad det er, man skal kunne som familie. Hvis man ikke har prøvet det, så er det vigtigt at vide, hvad det vil sige at have et behandlingskrævende barn". Samtidig rejses der i kommunerne en bekymring for, at så få familier kan blive godkendt som specialiserede plejefamilier. Der er nemlig kun få specialiserede plejefamilier til rådighed, selvom kommunerne efterspørger denne type plejefamilie. I interviewene med kommunerne, udtrykker flere fagprofessionelle, at de alment godkendte plejefamilier ikke kan opfylde de behov, børnene har, og at de i mange tilfælde oplever større efterspørgsel på forstærkede og specialiserede plejefamilier, end hvad udbuddet kan matche.

Der er opmærksomhed i socialtilsynene på, at det kræver nogle bestemte rammer, eksempelvis i forhold til supervision og tættere støtte, at være specialiseret plejefamilie, da der ofte er tale om børn med omfattende og svære problematikker. Det fremhæves, at det ikke kun er rent fagligt, men også i forhold til selve familierammen, at det kræver noget særligt at være specialiseret plejefamilie. Visse af de fagprofessionelle i kommunerne forholder sig til vigtigheden i, at de specialiserede plejefamilier fortsat formår at være familier og kan foretage gængse familieaktiviteter.

De fagprofessionelle fra socialtilsynene påpeger i interviewene, at de forsøger at tildele familierne så vidtgående en godkendelse som muligt. En leder fra et af socialtilsynene forklarer:

Vi giver dem så bred en godkendelse, de overhovedet kan rumme, så hvis de kan rumme en fuldtid og en aflastning, så får de det, men hvis de kun kan rumme en aflastning, eller af den ene eller den anden grund kun selv ønsker at starte ud med en aflastning, så er det jo det, vi godkender dem til. Så må vi jo, når vi kommer ud på det første driftstilsyn, kigge på: Hvad kan de så løbe hjem?

Der er derfor tale om, at selve godkendelsen af plejefamilier af socialtilsynene ses som en proces, hvor plejefamilierne løbende skal vurderes i forhold til godkendelseskriterierne, og over tid har mulighed for at skifte godkendelse til forstærket plejefamilie, og i sjældnere tilfælde til specialiseret plejefamilie. Flere af de fagprofessionelle fra de deltagende kommuner fremhæver, at de oplever godkendelsesprocesserne som langsommelige, særligt i akutte situationer, hvor der er ønske om, at en familie hurtigt kan tage et bestemt barn (denne problemstilling uddybes yderligere i afsnit 5.1 om samarbejde mellem socialtilsyn og kommuner).

Samtidig påpeger flere kommunale repræsentanter, at det til tider kan være uhensigtsmæssigt, at det er Socialtilsynet, der står for godkendelserne, mens det er kommunerne, der har ansvaret for at rekruttere plejefamilier. En kommunal leder peger fx på, at det vil være at foretrække, hvis socialtilsynene var aktivt med til at rekruttere nye plejefamilier, og herunder særligt finde plejefamilier, der kan godkendes som forstærkede og specialiserede plejefamilier. Således oplever nogle kommunale repræsentanter, at man generelt kunne arbejde på nogle mere smidige og gennemsigtige processer, hvad angår godkendelsesniveauer og rekruttering af nye plejefamilier, som matcher kommunernes behov.

4.5 Karakteristika og krav til nye plejefamilier

Det er vurderingen blandt både kommuner og socialtilsyn, at det er familier med forskellige baggrunde, som ønsker at blive plejefamilier. Variationen bliver af både socialtilsyn og kommuner generelt anset som et gode, da målet ikke er, at alle plejefamilier skal ligne hinanden, men at de gerne skal afspejle samfundets generelle bredde. Der er imidlertid samtidig nogle forholdsvis klare krav og rammer, familierne skal honorere for at blive godkendt, herunder deres motivation for at blive plejeforældre, deres familieferhold, deres erfaringer og kompetencer med børn, samt en stabil økonomi.

Socialtilsynene fortæller, at der er forholdsvis få familier med anden etnisk baggrund end dansk, som søger og bliver godkendt. I forhold til betydningen af religion, indgår dette som et element i samtaler med forældrene omkring deres værdier. Hvis religion bliver praktiseret af plejefamilien, vil der også være samtaler om, at barnet eller barnets forældre kan ønske, at barnet ikke indgår i sådanne aktiviteter. Religion har normalt ikke en påvirkning på, om en familie kan godkendes.

Enlige familier eller homoseksuelle par er også en del af ansøgerfeltet, hvilket af socialtilsynene og kommunerne ses som positivt. Når der er tale om par, som er ufrivilligt barnløse, så er der, ifølge socialtilsynene, særligt fokus i godkendelsesprocessen på drøftelser af, at barnet ikke bliver plejefamiliens eget barn, og at der oftest følger et biologisk ophav med, som også har rettigheder omkring barnet, hvad angår fx samvær og beslutninger om barnet, som skal træffes.

Samlet fremhæver de fleste af informanterne i kommunerne og alle i socialtilsynene, at plejeforældrenes mentaliseringsevne – det vil sige, hvorvidt de er i stand til at sætte sig i barnets og den biologiske families sted – er en helt central evne, der efterspørges hos familierne (se også afsnit 3.4). Særligt samarbejdet med den biologiske familie fremhæves som vanskeligt for mange plejefamilier og som et særskilt opmærksomhedspunkt både i godkendelsesprocessen og i det efterfølgende samarbejde. Også skolesamarbejdet er et vigtigt opmærksomhedspunkt, herunder kontakten til skolen og samarbejdet om barnets trivsel og faglige såvel som sociale kompetencer i skolesammenhæng, som er vigtig i forhold til helhedsorienteringen omkring barnets udvikling.

Det er vigtigt, at plejeforældrene kan reflektere over deres egen praksis og familiedynamik. Det er også vigtigt, at der i familien er ro og overskud, og det betyder noget, at der er en form for struktureret hverdag. Det fremhæves desuden af konsulenter i både socialtilsyn og kommuner, at det er vigtigt, at plejefamilien har klare regler og værdier, og at disse er forenelige med barnets udfordringer. En kommunal familieplejekonsulent fortæller således, at det kan eksempelvis være voldsomt med et barn, der lyver meget, hvis man i familien har værdier, der bygger på, *"her siger vi tingene ærligt, og så hjælper vi hinanden"*.

Desuden er det vigtigt, at plejeforældrene er interesserede i at tilpasse sig og at blive udfordrede, ligesom de skal være åbne for at modtage supervision, tilegne sig ny viden og hele tiden være indstillede på at udvikle deres praksis. Der bliver også fra Socialtilsynets side ved godkendelsen set på, om familien tegner til at være omstillingsparate og rummelige.

Der er ikke faste krav til, at plejeforældrene har en bestemt faglighed, som eksempelvis pædagog eller psykolog, men de skal kunne forstå, hvorfor teori om børn og udvikling er vigtig og have lyst til at tilegne sig ny viden. Kommunerne fortæller, at selvom børnenes behov fortsat er forskellige, så er vurderingen, at en stor del af børnene, *"kalder på plejefamilier med en robust pædagogisk viden"*. Gennemgående forklarer de fagprofessionelle i kommunerne, at de fleste plejefamilier, som de samarbejder med, har erfaring med at arbejde med børn, og eventuelt med udsatte børn, og at de faglige, pædagogiske kompetencer er afgørende for, at de kan løfte opgaven.

Det tilkendegives fra flere fagprofessionelle i undersøgelsen, at man i stigende grad ønsker at rekruttere plejeforældre, der har uddannelsesbaggrunde som psykologer, lærere, pædagoger og sygeplejersker – som fagligt kan støtte børnenes behov. Følgelig må de økonomiske rammer nødvendigvis også være tilpas attraktive sammenholdt med det arbejdsmarked, hvor disse faggrupper relativt let kan få ansættelse. En af de interviewede plejeforældre, der er uddannet pædagog, fortæller, at mange plejeopgaver sættes til for få vederlag (aflønning), hvilket for hende ville betyde en betydelig lønnedgang sammenlignet med hendes pædagogløn, og hertil ingen pension eller sikkerhed i ansættelsen.

Der er ikke bestemte krav til plejeforældrenes deltagelse på det øvrige arbejdsmarked, da mulighederne for at arbejde ved siden af opgaven som plejefamilie afhænger af behovet hos barnet. Arbejdsmarkedstilknytning indgår dog som fast punkt i samtalerne med plejeforældrene, når de søger. En tilsynskonsulent fra et af socialtilsynene fortæller:

Fagligt, så tænker vi, at det er godt med forældre, der står op og går på arbejde, men måske skal én gå hjemme eller på nedsat tid. Nogle gange er der brug for, at begge går hjemme i de tungeste sager, men det er en faglig diskussion, som vi hele tiden har. Man skal ikke gøre det her som erstatning for at sidde nede i Brugsen, man byder ind med hele sit familieliv – 365 dage om året.

Det understreges af socialtilsynene, at der er tale om en professionel opgave som plejefamilie, hvor det ikke er nok at have et "kald", som en af tilsynskonsulenterne fortæller, *"man er nødt til at acceptere, at man er en offentlig familie. Kaldet og det professionelle går hånd i hånd"*. Det fremhæves igennem interviewene med både socialtilsyn og kommunerne, at det til dels er nogle andre typer af familier, som bliver plejefamilier i dag, end det var tidligere. Helt almindelige familier, som fortsat ønsker at være en almindelig familie, er der ikke så mange af mere, da de oftest er faldet fra, da opgaven og kravene løbende har ændret sig til at indeholde flere og andre krav. Det er stadig vigtigt, at der er et ønske om at hjælpe, men det er også en faglig opgave og en udviklingsopgave for hele familien. Flere informanter fra både socialtilsyn og

kommuner fortæller, at en del af de familier, som trives med og vedbliver med at være plejefamilier, har vist sig at være familier, som bl.a. trives med at være meget hjemme, og som ikke har behov for mange aktiviteter og oplevelser uden for hjemmet, men i stedet sætter pris på nære ting i familielivet.

Boks 4.2 På tværs af interview med socialtilsyn og kommuner udtrykkes blandt andet følgende krav og forventninger til plejefamilien

Plejeforældrene...

- har et stabilt familieliv
- kan modtage ny viden og udvikle sig fagligt og personligt
- kan mentalisere
- er omstillingsparate og kan løbende justere deres praksis
- kan samarbejde med både tilsyn, kommune og biologiske forældre samt barnets skole
- har erfaringer med eller viden om børn (pædagogfaglig viden er ikke et krav men en fordel)
- er rask og har et forholdsvist godt helbred
- har en stabil økonomi
- har de rette fysiske rammer
- er villige til at gå på visse kompromiser i deres sociale liv og fritidsliv
- har et fleksibelt arbejdsliv ud over at være plejefamilie.

Anm.: Punkterne er hverken udtømmende eller generelt dækkende for alle, men eksempler på oplevede krav og forventninger, som kan være væsentlige at have opmærksomhed på.

Flere af plejeforældrene i undersøgelsen omtaler tilsvarende en bevidsthed om de (mange) krav og forventninger, der er til dem, og udtrykker en oplevelse af, at kravene er øgede gennem tiden, særligt med tilblivelsen af socialtilsynene og tilsynets funktion med at godkende og føre tilsyn med plejefamilier. Plejeforældrene oplever langt hen ad vejen, at det er positivt, at kravene er øgede, og at der i dag i godkendelsesforløbet er et større fokus på at tydeliggøre, hvor stor en opgave og omvæltning det kan være for en familie at få et barn i pleje. Plejeforældrene mærker og oplever dagligt, hvor meget det kan kræve af dem, som de nære voksne, at skulle danne relation til og fortrolighed med barnet. Det kan være overvældende at tale om og tænke på, forklarer de, hvor stor en opgave det er at leve op til at støtte barnet bedst muligt, *"vi er jo kun mennesker som alle andre og begår fejl"*. Gennemgående er der for plejeforældrene en stærk bevidsthed om deres måde at være familie på, deres egne måder at reagere på, og hvad de gerne vil give videre til børnene. Og samtidig også en bevidsthed om, at *"det også skal være mit liv, og mine [biologiske] børns liv, vi lever"*.

En væsentlig udfordring relateret til nygodkendte plejefamilier, som flere kommuner giver udtryk for, handler om, at det kan være sværere at bruge de nye plejefamilier frem for de erfarne plejefamilier, som de kender. Det skyldes, at de nye plejefamilier naturligvis ikke har erfaring og typisk er godkendte som almene plejefamilier. I alle kommunerne er man opmærksomme på, at de nye plejefamilier gerne skal hjælpes i gang med anbringelsesopgaver, men også, at det skal ske på en måde, så plejefamilien ikke "brænder sig", som en familieplejekonsulent udtrykker det. I nogle kommuner forsøger man i højere grad at få nygodkendte plejefamilier i gang med en plejeopgave ved at indlede et samarbejde om en aflastningsopgave til at starte

på, som giver familien noget erfaring og kan ruste dem til en døgnanbringelse. Men samtidig erkender man i flere kommuner de indgroede vanskeligheder ved en sådan strategi; en familieplejekonsulent forklarer:

Antagelsen om, at nye familier, dem kan vi få i gang ved at få dem gjort til aflastningsfamilier, det er lidt en utopi, fordi det er svært at få nogle til for 1.000 kr. for en weekend at ville tage sig af et meget udadreagerende barn, især hvis man egentlig har en døgnplads, det hænger ikke rigtigt sammen kun at få så lidt for så relativ stor en indsats.

I kommunerne fortæller man også om, hvordan man forsøger at anvende nygodkendte familier til børn med lidt tungere udfordringer ved at etablere tættere opfølgning og supervision end sædvanligt ved opstart. En familieplejekonsulent forklarer: *"Vi skal være et skridt foran og være proaktive i forhold til at give familien støtten"*. Samtidig fremhæves vigtigheden i at støtte op om, at eventuelle behandlingsbehov bliver håndteret.

4.6 Matchningsprocessen

Matchningsprocessen er kommunernes rekruttering af en plejefamilie til et konkret barn. I denne proces fremhæves det af alle parter, at det er yderst vigtigt, at plejefamilierne er så detaljeret og præcist beskrevet som overhovedet muligt, og at barnet er så godt udredt som overhovedet muligt. På tværs af interviewene fylder matchningsprocessen en del og fremhæves i forskellige sammenhænge som helt central, for at en familieplejeanbringelse lykkes, og sammenbrud forebygges.

I flere kommuner arbejder de løbende på udviklingsprojekter, som skal bidrage til, at man bliver endnu bedre til at matche barn og plejefamilie. Flere af de fagprofessionelle i kommunerne oplever imidlertid, at matchning er blevet sværere end tidligere, hvilket angives at hænge sammen med vurderingen af, at børnenes udfordringer i dag er større, og at der er færre kvalificerede plejefamilier at vælge imellem. En kommunal fagprofessionel forklarer:

Mens jeg tidligere havde en 5-10 familier i tankerne, jeg muligvis kunne matche, så skal jeg nu lede med lys og lygte for bare at finde én.

Kommunerne fremhæver flere steder, at de har fokus på brugen af netværksanbringelser, og styrkelse af netværket for barnet i det hele taget. Samtidig understreger kommunerne imidlertid nogle iboende udfordringer i brugen af netværkspleje, som er væsentlige at have for øje. Det handler blandt andet om, at samarbejdet med de biologiske forældre ofte kan være vanskeligt og tidskrævende, at barnets faktiske udfordringer ikke er kendt af netværksplejefamilien på forhånd, og at barnet risikeres fastholdt i et mindre udviklende og gavnligt miljø, ved at være anbragt i familienetværket. Netværkspleje har ikke været genstand for særskilt fokus i denne undersøgelse men omtales af nogle kommunale aktører som en vigtig overvejelse i relation til barnets anbringelse (se også Ankestyrelsen, 2021, hvori det fremgår, at netværksanbringelser anvendes langt mindre i Danmark end i de øvrige nordiske lande).

De fagprofessionelle fra kommunerne fortæller, at selve matchningsprocessen afhænger af flere forskellige forhold, hvoraf det vigtigste vurderes at være, om barnets situation er akut, eller om der er tid til rådighed, samt om anbringelsen er med eller uden samtykke. Er der tale om en akut anbringelse uden samtykke, så fortæller kommunerne, at beslutningerne må tages

hurtigere, og færre plejefamilier kan nå at blive afsøgt indledningsvist, hvilket kan medføre et dårligere match mellem barn og plejefamilie.

Når kommunen har fundet et muligt match, kontaktes plejefamilierne, som i kort og anonymiseret form bliver informeret om barnet og forventningerne til plejeopgaven. På baggrund af en indledende samtale med den mulige plejefamilie opnår de professionelle en fornemmelse for, hvordan barnet ville fungere i familien og med eventuelle øvrige plejebørn eller hjemmeboende biologiske børn, og man aftaler et besøg af barnet og dets familie, hvis plejefamilien forekommer aktuel.

Plejebørnenes udfordringer står naturligvis centralt, når plejefamilierne skal forholde sig til et foreslået match. Her er familierne meget afhængige af, at de får retvisende informationer fra kommunerne. Her fortæller enkelte af de interviewede plejeforældre om oplevelser med kommuner, som ikke har fået børnene ordentligt udredt, eller – mere eller mindre bevidst – beskriver børnene som mindre udfordrede, end de faktisk er. Plejeforældrene kan opleve, at nogle kommunale familiekonsulenter eller sagsbehandlere kan være nærmest "desperate" i forhold til at få placeret et givent barn. En plejeforælder fortæller:

Da vi skulle have vores første anbringelse var vores søn 8 år, og vi sagde, at vi ikke ville have meget udadreagerende børn eller stoffer inden for dørene. Så sender de en 15-årig pige herved, som tager hårde stoffer, og som er tilknyttet [X-bande]. Og som er ekstrem voldelig. Det ender med, at hun 14 dage senere overfalder min mand, smadrer inventar og ruder, og prøver at brænde vores hus ned, så vi må tilkalde politiet. [Kommunen] havde sagt, at det var en pige, der bare havde lidt ADHD.

Denne plejefamilie havde dermed en voldsom oplevelse med en matchning, som gik helt galt. Dette afskrækkede dem dog ikke fra at tage imod et nyt barn, men gjorde dem mere varsomme og opmærksomme på vigtigheden i matchningen. Det fremhæves generelt på tværs af interviewene med både plejeforældre og de professionelle i kommunerne, at det er yderst vigtigt i forhold til matchet, at de professionelle kender barnet og barnets familie godt.

Det påpeges endvidere af flere fagprofessionelle fra kommunerne, at det er vigtigt for matchet, at der er en handleplan med klare mål for anbringelsen, hvilket understøttes af plejeforældrene, så de ved, hvad målet med anbringelsen er. Plejefamilierne fortæller samstemmende, at de har meget stor interesse i at sikre et godt match, da deres familieliv jo afhænger af, at barnet passer godt ind. Samtidig er de også bevidste om, at de kun kan hjælpe og støtte barnet, hvis de har de rette rammer og forudsætninger. En del familier fortæller således, at de har erfaringer med at sige nej til anbringelser af mange forskellige grunde. En plejeforælder fortæller:

Det kan være, at vi ikke syntes, at udfordringerne matcher os. Det kan være alder. Eller krav til samvær eller til kost på grund af religiøs overbevisning. Vi vil fx ikke køre halal – vi bor ude på bøhlandet, og der er ikke nogen halalslagter i nærheden.

En anden vigtig overvejelse, plejeforældrene gør sig, handler om, hvordan de vurderer, at et barn vil passe ind i familien i forhold til familiens øvrige børn, og visse plejeforældre oplever, at det er en vurdering, de sommetider står med alene og kan savne kommunernes støtte til.

Det kan alt i alt være svært for kommunerne at finde plejefamilier, som matcher barnets behov i alle henseender og flere af de interviewede professionelle fra kommunerne fortæller

også, at det i praksis ofte kun vil være muligt at prioritere to eller tre af målene i selve matchningen. Alle kommunerne fremhæver, at de i matchningen starter med at afsøge, om der er pladser hos kvalificerede plejeforældre i nærområdet. Kommunerne fortæller, at de oplever, at de må gå på kompromis med ønsket om geografisk nærhed og udvider deres søgning til hele landet. Både sjællandske, fynske og jyske kommuner oplever, at det geografiske kompromis kan være nødvendigt (geografiske variationer på plejefamilieområdet beskrives nærmere i kapitel 7).

Nogle af de interviewede professionelle i kommunerne fortæller om en oplevelse af at være i direkte konkurrence med nabokommuner om at samarbejde med de gode og erfarne plejefamilier. Det betyder, at kommunerne bruger enormt meget tid på at finde en ledig og relevant plejefamilie. Det beskrives af en kommunal leder, at *"det er plejefamiliernes marked"*, hvor særligt erfarne plejefamilier, som er godkendt til forstærket eller specialiseret niveau og måske også har flere pladser, frit kan vælge mellem et bredt tilbud af plejeopgaver. En anden kommunal leder fortæller:

Vi oplever nogle gange, at vi har haft en familie, vi simpelthen så gerne vil have samarbejde med og har haft gryden lidt i kog med dem, og så er en anden kommune kommet og har præsenteret en opgave, som de ikke kunne sige nej til. Der er rift om plejefamilierne, og det er jo sådan, det er [...] Jeg tror også, det er rigtig vigtigt, at familierne frit kan vælge, hvad for et barn og en opgave, de vil have.

Flere af de fagprofessionelle fortæller, at kommunerne er klar over, at økonomi nogle gange bliver afgørende for, om familierne vil samarbejde. Flere af de mere erfarne plejefamilier fortæller, at det er ved forhandlingen omkring matchningen, at man kan søge at sikre sig de nødvendige rammer for anbringelsen. Ikke kun i forhold til økonomien, men også i forhold til støtte og supervision. Kommunen kan være underlagt et tidspres for at finde en god anbringelse til et barn, og familierne er endnu ikke knyttede til barnet. Dette kan give familierne en privilegeret forhandlingsposition, som giver dem mulighed for at opstille en række krav, som skal opfyldes, før de tager imod barnet. I et interview fortæller en plejeforælder, at hun får sin advokat til at forhandle sin kontrakt, belært af tidligere erfaringer om, at en sådan professionel assistance kan være vigtig for at få gode rammer omkring en anbringelse, der kan komme til at vare i mange år.

Plejeforældrene fortæller, i forhold til indholdet i kontrakterne med kommunerne, at de sørger for at få præciseret rammer og vilkår, eksempelvis har nogle fået skrevet ret til supervision ind, at de har ret til aflastning, eller at plejebarnets samvær med de biologiske forældre ikke skal foregå i deres hjem. Når kontrakten tillægges stor betydning af plejeforældrene, må det ses i lyset af erfaringer med, at magtforholdet i forhold til kommunerne senere hen i anbringelsesforløbene kan blive meget ulige. Hvis plejefamilien har positive erfaringer med, at kommunen har tillid til og respekt for plejefamiliernes vurderinger – eksempelvis af støttebehov eller samvær – har plejefamilien ikke nødvendigvis særskilt fokus på præciseringen af de kontraktlige rammer. Hvis plejefamilien derimod har negative erfaringer med en kommune, så kan deres situation være afhængig af en gennemtænkt kontrakt, der giver en større sikkerhed i arbejdet som plejefamilie. En sådan sikkerhed kan også få betydning, hvis den ansvarlige rådgiver/familieplejekonsulent i kommunen senere skiftes ud, eller der opstår et politisk pres på en kommunes børneområde, fx med krav om økonomiske besparelser.

4.7 Erfaringer med Tilbudsportalen

Tilbudsportalen er den officielle platform, hvorfra kommuner kan finde viden om ledige plejefamiliepladser og finde match til de børn, som skal anbringes. Tilbudsportalen rummer ifølge flere repræsentanter fra både kommuner og tilsyn gode potentialer til at give et overblik over ledige plejefamilier, men der peges samtidig på en række udfordringer i forhold til portalen, som primært handler om forsinket opdatering af oplysninger i portalen, som en familieplejekonsulent her fortæller:

Tilbudsportalen er langt fra opdateret. Vi vil gerne bruge portalen, men det kan ende i spildtid, når den ikke er opdateret, fordi det står som om, at der er ledige pladser, og det viser sig så, at det har der ikke været de sidste 5 måneder.

Socialtilsynene fortæller, at de ofte oplever at blive kontaktet af kommunerne omkring et barn, der skal anbringes, og hvor kommunerne uden held har afsøgt Tilbudsportalen for at finde et godt match. Socialtilsynene kan ofte hjælpe ved at formidle oplysninger om familier, som kommunen så efterfølgende kan undersøge nærmere. Det anses således både i kommunerne og socialtilsynene, at det kan være svært at få overblik over ledige plejefamilier på Tilbudsportalen. En leder fra et af socialtilsynene fortæller:

Det der er udfordrende er, at så kan de [kommunale sagsbehandlere] ringe og sige: 'Nu har jeg ringet til 30 familier, de står alle sammen som ledige på Tilbudsportalen... når jeg ringer til dem, så er de optagede', og hvor vi så må sige: 'Ja, det er vi selvfølgelig rigtig kede af, men portalen bliver aldrig bedre, end det vi sammen gør den til, så når I er inde og udskrive børn, så giv os besked.' Fordi plejefamilierne de er rigtig gode til rent faktisk at give os besked, når de får en ledig plads, men de er så ikke helt så gode til at give os besked [når de bliver optaget]. De kommer til at være så optagede af deres nye opgaver, at det glemmer de.

Foruden den mangelfulde opdatering af oplysninger på Tilbudsportalen efterlyser flere kommuner og tilsyn også, at plejefamiliernes godkendelser bliver udfoldet mere detaljeret på portalen, sådan at det bliver tydeligere, at se potentialet for særligt nygodkendte familier. Fremover skal plejefamilierne i højere grad selv lave beskrivelser af deres familie og fysiske rammer på Tilbudsportalen, som så derefter skal godkendes af socialtilsynene. Dette håber socialtilsynene på vil kunne forbedre beskrivelserne.

4.8 Opsamling

Rekruttering handler på familieplejeområdet om dels at tiltrække nye plejefamilier og dels for den enkelte kommune at finde de rette familier til de konkrete børn, der skal anbringes i plejefamilie. Begge rekrutteringsformer er forbundet med udfordringer, som er blevet udfoldet i dette kapitel med afsæt i undersøgelsesinformanternes forskellige perspektiver og erfaringer hermed. Beskrivelserne er hverken udtømmende eller generelt gældende, og både indsatsen med at rekruttere og de udfordringer, der optræder hermed, varierer på tværs af kommuner og socialtilsyn. På samme vis er der også udsving i tilgangen af nye plejefamilier over tid og sted, hvilket ikke nødvendigvis, ifølge interviewpersonerne, kan kobles til kommunernes generelle indsats. Som beskrevet i kapitlet om undersøgelsens baggrund (afsnit 1.2.3), viser opgørelser fra socialtilsynene også, at der er betydelige forskelle i antallet af plejefamilier, der er godkendt

som almene, forstærkede og specialiserede familieplejere i de forskellige dele af landet. Talene afspejler også kommunernes generelle oplevelse af, at der generelt er alt for få specialiserede plejefamilier (mellem 3-7 %), og at langt størstedelen af pladser findes hos alment godkendte plejefamilier.

Rekrutteringsindsatsen viser gennemgående ud fra oplevede erfaringer, at kommunerne oplever varierende succes med deres rekrutteringsaktiviteter. Flere oplever indsatsen som ressourcekrævende, og mens nogle kommuner prioriterer indsatsen højt, så afsætter andre kommuner færre ressourcer til indsatsen. Det fremføres af flere interviewpersoner, at hverken kommunerne eller socialtilsynene ved, hvor mange nye plejefamilier konkrete initiativer afføder. Desuden kan kommunerne opleve, at det er en ulempe, at de har en forpligtigelse i forhold til at tiltrække nye plejefamilier, men ikke har garanti for, at de nye plejefamilier, som godkendes, også vil indlede samarbejde med dem frem for at vælge opgaver fra andre kommuner. På trods af disse udfordringer oplever socialtilsynene, at mange kommuner gør en stor indsats og tænker kreativt i deres rekrutteringsstrategier, men oplever samtidig også, at flere kommuner kunne have gavn af at samarbejde med hinanden på tværs med at tiltrække nye plejefamilier.

Både plejefamilier og kommuner fortæller, at matchningen mellem plejefamilie og barn er særlig vigtig for anbringelsens succes. Plejefamilierne fortæller, at de kan være udfordrede af, at kommunerne ikke "får øje på dem" som et muligt match, at de venter længe på at få tilbudt anbringelsesopgaver, eller at de får tilbudt børn i anbringelser, hvor barnet er mangelfuldt udredt eller beskrevet. Kommunerne på den anden side fortæller, at de kan være udfordrede af, at have svært ved at finde ledige relevante plejefamilier, særligt til behandlings- eller erfaringskrævende anbringelsesopgaver. Flere kommuner oplever, at det er blevet sværere at finde egnede plejefamilier, og at udbuddet i deres lokalområde er begrænset. Flere interviewpersoner peger på, at dette kan skyldes, at de erfarne plejefamilier ofte er eftertragtede og derfor ofte er optagede. Samtidige fortæller flere kommuner om, at de oplever at mangle overblik over ledige pladser hos plejefamilierne og også ofte savner mere detaljerede oplysninger om plejefamiliernes præferencer og kompetencer. Flere interviewpersoner fra kommunerne peger desuden på, at Tilbudsportalen, som skal give kommunerne indsigt i plejefamilierne og overblik over ledige plejefamiliepladser, ikke altid er tilstrækkeligt opdateret.

Både de professionelle i socialtilsynene og kommunerne samt plejefamilierne fremhæver, at kravene til plejefamilierne i mange tilfælde opleves som relativt omfattende, og slet ikke alle plejefamilier vil kunne gå ind i alle typer af anbringelsesopgaver. De krav, som særligt fremhæves er: Familierne har et stabilt og rummeligt familieliv, kan modtage ny viden og udvikle sig fagligt og personligt og kan samarbejde bredt med både fagprofessionelle og barnets biologiske familie. Disse krav er afgørende for socialtilsynenes godkendelser både af nye plejefamilier og i vurderingerne af ændringer i godkendelserne. Socialtilsynene fortæller, at de arbejder med relativt specifikke krav, som plejefamilier skal leve op til for at blive godkendt til forskellige niveauer, og at særligt godkendelsen som specialiseret plejefamilie forudsætter specifik viden og erfaring. Socialtilsynene peger på, at de har erfaringer med, at plejefamilier ønsker at forblive på et bestemt godkendelsesniveau, eksempelvis som forstærket, selvom de har kvalifikationer til et højere niveau. Det hænger sammen med, at nogle plejefamilier ikke ønsker at tage imod særligt behandlingskrævende børn, eller børn, der forudsætter særlig erfaring i arbejde med børn og unge, fordi de fx ønsker at opretholde et aktivt familieliv, en beskæftigelse uden for hjemmet, eller har (mindre) hjemmeboende børn.

5 Samarbejde

Velfungerende samarbejdsrelationer bliver af alle interviewpersoner fremhævet som afgørende for både rekruttering og fastholdelse af plejefamilier. I rekrutteringen er samarbejdet afgørende for, om både kommuner og plejefamilier har tiltro til, at samarbejdet omkring en anbringelse vil fungere godt. I fastholdelsen af plejefamilier kan samarbejdet ligeledes vise sig afgørende og forhindre eksempelvis sammenbrud i en anbringelse, eller det kan omgøre en plejefamilies intention om at ophøre med at være plejefamilie. Det er således helt centralt, at alle parter omkring plejefamilieanbringelser samarbejder for at yde den bedst mulige støtte til barnet og plejefamilien. Generelt er der et bredt ønske om samarbejde, men der peges også på en række udfordringer for at få de forskellige samarbejdsrelationer til at fungere optimalt.

I dette kapitel gennemgår vi de forskellige samarbejdsrelationer og de forskellige perspektiver, der er på disse på tværs af interviewene med socialtilsyn, kommuner og plejeforældre. Kapitlet kan medvirke til at pege på vigtige opmærksomhedspunkter omkring samarbejdet, hvornår det lykkes godt, og hvordan samarbejde kan understøtte fremadrettet rekruttering og fastholdelse af plejefamilier. Kapitlet er bygget op omkring underafsnittene 1) samarbejdet mellem socialtilsyn og kommuner, 2) samarbejdet mellem kommuner og plejefamilier, 3) plejefamiliers tillid/mistillid til kommunesamarbejdet, 4) samarbejdet mellem plejefamilier og de biologiske forældre, og 5) samarbejdet mellem socialtilsyn og plejefamilier. Kapitlet afrundes med en opsamling af de væsentligste punkter.

5.1 Samarbejde mellem socialtilsyn og kommuner

Samarbejdet mellem kommuner og socialtilsyn beskrives generelt som væsentligt og vurderes at være velfungerende af både socialtilsynene og kommunerne. En del af samarbejdet mellem socialtilsynene og kommunerne omhandler rekrutteringen af nye plejefamilier, hvilket er beskrevet i kapitlet omhandler rekruttering (se kapitel 4). Derudover holder socialtilsynene og kommunerne løbende samarbejds møder, og der fortælles om positive erfaringer med, at kommunerne inviterer Socialtilsynet til eksempelvis netværksmøder i tværkommunale fora etableret af kommunerne. På disse møder fortæller de fagprofessionelle fra socialtilsynene, at de får forståelse for kommunernes situation og også eventuelle udfordringer, eksempelvis med problemer omkring udbuddet af plejefamilier.

De fagprofessionelle fra socialtilsynene fortæller, at de gør meget for at afstemme forventningerne med kommunerne, så der ikke er urealistiske forventninger om, at socialtilsynene kan assistere i forhold til konkrete match mellem et bestemt barn og en egnet plejefamilie. Flere af de fagprofessionelle fra socialtilsynene påpeger, at de ikke kender de konkrete børn og deres forløb og derfor ikke direkte kan bidrage til matchningen, men at de fx kan guide kommunerne i forhold til at tolke typologierne.

Flere fagprofessionelle fra kommunerne oplever, at den manglende sparring på matchet mellem konkrete børn og familier fra Socialtilsynets side er en udfordring. For selvom kommunerne i matchningsprocessen ikke er formelt bundet af en families godkendelsesniveau, men har vurderingsret i forhold til matchet, så er der oplevelser af, at denne vurderingsret kan skabe udfordringer i forhold til Socialtilsynets driftstilsyn i familierne. Ved det driftsmæssige tilsyn i familierne, kan tilsynskonsulenterne fra Socialtilsynet vurdere, at matchet mellem barn og plejefamilie ikke falder inden for godkendelsen, og i yderste konsekvens beslutte, om en anbringelse skal afbrydes. En familieplejekonsulent fra en stor kommune forklarer:

Vi må gå med livremme og seler i matchet, fordi vi vil jo ikke risikere, at tilsynet kommer og siger... det er jo den magt, de har, til at sige den godkendelse rummer ikke det barn. Det er sørme for stor en opgave med den godkendelse, I har. Bum, så kan vi jo risikere, at vi skal flytte barnet. Det er et kæmpe dilemma.

De fagprofessionelle fra socialtilsynene fortæller, at de opfordrer til, at kommunerne i højere grad anvender de alment godkendte plejefamilier og sideløbende uddanner familierne til de mere komplicerede plejeopgaver, mens flere af de fagprofessionelle fra kommunerne fortæller om blandede erfaringer med netop denne strategi. De fortæller, at de ofte er yderst varsomme med at anvende alment godkendte familier, og samtidig også nygodkendte familier, da størstedelen af opgaverne, de har, er relativt komplekse og ikke vil kunne løses af en alment godkendt plejefamilie.

De fagprofessionelle i kommunerne er opmærksomme på, at godkendelsesniveauerne ikke altid afspejler familiernes kompetencer og potentiale, men flere fortæller, at de ikke ønsker at tage chancer og risikere sammenbrud ved at anvende familier i den almene kategori til svære opgaver. Nogle fortæller dog, at de er i løbende dialog med socialtilsynene om nyligt godkendte familier og alment godkendte familier, som med lidt ekstra støtte kunne overgå til forstærkede eller specialiserede opgaver. Herved får kommunerne mulighed for at indlede et samarbejde med familierne om forstærkede eller specialiserede opgaver (se også kapitel 4, hvor nogle af plejefamilierne fortæller, at de ønsker at forblive kategoriseret almene, selvom de har kompetencerne til at kunne blive godkendt som forstærket).

Under grundkurset til nye plejefamilier fortæller de fagprofessionelle fra socialtilsynene, at de arbejder med at tydeliggøre, at plejeforældrene skal have fokus på, hvem de samarbejder med, og deres egen rolle i samarbejdet. Tilsynskonsulenter fortæller, at de oplever, at *"respekten og den måde, man samarbejder med plejefamilier på, kunne løftes betragteligt"* i flere kommuner.

En tilsynskonsulent forklarer:

Det handler også om, at man [i kommunerne] ikke tydeligt nok og systematisk får snakket om, hvordan plejefamilier løser deres opgaver, hvad forventninger man har til dem. Man behandler dem ikke som en samarbejdspartner.

Inddragelse og et godt samarbejde med plejefamilierne vurderes således at være afgørende for, at plejefamilien bedst muligt lykkes i at imødekomme barnets behov. En del af samarbejdsproblemerne handler ifølge de fagprofessionelle i Socialtilsynet om, at der i mange kommuner er stor udskiftning blandt sagsbehandlere, og at meget viden går tabt i overdragelsen med manglende informationer i eksempelvis handleplanerne. Skift i ledelsen og stram økonomi fremhæves også som årsager til ustabil og dårligt samarbejde med plejefamilierne.

De fagprofessionelle i socialtilsynene fremhæver, at samarbejdet er af stor betydning for børnene, da et dårligt samarbejde kan trække energi fra kerneopgaven, som er plejeforældrenes omsorg omkring barnet, mens et godt samarbejde kan give energi og overskud. Særligt, hvis der også bruges tid fra kommunens side på at etablere og tilvejebringe et godt samarbejde med barnets biologiske familie. Det vurderes derfor af socialtilsynene, at det er afgørende, at der er en god relation mellem plejefamilie og sagsbehandler, og at plejefamilierne oplever, at der bliver lyttet til deres oplevelser, erfaringer og behov, men også at alle plejefamilier får ret til løbende supervision.

Flere af de fagprofessionelle i socialtilsynene påpeger, at det kan være et problem for nogle kommuner rettidigt at få lavet de lovpligtige, tæt støttede opstartsforløb, da de har få nye børn,

der kommer i pleje. Her vil det være oplagt, at kommunerne overvejer at indgå i tværkommunale samarbejder om at organisere fælles opstartsforløb, så der ikke går for lang tid, inden nystartede plejefamilier kommer i gang. Det kunne måske også løses, hvis der var nogle mere centrale forløb, som kommunerne kunne melde sig ind på, lyder et forslag fra tilsynsrepræsentanter.

De fagprofessionelle i kommunerne oplever derimod, hvordan manglen på erfarne og fagligt stærke plejefamilier udfordrer deres anbringelsespraksis, hvilket bl.a. forstærkes af, at systemet omkring godkendelser af ekstra pladser eller et skift i godkendelsesniveau kan opleves ufleksibelt og tidskrævende. En familieplejekonsulent fra en større kommune forklarer, hvordan der kan være nogle indbyggede ulemper i organiseringen af godkendelser:

Det er for usmidigt inde i tilsynet, oplever jeg, fx når vi har en plejefamilie, der har et barn i pleje på 5 år. Denne her piges mor bliver gravid igen, hun føder det her barn, og både mor og alle syntes det var en optimal løsning, hvis den plejefamilie, der har storesøster, også kunne tage lillebror, men det er der ingen dispensation for fra tilsynet af. Man skal vente til de kommer ud til næste planlagte gang. Tilsynet har lige været der, så der går et helt år, og dermed kan søskende så ikke anbringes sammen, selvom alle er indstillet på det.

Selvom kommunerne fortsat kan godkende familier til netværksanbringelser (til et bestemt barn, som plejefamilien har en tæt relation til), og generelt støtter op omkring de nye godkendelsesprocedurer, så peger flere på, at der er behov for at kunne foretage hurtigere konkrete godkendelser (til et bestemt barn, som plejefamilien ikke har en tæt relation til). Der er blandt de fagprofessionelle i socialtilsynene forståelse for, at kommunerne ofte er i pressede situationer omkring at finde familier til børnene, hvilket skaber frustrationer, da det tager noget tid fra en plejefamilie søger, til de er godkendte. Samtidig fortæller socialtilsynene, at de ikke kan garantere, om en familie kan blive godkendt. Så selvom socialtilsynene anerkender de konkrete behov hos kommunerne, kan de oftest ikke godkende eller ændre godkendelser hurtigere, da kravene for godkendelsen skal være afdækket. En leder fra et af socialtilsynene fortæller:

Der, hvor kommunerne ikke konkret kan godkende mere, så lægger de rigtig, rigtig stort pres på os for, at vi skal skrive de her familier foran i vores kursusportefølje, og hvor vi skal godkende dem til de opgaver. Men hvor vi siger: 'Vi kan jo ikke prioritere nogen familier foran, de kommer ind på kurset i den rækkefølge, som de tilmelder sig', og at vi vil ikke underlægges pres for, at de skal godkendes til noget, som vi simpelthen ikke kan se, at de har kompetencerne til.

Flere af de fagprofessionelle i socialtilsynene fortæller, at de oplever, at kommunerne kan forsøge at anvende både akutbestemmelserne og bruge netværksgodkendelser for at få et barn anbragt i en familie, som ikke har en generel godkendelse. Det kan af socialtilsynene opleves som et pres i nogle situationer at skulle håndhæve, at det alene er dem, som godkender familierne ud fra deres fastsatte procedurer. Nogle af de fagprofessionelle fra kommunerne fremhæver, at der i selve organiseringen af godkendelser mangler muligheder for, at kommunerne selv kan lave midlertidige godkendelser af plejefamilier i akutte situationer og i forhold til konkrete børn.

En anden problematik, som flere fagprofessionelle fra kommunerne fortæller, at de jævnligt er i dialog med Socialtilsynet om, er et ønske om, at ikke alle nye familier fra start godkendes til døgnpladser, men derimod til aflastningspladser. Det skyldes, at flere kommuner giver udtryk

for akut at mangle aflastningspladser. Der efterlyses således fra flere af de fagprofessionelle i kommunerne større og mere smidigt samarbejde med socialtilsynene, både i forhold til nygodkendelser og ændringer i eksisterende godkendelser, men også i forhold til den konkrete efterspørgsel efter typer af plejefamilier.

5.2 Samarbejde mellem kommuner og plejefamilier

I samarbejdet mellem kommuner og plejefamilier pointeres det af flere interviewpersoner som væsentligt, at der indledningsvist afklares diverse forhold omkring anbringelsen, at familien klædes på til opgaven med barnet, og at der forventningsafstemmes om den løbende dialog og omkring samvær. Det bliver af de fagprofessionelle i kommunerne fremhævet, at det er vigtigt at være lyttende og åben over for plejefamiliernes perspektiver. Det er vigtigt i dialogen at være ærlig omkring mulige problematikker, der kan være på spil, og hvordan sagsbehandler og familieplejekonsulent forholder sig hertil. Familieplejekonsulenten er den fagperson, som har den løbende dialog med plejefamilien og rådgiver, vejleder samt sommetider også giver supervision til plejefamilien, mens sagsbehandler har kontakten til barnet og barnets forældre og er den fagperson, som aftaler vederlag, samvær og andre rammer for anbringelsen med plejefamilien.

I alle de deltagende kommuner er det således familieplejekonsulenter, som varetager det løbende samarbejde med plejefamilierne, og de oplever, at det er vigtigt med tillid og samarbejdsvilje hos plejefamilien. Eksempelvis fremhæver en familieplejekonsulent, at det er positivt, når plejefamilien tager kontakt om en plejeopgave, som de ønsker sparring på, da det viser, at de er interesserede i at udvikle sig og i samarbejdet har tillid til familieplejekonsulenten. Samarbejdet kan imidlertid også opleves vanskeligt, når der opstår større uenigheder, som kan være faglige, men som en familieplejekonsulent også fortæller, kan det være, at *"man simpelt hen ikke er enig i godkendelsen, ment på den måde, at man ikke ser de samme kvalifikationer hos familien, som tilsynet eksempelvis ser"*, og derfor ønsker, at plejefamilien skal udvikle sig på en række punkter.

Det fremhæves af familieplejekonsulenterne, at der naturligt er forskelle i, i hvilket omfang der forekommer tæt sparring og samarbejde mellem familieplejekonsulent og plejefamilie. Nogle plejeopgaver kræver tættere sparring og dialog end andre. Det er forskelligt, hvordan plejefamilier griber opgaverne an, hvilket skal afstemmes i samarbejdet. Det er vigtigt for samarbejdet, at plejeopgaven ses i relation til deres familieliv i øvrigt. Mens nogle tager børnene i pleje helt ind og inddrager dem i familielivet på lige fod med egne børn, tager børnene med til bryllup og på ferier mv., så forholder andre sig mere professionelt til plejeopgaven og varetager omsorgen for et barn mere som deres arbejde.

Begge dele kan give gode anbringelser, forklarer nogle familieplejekonsulenter, men langt størstedelen af de medvirkende konsulenter i denne undersøgelse udtrykker dog, at de vægter, at plejefamilien tager børnene helt ind, og accepterer dem fuldt ud som en integreret del af deres familieliv. En familieplejekonsulent fra en større kommune forklarer:

Noget af det vores plejebørn skal opleve, det er jo at være en del af en familie, blive accepteret og deltage på godt og ondt. Altså være med, når farfaren i familien dør, og være med til begravelse og være med i det forløb, der nu er der. Fordi det er sådan, livet er, ikke. Men også være med, når der er bryllup og konfirmation og barnedåb, på fuldstændig lige fod med plejefamiliens egne børn.

Der er også plejefamilier, som tager børnene *"lidt for meget ind"*, forklarer en anden familieplejekonsulent, og uddyber:

Jeg forstår det godt; vi kræver, at de tager børnene ind til sig, som var det deres egne. Men vi kræver også, at de kan slippe dem igen, når vi siger, at de ikke skal have dem mere. Så det er ikke en pæn situation, det er en svær situation følelsesmæssigt.

I interviewene med plejeforældrene udtrykkes det, at der kan være stor forskel på, hvad børnene kan magte og tage del i af familiearrangementer og rejser. Det handler således ikke kun om plejefamiliernes forskellige tilgange til at inddrage børnene i familielivet, men også om, hvad børnene har af særlige behov, og hvor de reelt kan indgå socialt. I forlængelse heraf anerkender flere familieplejekonsulenter, at særligt de forstærkede og specialiserede plejefamilier kan have behov for pauser, hvor barnet kommer i aflastning. Samtidig overvejer og diskuterer enkelte af de fagprofessionelle også, i hvilken retning familieplejeanbringelser er på vej hen, hvis børnene i mere udpræget grad skal navigere mellem tre hjem; plejefamilien, den biologiske familie og en aflastningsfamilie. Flere af plejeforældrene udtrykker selv, at de som børnefamilie har været vant til at have små afbræk uden børn, og at det er det samme behov, de har nu omkring deres børn i pleje, ofte bare endnu mere udtalt (aspektet omkring aflastning udfoldes yderligere i kapitel 6, afsnit 6.2).

Det kan variere både på tværs af kommuner og mellem de enkelte sagsbehandlere i kommunerne, hvor meget de går ind i samarbejdet med plejefamilierne. Nogle sagsbehandlere har løbende et tæt samarbejde og er koordinerende i forhold til forskellige dele af en plejeopgave, mens andre har en mere tilbagetrukket rolle, hvor de primært er involveret i forhold til mere formelle forhold og beslutninger. Familieplejekonsulentens rolle varierer også mellem kommunerne på den måde, at nogle har mere tid til hver enkelt familie end andre, nogle laver hyppigere besøg end andre, og i nogle større kommuner er familieplejekonsulenterne mere specialiserede på særlige børn og anbringelsestyper, mens konsulenterne i andre kommuner mere bredt dækker forskellige plejefamilier.

Primært handler familieplejekonsulentens rolle om at stå for den tætte og løbende kontakt med plejefamilien omkring deres varetagelse af barnets behov. Der er forskelle fra kommune til kommune, hvor pressede familieplejekonsulenterne er i deres arbejdsopgaver. I de kommuner, hvor de oplever at have begrænset tid til hver familie, er samarbejdet med nogle plejefamilier yderst begrænset, særligt hvis der ikke er særlige problematikker omkring anbringelsen. Det betyder, at plejeforældre, som har børn fra forskellige kommuner, kan opleve meget forskellige samarbejder med kommunerne omkring de enkelte børn. En plejeforælder fortæller således også om, hvordan den ene rådgiver til et barn, de har i pleje, altid har god tid. For eksempel kan hun være hos dem og sammen med barnet i flere timer, når hun laver børnesamtaler; hun viser stor interesse for barnet, og de har en god dialog om de vanskeligheder, barnet møder i sin hverdag, og som de har som familie. Den anden rådgiver, forklarer plejeforælderen, *"foregiver, at hun har styr på tingene, men der sker aldrig ret meget – hun giver forkerte oplysninger og glemmer at følge op på det, vi har aftalt"*. Samtidig oplever plejeforælderen, at familieplejekonsulenten i den pågældende kommune, *"ikke tager affære"*:

... hun er længe om at svare og rykker ikke på sagen, hun skal ofte koordinere med nogle andre, og når jeg spørger, om der er nyt i sagen, så siger hun, 'det minder mig om, at jeg lige skal have skrevet til...' og så først der, går hun videre og koordinerer med rådgiver eller andre steder i kommunen. Hun har aldrig mødt vores børn, og virker lidt uengageret, hun har fx glemt vores møde en gang, og vi føler os meget

lidt prioriteret. Hvis jeg har ringet eller skrevet, 'vi har brug for et møde med dig', så kan hun ringe eller skrive og spørge, 'er det noget vigtigt, for det er svært at finde tid lige nu'... selvfølgelig er det vigtigt, det er vores børn, det drejer sig om, og vi ville ikke henvende os, hvis ikke det var vigtigt.

Der er ikke et særligt mønster i, hvilke typer af kommuner som selv oplever at have velfungerende samarbejder med plejefamilierne, men følgende faktorer tegner til at have betydning:

- Tid hos de professionelle (både sagsbehandler og familieplejekonsulent) til varetagelsen af samarbejdet med plejefamilierne, særligt når der opstår nye behov og udfordringer.
- De professionelle har grundigt kendskab generelt til børne- og ungeområdet og konkret til både plejefamilier og børnene i pleje.
- Løbende supervision og sparring med plejefamilierne.
- Løbende dialog og inddragelse omkring fremtidige planer og målsætninger med anbringelsen.
- Hurtig håndtering af nye udfordringer og problematikker, herunder bevilling af ekstra støtte til både plejefamilien og barnet.

Det relationelle i samarbejdet vurderes af flere at spille en væsentlig rolle. Det er således af betydning, at der er gensidig forståelse og anerkendelse mellem plejefamilien og sagsbehandler og familieplejekonsulent. Samtidig har det stor betydning for anbringelsens succes, at det interne samarbejde i kommunen fungerer, og at der ikke er interne konflikter eller stridigheder, eksempelvis mellem sagsbehandler og familieplejekonsulent. Det er vigtigt, at de professionelle omkring plejefamilien afstemmer deres forventninger og ensretter deres kommunikation med familien om krav og forventninger. Desuden vurderes det, at ledelsen er afgørende i forhold til at sikre organisatoriske rammer og muligheder for at etablere et velfungerende samarbejde, også internt i kommunen. Et væsentligt punkt, som fremhæves, er, at medarbejderudskiftninger, og særligt hyppige udskiftninger, er en stor udfordring for at etablere et velfungerende samarbejde både med plejefamilierne og internt i kommunerne.

Nogle af de fagprofessionelle fortæller positivt om, at de internt meget nøje aftaler klare linjer i deres samarbejde både internt og med plejefamilien, eksempelvis "hvad forventer vi af hinanden i forhold til vores indbyrdes kommunikation", "hvad forventer vi af plejefamilien ift. samvær med biologiske familie", "hvordan afklarer vi diverse forhold, der løbende opstår omkring familien". Andre professionelle forklarer, at sådanne snitflader i samarbejdet opstår og aftales hen ad vejen i anbringelsesforløbet, og at sådan en organisering også kan fungere godt, men forudsætter erfaring og personkendskab. Uanset organiseringen af det interne samarbejde i kommunerne kan det forekomme, at sagsbehandler træffer afgørelser, som familieplejekonsulent ikke nødvendigvis er enig i. En familieplejekonsulent fra en mellemstor kommune fortæller:

Det kan være lidt svært, hvis familien kontakter mig og er utilfreds med en afgørelse, som rådgiver har truffet, og jeg kan måske godt følge familien, men der opstår lidt en loyalitetskonflikt ift., at vi må stå sammen og skal helst ikke sende forskellige signaler til familierne, men omvendt er jeg nogle gange lige så uforstående over for beslutninger, som plejefamilien er.

Disse uenigheder skyldes ifølge de professionelle, at parterne arbejder forskelligt med familierne og har forskellige faglige kasketter på og et forskelligt perspektiv på familiens og barnets behov. Et andet centralt punkt, som kan give anledning til uenigheder blandt fagpersoner i kommunerne, er aflønning og vederlag til plejefamilierne. Nogle synes plejefamilierne har for

stort et fokus på vederlag, mens andre fagprofessionelle finder det naturligt, at vederlag indgår tidligt som en del af afklaringen om en mulig anbringelse. Familieplejekonsulenterne kan opleve det som uheldigt for det videre samarbejde med plejefamilierne, når familiens ønsker ikke imødekommes, fx når de tilbydes færre vederlag end efterspurgt, eller når deres ønske om økonomisk støtte i en given situation får afslag. I flere kommuner fremhæves det imidlertid, at de fagprofessionelle er blevet bedre til at samarbejde og tage hinanden med på råd i forløbene. Den nye lovgivning fra 2019, som medførte, at forhandlingen af vederlag og generel støtte til plejefamilierne adskilles, har ifølge flere fagprofessionelle i kommunerne imødekommet mange potentielle samarbejdsudfordringer på den måde, at familieplejekonsulenten, som skal støtte familien, ikke er den samme person, som skal forhandle vederlag med familien.

I større kommuner er den interne arbejdsdeling typisk mere specialiseret og opdelt end i mindre kommuner. Eksempelvis kan der være familieplejekonsulenter, som har til opgave særligt at arbejde sammen med plejefamilier godkendt til netværkspleje. Ligeledes kan sagsbehandlere også være mere specialiserede i de større kommuner. Eksempelvis kan familieplejekonsulenter og sagsbehandlere være opdelt i "spædbarns- og småbarns-teams", "skolealder-teams" og "ungeteams", eller de kan være geografisk opdelt således, at der er "øst" og "vest" teams, som påtager sig opgaver i de forskellige bydele. Denne specialisering kan influere på samarbejdet med andre forvaltninger og enheder, eksempelvis visitation og familiehuse, men fylder generelt mindre, når anbringelsen først er etableret. I de mindre kommuner fremhæves særligt den fysiske nærhed med centrale samarbejdspartnere som en fordel for samarbejdet, da det er nemt at have uformelle drøftelser, og man kender hinanden personligt.

Enkelte kommuner har erfaringer med, at plejefamilier og døgninstitutioner samarbejder, hvor plejefamilien kan tilbydes ekstra supervision fra et opholdssted, eksempelvis hvis barnet er særligt behandlingskrævende. Dette samarbejde vurderes af nogle af de fagprofessionelle at være lærerigt, mens andre er mere tvetydige omkring fordelene ved samarbejdet, fordi rammerne, hvorunder døgninstitutionspersonale og plejeforældre arbejder, er så markant forskellige, at erfaringsoverførsel kan være svær. Samarbejdet med døgninstitutioner etableres også i nogle kommuner for at få barnet grundigt udredt, således at der efterfølgende kan laves et ordentligt match med en plejefamilie. Sådanne forløb vurderes af flere fagprofessionelle at være positive, særligt når der er tale om komplekse problemstillinger eller om børn, som ikke er velbeskrevet i forvejen.

Flere fagprofessionelle fremhæver, at samarbejdet med barnets biologiske forældre ofte kræver mange ressourcer, særligt fra sagsbehandlers side. Der er mange følelser på spil for forældrene, og særligt tvangsanbringelser kan være dilemmafyldte, når forældrene er stærkt uenige. Både uenigheder om, at barnet skal være anbragt, og måske også, om den pågældende plejefamilie er den rette. Hvis samarbejdet med de biologiske forældre er præget af konflikter, så påvirker det også barnet og barnets trivsel i plejefamilien negativt. Endvidere nævnes skolesamarbejdet omkring barnet af flere af de fagprofessionelle som vanskeligt i de tilfælde, hvor skolerne ikke er åbne for dialog og opfølgning, samt iværksættelse af støtte. Der gives eksempler på skoler, som ikke udviser tilstrækkelig forståelse for barnet i plejefamiliens situation og støttebehov, og som fx implicit antager, at plejeforældrene er til rådighed hele dagen modsat andre børns forældre. Det nævnes desuden, at udfordringer kan forstærkes ved, at plejefamilien ikke nødvendigvis bor i den anbringende kommune, og dermed har forskellige og skiftende samarbejdspartnere i relation til barnets skole og øvrige hverdagsforhold.

5.3 Plejefamiliers tillid/mistillid til samarbejdet med kommunerne

Indbygget i plejefamilieopgaven er en forventning om, at plejeforældrene giver anbragte børn et vigtigt tilhørsforhold i deres opvækst (se også afsnit 3.1). Relationerne i plejefamilien opleves imidlertid af mange af plejeforældrene som sårbare, da de i relationerne er afhængige af de anbringende kommuners beslutninger. Der peges derfor på, fra flere interviewpersoners side, at det er vigtigt for anbringelsens succes, at samarbejdsrelationen mellem plejefamilie og kommune er båret af gensidig tillid. En plejemor, som er meget glad for det kommunale samarbejde fortæller følgende:

[Barn i pleje] har haft den samme socialrådgiver, fra vi fik ham, til han blev 13 år. Så fik han en ny sagsbehandler, fordi han kom op i ungeteamet, og hende har han endnu. Og vi har haft den samme familieplejekonsulent hele vejen igennem. Der er tryghed og stabilitet – de kender mig, jeg kender dem, de kender vores dreng, og de kender vores dreng i pleje. Og han er så dus med dem, fordi de har været med hele vejen igennem, at hvis der er noget, han er utilfreds med, så tør han sende en mail, hvor han skriver "det gider jeg simpelthen ikke, fordi sådan og sådan". Og han bliver hørt! Den kommune – det fungerer bare 110 %. Det er så fantastisk at arbejde for dem.

I ovenstående samarbejdsrelation er der såvel gensidig tillid og respekt, som en usædvanlig høj grad af kontinuitet i samarbejdet over meget lang tid. Det stabile og tillidsfulde samarbejde er også noget, som plejeforælderen vurderer, kommer deres dreng i pleje til gode.

Andre plejefamilier fortæller om kvaliteten af det kommunale samarbejde, at de på samme tid har såvel gode som dårlige kommunale samarbejdsrelationer, eksempelvis når plejefamilier samarbejder med to forskellige kommuner, hvor de har tillid til den ene, men ikke til den anden. En plejeforælder fortæller om relationen til en kommune, "hvis jeg er udfordret med et eller andet, så er jeg ikke bange for at ringe til familiekonsulenten og bede om rådgivning", og forklarer senere i samme interview om samarbejdet med en anden kommune, at de frygter, det vil blive "brugt imod dem", hvis de giver udtryk for at opleve udfordringer i anbringelsen.

Når plejeforældrene i interviewene fortæller om ikke at have tillid til kommunen kan det både handle om samarbejde med sagsbehandlere, som de ikke oplever har god nok indsigt i arbejdet med anbragte børn. Og det kan handle om den mere overordnede kommunale politik på området, hvor nogle plejefamilier oplever, at ellers dygtige sagsbehandlere bliver presset eksempelvis i forhold til at finde besparelser, samt at dygtige kommunale familieplejekonsulenter, "gør hvad de kan inden for rammerne", men at systemet kan være rigtigt i forhold til at støtte familierne bedst muligt.

Når samarbejdet med de anbringende kommuner vurderes at være så vigtigt for plejefamilierne, handler det blandt andet om, at kommunerne ensidigt kan træffe beslutninger om barnet, eksempelvis at en anbringelse skal ophøre – fordi et barn skal hjemgives, eller fordi det skal flyttes til et andet anbringelsessted. Hvis en plejefamilie mener, at en sådan beslutning er forkert, er der meget lidt, familien kan stille op (se også afsnit 6.4 om plejeforældres begrænsede rettigheder). Flere plejeforældre fortæller om en magtesløshed i samarbejdet over at måtte leve med konsekvenserne. En plejeforælder fortæller:

Vi fik en dreng, da han var 2 måneder. Han blev fjernet med et "clean cut", da han var 4 år. Vi fik bare at vide: "På fredag er det sidste dag, I har ham". Og vi har ikke set ham siden. Det var, fordi der blev lavet en forældrekompetenceundersøgelse [af

den biologiske mor], og kommunen havde besluttet, at der skulle være færre anbringelser og mere familiebehandling. Og der spørger psykologen, om drengen gerne vil hjem til mor. Og det siger han, at han gerne vil. Men psykologen glemte at spørge, hvem det var [han ville hjem til] – for drengen kaldte plejemor for "mor", og han kaldte biomor for hendes navn. Men så røg han hjem til hende [= den biologiske mor], selvom han ikke kunne lide at være der. Og der føler vi jo, der var et stort svigt. Men der var ikke noget, vi kunne gøre. Vi må ikke være en del af hans liv længere. Og mor er misbruger, så han måtte flytte ud igen efter 3 måneder. Så kom han i en anden plejefamilie – vi blev ikke spurgt, om vi ville have ham tilbage.

Ovenstående viser de store konsekvenser fagprofessionelles beslutninger kan have for børnene i pleje samt plejefamilierne, og understreger, hvor vigtigt det er for plejefamiliernes tillid, at deres kommunale samarbejdspartnere har de rigtige kompetencer, "spiller med åbne kort" og lytter til plejefamilierne. En sådan tillid i samarbejdet kan tage tid at bygge op, erfarer plejeforældrene, og så er det særligt udfordrende, hvis et barn, i en anbringelse over 2 år, har haft "10 eller 12 socialrådgivere og 4 eller 5 familieplejekonsulenter", sådan som en plejemor fortæller om.

En særlig sårbarhed i samarbejdet, som plejeforældrene fortæller om, handler om deres frygt for, at kommuner flytter børn, hvis familierne er for "besværlige" eller "krævende", eksempelvis i forhold til den støtte, de ønsker, at barnet i pleje skal modtage. En del plejeforældre giver eksempler på, hvordan de oplever at måtte efterleve krav fra kommunerne om blandt andet samvær på trods af, at det strider imod plejeforældrenes opfattelse af, hvad der er bedst for barnet; kommunen "truer med at flytte barnet", som en plejemor forklarer.

... så klapper man i, for pigen har jo boet 10-11 år hos os – lige siden hun var spæd. Så jeg ville jo invitere 10 rockere op i mit soveværelse, hvis det var det, kommunen ville kræve. Jeg ville jo ikke sige farvel til hende.

Flere plejeforældre fremhæver, at den anbringende kommunen har magt til at "trumfe" plejefamiliens vurderinger og i sidste ende også deres arbejde med børnene.

Plejeforældrene forklarer, at de er meget bevidste om, at kommunerne til enhver tid kan hævde at "plejefamilien magtede ikke opgaven længere". På grund af denne sårbarhed og frygt for konsekvenserne, for både dem selv og for deres børn i pleje, fortæller flere plejeforældre, at de vælger ikke at bede om den støtte fra kommunen, som de egentlig føler ville være gavnlig. Som en plejeforældre formulerer det: "Jeg er bange for at tage for mange kampe [med kommunen]. Jeg tænker over ikke at være for besværlig – for så kan de bare flytte [plejebarnet]". Hvis plejefamilier ikke tør samarbejde med den anbringende kommune omkring støttebehov og udfordringer kan man risikere, at deres udfordringer vokser dem over hovedet. Dette kan på sigt føre til sammenbrud, og til at plejefamilier stopper og ikke længere ønsker at være plejefamilier.

En problemstilling, som nævnes af både socialtilsyn, kommuner og plejeforældre, er, at nogle kommuner får et dårligt ry. En plejeforældre fortæller således, at hvis venner kontakter hende i forhold til overvejelser om at blive plejefamilier, så "fortæller jeg dem, hvad de skal have med i deres kontrakt, og hvilke kommuner de ikke skal samarbejde med. Nogen kommuner vil jeg tage børn fra igen, og andre kunne jeg aldrig finde på at samarbejde med".

Denne problemstilling, som vedrører kommunernes forskellige serviceniveau og samarbejdsrelationer, genkender man også i socialtilsynene. En leder fra et af socialtilsynene fortæller:

Plejefamilierne snakker jo sammen [...]. Det rygtes jo, hvor man kan få nogle gode vilkår, og hvor man oplever, at det er svært at få hjælp, hvis vi står i problemer. Det rygtes, det er der ingen tvivl om [...]. Det er svært at vende igen, hvis man har fået sig et dårligt rygte.

Dermed kan nogle kommuner få forstærkede problemer med at finde kvalificerede plejefamilier, fordi et sådant "dårligt rygte" kan være svært at slippe af med igen.

5.4 Samarbejde mellem plejefamilier og biologiske forældre

Plejefamilierne fortæller også om deres samarbejde med de anbragte børns biologiske forældre. Omfanget og formen på dette samarbejde afhænger i høj grad af beslutninger, der træffes af de anbringende kommuner, som ofte også inddrager plejefamilien samt de biologiske forældre. Flere interviewpersoner, både fagprofessionelle og plejeforældre, fremhæver, at netop samarbejdet med den biologiske familie potentielt kan være et særligt vanskeligt aspekt ved det at være plejefamilie. Samtidig så fortællers der også om eksempler på vellykkede samarbejder om samvær, som er givende for alle parter.

Plejeforældrene udtrykker generelt opbakning omkring samvær og fortæller, hvordan de arbejder med at understøtte børnenes kontakt til og relationer med den biologiske familie. Flere plejeforældre fortæller om at have gode og konstruktive samarbejder. En plejemor fortæller:

Mor har fået det meget bedre, fordi vi samarbejder om hendes dreng. Hun startede ud med ikke at ville have ham anbragt. Hun klagede og søgte om at få ham hjem. Nu siger hun i stedet: 'Jeg skal ikke have ham hjem, alt det I har gjort for ham, det gør, at jeg nyder meget mere, når jeg ser ham – det er ikke så anstrengende, vi skændes ikke så meget mere'.

Plejemor fortæller, at samarbejdet ved denne anbringelse er blevet så godt, at "vi samarbejder om [plejebarn] som en familie – som et lykkeligt skilsmissebarn, og jeg vil gerne have hende med så meget som muligt". Andre plejeforældre fortæller ligeledes om positive erfaringer, eksempelvis forklarer en plejefar, at samarbejdet med de biologiske forældre til deres dreng i pleje har givet ham et personligt indblik i andre former for tilværelser og om glæden ved at se de biologiske forældrene blive lettede og rørte over deres barns voksende trivsel.

En del plejeforældre fortæller imidlertid også om, at de kan opleve samarbejdet med plejebørnenes biologiske familier som udfordrende. Nogle plejeforældre fortæller således, at en kommune kan ønske, at samvær skal foregå i plejefamiliens hjem, hvilket nogle gerne vil undgå for at værne om deres og børnenes privatliv. Sommetider er der ikke en nær relation mellem barnet og de biologiske forældre, og det kan virke grænseoverskridende for barnet, at forældrene skal opholde sig i dets private og trygge rammer. Andre plejeforældre oplever, at samværet med biologiske forældre kommer til at handle mere om forælderen selv end om barnet, og at de biologiske forældre mangler "nogen af tale med og støtte sig til" og forventer, plejeforældrene tilbyder sig til dette.

Enkelte plejefamilier fortæller om særligt grænseoverskridende oplevelser med biologiske familier, der har fremsagt trusler, indgivet gentagne politianmeldelser på plejefamilien eller er dukket op uanmeldt på plejefamiliens adresse. Plejeforældrene efterlyser i forbindelse hermed mere hjælp og støtte fra de fagprofessionelle både til deres egen håndtering, og til de biologi-

ske familier, så de kan få det bedre. De fagprofessionelle kan ifølge plejeforældrene sommetider virke usynlige, rådvilde eller konfliktsky, hvilket får plejefamilierne til at føle sig alene om at løfte en svær opgave, der potentielt kan true selve anbringelsen.

Nogle plejefamilier fortæller endvidere om, at deres børn i pleje har samvær med deres biologiske forældre i en form og et omfang, som plejeforældrene ikke oplever er til barnets bedste. Det kan dreje sig om svære samvær, hvor plejebørn reagerer ved at kaste op, tisse i sengen, barrikadere sig på værelset, græde og regrediere i deres udvikling. Det skaber frustration og uforståenhed blandt plejeforældrene, som oplever, at de ikke kan beskytte barnet, men alene er dem, der skal samle børnene op igen efter et svært samvær. Enkelte plejeforældre fortæller, at de oplever situationer, hvor hensynet til de biologiske forældres rettigheder forhindrer plejebørn i at få en nødvendig ro. Flere af plejeforældrene fortæller, at covid-19-pandemien har skabt begrænsninger i samværets omfang. Dette fortæller nogle har fået særligt yngre børn i pleje i bedre trivsel, da den ro, som covid-19-pandemien medførte, var til gavn for nogle af plejebørnene.

5.5 Samarbejde mellem socialtilsyn og plejefamilier

Socialtilsynene samarbejder med plejefamilierne i forbindelse med deres godkendelse (se afsnit 4.4), og når de gennemfører driftstilsyn med plejefamilierne minimum en gang årligt. Flere af socialtilsynene fortæller om overvejelser om, hvorvidt antallet af tilsyn burde øges, men overordnet vurderes det på tværs af socialtilsynene, at deres tilsynskadence er passende. Flere påpeger dog, at det er vigtigt, at de har mulighed for og ressourcer til at øge antallet af tilsyn, hvis der er behov for det. En tilsynskonsulent nævner, at det forventes, at konsulenterne når tilsyn i 75 plejefamilier om året, hvilket kan gøre det vanskeligt, at få indpasset flere besøg hos samme plejefamilie. Samtidig fremhæver en anden tilsynskonsulent, at der også kan være fordele ved, at de ikke kommer helt så ofte i familierne, da de dermed ikke er forviklet ind i eventuelle samarbejdsproblemer, men i stedet kan se situationerne mere "udefra". En tilsynskonsulent fortæller om den praktiske gennemførelse af tilsyn:

Vi kommer der cirka en gang om året, og vi har også samtaler med børnene, og stiller dem spørgsmål, vi kan gå ind og tale med børnene, men det er kun, hvis de vil. Vi skal jo ikke lave børnesamtaler, som kommunerne skal. Men jeg synes personligt, at jeg får meget ud af at observere samspillet mellem plejeforældre og plejebørnene. For eksempel når de kommer hjem fra skole, går de så direkte hen i køleskabet og står og gløder, som mine egne børn også gjorde i den alder, eller tør man ikke det... altså, man kan godt fornemme om børn, om det er deres hjem. Selvfølgelig kan man jo blive snydt, men der er nogle ting, man kan se, og også, om plejeforældrene er i stand til at ikke bare snakke videre med mig, men faktisk sige "Lige et øjeblik" og så gå hen til barnet og høre, hvad er det, der er problemet. Det er sådan deres pingpong, og hvordan støtter de et barn.

Ifølge de fagprofessionelle fra socialtilsynene efterlyser en del plejefamilier hyppigere besøg fra tilsynet, da de har den oplevelse, at tilsynskonsulenten kan hjælpe med problemer, de eventuelt oplever i samarbejdsrelationen til kommunerne. Det er dog ikke altid let for plejefamilierne at følge rækkevidden af Socialtilsynets kompetenceområde. En af tilsynskonsulenterne fortæller:

Plejefamilierne har lidt svært ved at forstå, at vi ikke kan bestemme over kommunerne. Og hvor jeg sådan mange gange har måttet sige til dem: 'Jamen altså, det vi har myndighed til, det er i forhold til jer. Altså vi har ingen myndighed over kommunerne. Vi kan ikke sige til kommunerne, at nu skal de tilbyde jer supervision. Vi kan anbefale det, men vi kan ikke sige, at de skal'. Det syntes de [plejefamilierne] er mærkeligt. Når vi nu har så meget magt i forhold til dem og deres godkendelse.

Skellet mellem det driftsorienterede tilsyn og kommunernes personrettede tilsyn kan således være en svær differentiering for familierne, da Socialtilsynet ikke fører tilsyn med kommunerne, men med plejefamilierne. Flere tilsynskonsulenter oplever, at plejefamilierne efterspørger mere støtte og sparring, særligt når tilsynet finder sted hos plejefamilier, som ikke har hørt fra kommunen "i flere år". En af tilsynskonsulenterne fortæller, at de er meget opmærksomme på at være uvildige og ikke komme for tæt på familierne og give sparring og vejledning i forhold til det enkelte barn. Samtidig opleves de driftsorienterede tilsyn som tidskrævende i forhold til administrativt arbejde og på udarbejdelse af kvalitetsrapporter, hvilket betyder, at der er mindre tid til at besøge plejefamilierne og til at give den nødvendige rådgivning fx om, hvad plejefamilien skal vægte i deres fortsatte udvikling. Der er i nogle situationer behov for, at tilsynskonsulenterne laver konfliktløsning og hjælper plejefamilierne med at operere med kommunernes forskellige serviceniveauer, og det skal plejefamilierne støttes i at navigere i. Der kan også være situationer, hvor der er sket et forkert match mellem plejefamilie og barn, hvilket der hurtigt skal kunne rettes op på. En leder fra et af socialtilsynene fortæller:

Vi ser faktisk for mange børn blive anbragt, med for store problemer, i nogle [plejefamilier] der ikke har kompetencerne til det. Når vi så kommer [på tilsyn], så kan vi se, at de har fået en opgave, som er meget sværere, end det de er klædt på til. Men det kan jo skyldes dels det her med, at det er svært for kommunen at finde en familie. Men det kan jo også skyldes, at barnet ikke er udredt nok ved anbringelsen. At de vanskeligheder, barnet har, viser sig meget større, end det kommunen egentlig var vidende om, da de anbragte. Så det er jo svært for mig og sidde at skyde på nogen. Men der er ingen tvivl om, at vi i de tilfælde, hvor vi støder på det, så giver vi jo familierne udviklingspunkter om i samarbejde med kommunen at få skabt noget hurtigt udvikling og kompetenceudvikling. Og så er det jo, at vi ud fra en risikovurdering tager derud hurtigt igen for at se: 'Jamen kan vi se, at de får tilført noget viden omkring det, de rent faktisk nu står i. Og kan de magte det?'.

Socialtilsynenes praksis omkring tilsyn er blevet mere ensrettet som følge af ændringen i lovgivningen fra 2019, hvilket de fleste, både kommunale repræsentanter, plejeforældre og tilsynsrepræsentanter, vurderer er positivt. Men det er også til tider en svær proces at få tilpasset praksis både i mellem socialtilsynene og internt i hvert socialtilsyn. Selve etableringen af socialtilsynene tilbage i 2014 har også påvirket plejefamilierne. En af tilsynskonsulenterne fortæller om tiden siden 2014:

Altså, jeg oplevede de første par år, der var de [plejefamilierne] en smule nervøse, men det tror, jeg er meget naturligt, når der sker noget nyt: 'Hvad er det for noget?'. Men jeg synes generelt har folk taget det til sig på en positiv måde, og mange synes at det egentlig er en god ting. Også fordi at de er så meget i vælten, så er det egentlig rart for dem, at de også kan sige til andre, at 'der bliver faktisk holdt øje med os, fra forskellige steder'.

Der kan være enkelte plejefamilier, som er kritiske over for tilsynet, forklarer informanterne i denne undersøgelse, men det er ikke noget, som generelt opleves blandt de deltagende repræsentanter fra socialtilsynene. Socialtilsynene oplever generelt en accept og forståelse fra kommunerne omkring tilsynets bidrag og rolle på området.

5.6 Opsamling

Samarbejdsrelationerne på området er komplekse og mangeartede, men et velfungerende samarbejde udpeges af samtlige interviewpersoner som afgørende for succes både i den enkelte anbringelse og for området generelt. Der peges af interviewpersonerne på en række potentielle og reelle udfordringer i samarbejdet omkring plejefamilieanbringelser, og det fremhæves, at det er væsentligt at have fokus på at løse eller mindske disse udfordringer for at styrke arbejdet med at rekruttere og fastholde plejefamilier. Samlet set peges der på tværs af interviewene på følgende forhold, når samarbejdet fungerer:

- Der forventningsafstemmes – fx når socialtilsynene afstemmer forventninger med kommunerne om, hvordan de som tilsyn kan bistå kommuner, og når familieplejekonsulenter og sagsbehandlere afstemmer forventninger med plejefamilierne om, hvordan de kan rådgive og støtte plejefamilierne.
- Der skabes tid og rum for at samarbejde – fx når socialtilsynene inviteres af kommuner til netværksmøder i tværkommunale fora etableret af kommunerne, hvor socialtilsynene får indblik i kommunernes situation og eventuelle udfordringer med fx rekruttering og match. Samt når socialtilsyn, familieplejekonsulenter og sagsbehandlere giver sig den påkrævede tid til dialog og tætte samarbejder med plejefamilierne.
- De professionelle har grundigt fagligt kendskab til feltet udsatte børn og unge og til de konkrete plejefamilier og børn i pleje. Kendskab giver bedre grundlag for løbende supervision og sparring med plejefamilierne, ligesom kendskabet til både børn og plejefamilier giver bedre grundlag for gode match.
- Der sikres løbende dialog og inddragelse om fremtidige planer og målsætninger med anbringelsen, åbenhed i dialogerne og opbygning af gensidig tillid og respekt mellem plejefamilier, familieplejekonsulenter og sagsbehandlere. Hermed sikres også en bedre og hurtigere håndtering af nye udfordringer og problematikker, der kan opstå omkring anbringelsen.
- Der skabes stabilitet og kontinuitet i samarbejdet – uden hyppige udskiftninger af parterne omkring et barns anbringelsesforløb. Det skaber tryghed i anbringelsen, og for barnet i pleje i børnesamtalerne, at sagsbehandler og familieplejekonsulent ikke udskiftes hyppigt, og de dermed nemmere kan opbygge et kendskab til barnet og familien.
- Der arbejdes aktivt for at skabe positive samvær mellem barnet og biologiske forældre, som understøttes af plejefamilien og kommunen. De fagprofessionelle i kommunerne gør en aktiv indsats i at mediere et godt samarbejde mellem plejefamilie og biologisk familie med udgangspunkt i en vurdering af barnets bedste og hensyntagen til plejefamiliens private sfære.

I interviewene peges der også på en række barrierer for et velfungerende samarbejde. Disse barrierer kan opsummeres i følgende punkter:

- Ovenstående punkter med "omvendt fortegn": Det vil sige, når der mangler forventningsafstemning, løbende dialog, åbenhed og tillid, og når parterne ikke sætter sig tilstrækkeligt ind i hinandens situationer og rammer for samarbejdet, og når fagprofessionelle skiftes hyppigt ud, særligt hvis de nye samarbejdsparter har væsentlige andre måder at samarbejde på eller at anskue plejeforholdet på.
- Når plejefamilier oplever, at de ikke behandles som en ligeværdig samarbejdspartner, men derimod oplever, at de mødes med mistro og modstand. Manglende tillid kan medføre fravær af reelt samarbejde og i værste fald manglende lyst til fortsat at være plejefamilie.
- Fagprofessionelle arbejder forskelligt med familierne og har forskellige faglige perspektiver på familiens og barnets behov. Det kan skabe loyalitetskonflikter mellem fagprofessionelle i de tilfælde, hvor de er uforstående over for eller uenige i den anden parts beslutninger i henseende til plejefamilierne, fx blandt sagsbehandlere og familieplejekonsulenter.

Interviewene i undersøgelsen viser, at flere kommuner samarbejder på tværs af kommunegrænser. Til trods for, at der ofte er tale om en konkurrencesituation mellem kommunerne om at "få fat i" de kvalificerede og erfarne plejefamilier, så fortæller flere af kommunerne, at der er velfungerende samarbejder på tværs af kommuner på anbringelsesområdet. Samtidig fremhæver flere professionelle fra både kommuner og socialtilsyn, at der er potentiale for et styrket samarbejde, og flere fremhæver, at de ønsker det prioriteret yderligere. Erfaringerne med tværkommunale samarbejdsfora er generelt positive, og det fremhæves, at de kan give eksempelvis familieplejekonsulenterne mulighed for mere bredde i den faglige udveksling.

Plejeforældre, som har børn fra forskellige kommuner, kan opleve meget forskellige samarbejdsrelationer med kommunerne omkring de enkelte børn fra forskellige kommuner. De oplever, at samarbejdet fungerer bedst med kommuner, der afsætter tid, er lette at få fat på, er hurtigere til at tilkende de former for støtte, plejefamilien ansøger om, og udviser anerkendelse og tillid over for plejefamilierne. Plejefamilierne vægter et godt og tillidsfuldt samarbejde med kommunen meget højt og ser det som afgørende for anbringelsens succes.

Nogle kommuner oplever det som usmidigt, at de ikke kan samarbejde med socialtilsynene om, at der i akutte situationer gives hurtigere godkendelser, eksempelvis når der opstår behov for en ekstra plads i en plejefamilie. Socialtilsynene peger på vigtigheden af, at kravene til plejefamilier er godt afdækket, inden der gives godkendelser, således at der ikke gives godkendelser, som efterfølgende må trækkes tilbage.

6 Fastholdelse

Det er vigtigt, for at sikre udbuddet af plejefamilier, at en betydelig andel af de eksisterende plejefamilier forbliver på området, så de vedbliver med at kunne tage nye børn i pleje. En fjerdedel af de eksisterende plejefamilier har været plejefamilie i mere end 15 år, men samtidig så stopper hver tredje plejefamilie inden for 5 år, efter de er startet (se afsnit 1.2.1 om plejefamiliernes karakteristika). Der tegner sig således et blandet billede, hvor nogle familier vedbliver som plejefamilier, mens andre relativt hurtigt stopper. Dette er ikke i sig selv overraskende, da det at være og vedblive som plejefamilie er tæt forbundet med særlige rammer og vilkår for både familie- og arbejdsliv (se afsnit 1.2.1 og afsnit 1.2.2 for en mere udfoldet beskrivelse af plejefamiliers rammer og vilkår).

Både socialtilsyn, kommuner, og plejefamilier peger samstemmende på, at de ser en række udfordringer, når det kommer til at fastholde de eksisterende plejefamilier. Udfordringerne skal findes på forskellige niveauer og sammenholdes med de krav og rammer, som kommunerne, socialtilsynene og helt overordnet lovgivningen opstiller for plejefamiliernes virke. Der er således tale om udfordringer, der ikke alene primært knytter sig til den kommunale praksis, men som også i høj grad knytter sig til de mere overordnede vilkår, opgavens særegne karakter samt plejefamiliernes hverdag og livssituation. Udfordringerne taler således ind i plejefamiliens særegne karakter – som en hybrid mellem familie og arbejde (se også afsnit 3.3).

For bedre at kunne sikre fastholdelsen af plejefamilier er det centralt at kende til udfordringerne, men det er også vigtigt at have viden om, hvorfor plejefamilier vedbliver at være plejefamilier. Det vil sige et fokus på, hvilke faktorer der er afgørende for, at fastholdelsen lykkes. I et vist omfang er der her tale om, at fastholdelsen lykkes, når udfordringerne ikke er til stede, men der er også bestemte faktorer, som fremhæves i interviewmaterialet som særligt vigtige.

I dette kapitel har vi fokus på både udfordringerne og de faktorer, som spiller en rolle for, at plejefamilierne vedbliver at være plejefamilier. Kapitlet er bygget op omkring underafsnittene 1) betydningen af netværk, supervision og opkvalificering, 2) betydningen af aflastning, støtte og økonomi, 3) årsager til, at plejefamilier stopper, 4) plejefamiliers begrænsede rettigheder, og betydningen heraf for fastholdelse eller ophør med at være plejefamilie. Kapitlet afrundes med en opsamling af de væsentligste punkter.

6.1 Betydningen af netværk, supervision og opkvalificering

Rapportens forrige kapitler har belyst nogle af de aspekter ved rollen som plejefamilie, der kan udfordre mulighederne for både rekruttering og fastholdelse. Det drejer sig fx om vanskelige samarbejdsrelationer, som kan virke demotiverende på plejefamilierne, og i sidste ende føre til, at de ikke længere ønsker at fortsætte som plejeforældre. Undersøgelsen peger samlet set på, at frafaldet af plejefamilier oftest ikke bunder i et enkelt konkret forhold, men i en række oplevelser og erfaringer hos den enkelte plejefamilie, hvor svære oplevelser med samarbejdet med kommunen kan have afgørende betydning, men hvor også personlige og familiære forhold kan spille ind.

Et andet forhold, som flere af tilsynskonsulenterne fra socialtilsynene fremhæver som værende af betydning for fastholdelsen er, at nogle plejeforældre, som er hjemme fuld tid med børnene, oplever det ensomt at gå hjemme, uden mulighed for sparring og socialt samvær med kollegaer i hverdagen. Udviklingen mod flere anbringelser i forstærkede og specialiserede plejefamilier

kan medføre et stigende antal fuldtidsplejeforældre. Dermed bliver behovet for supervision og sparring intensiveret og kræver et særligt fokus på udviklingen af netværk eller supervisionsformer for denne gruppe af fuldtidsplejeforældre. Både plejeforældre og medarbejdere i kommunerne fortæller om positive oplevelser med etableringen af netværksgrupper af plejeforældre i lokalområdet, hvor der kan etableres et mere uformelt forum blandt plejeforældrene. Sådanne netværksgrupper kan fungere som et kollegialt netværk og bør tilpasses plejeforældrenes individuelle præferencer i forhold til, hvor sociale og faglige deres indhold skal være. En af de interviewede plejeforældre foreslår, at man bruger erfarne plejefamilier som supervisionsfamilier, der kan fungere som en slags mesterlære og samtidig tilbyde familierne et kollegialt fællesskab. En plejemor fortæller desuden, at et netværk med andre plejefamilier for hende, havde betydet en udvidelse af familiens private netværk, da børnene også havde stor glæde af hinanden.

Både plejeforældre og de fagprofessionelle fra kommunerne og socialtilsynene påpeger, at sådanne mere uformelle netværk ikke kan erstatte supervision, som anses for være helt central for, at plejeforældrene på sigt kan løse opgaverne. Supervision beskrives som en faglig udviklings- og læringsmetode, hvor plejeforældrene får mulighed for at diskutere såvel faglige som følelsesmæssige arbejdsudfordringer med en erfaren supervisor. En del af plejeforældrene fortæller om positive erfaringer med supervision. Det er i nogle tilfælde deres familieplejekonsulent, som forestår supervisionen, mens andre modtager supervision ved en psykolog sideløbende med den støtte og rådgivning, de får fra familieplejekonsulenten. Andre plejeforældre oplever, at kvaliteten af den supervision, de modtager, ikke er god nok. Supervisor har ifølge disse plejeforældre ikke tilstrækkelig faglig viden og ikke indblik i deres vilkår og arbejde med børnene i pleje. Der er således meget varierende oplevelser med den supervision, der stilles til rådighed (se også Mehlbye et al., 2018 for et overblik over, hvor meget supervision og støtte plejeforældre får).

En plejemor fortæller, at hun er glad for at bruge deres familieplejekonsulent – en uddannet pædagog – som supervisor. Plejemoderen finder løsningen god, blandt andet fordi hun kan ringe op og få øjeblikkelig støtte og rådgivning til de vanskeligheder, hun møder. Denne mulighed for konkret og tilpasset her-og-nu supervision i vanskelige situationer kan gøre en vigtig forskel. Eksempelvis har hun et vanskeligt samarbejde med den biologiske mor. Her hjælper supervisoren hende med at "normalisere" de tanker og overvejelser, som hun går med, og som er svære for hende at bære alene. Uden rettidig og kvalificeret supervision kan belastningerne vokse sig store og påvirke hele familiens trivsel, hvilket kan medvirke til, at plejeforældre over tid må give op på anbringelser, og at de falder helt fra.

De fagprofessionelle i både kommuner og socialtilsyn fremhæver, at det er vigtigt, at plejeforældrenes viden bliver opkvalificeret, og nogle af plejeforældrene fortæller også, at de oplever, at de mangler viden. Generelt så fortæller de interviewede plejeforældre, at de i vidt omfang besidder tilstrækkelig relevant viden, ofte på baggrund af en uddannelse som fx pædagog eller lærer, og længerevarende erfaring på området. En del er dog mere opsøgende, og vil gerne bruge energi og ressourcer på at videreuddanne sig. Det kan være en kontoruddannet plejeforældre, der gerne vil tage PUP-uddannelsen⁶ (Professionsuddannelsernes Uddannelse til Plejefamilier) eller en pædagog, der gerne vil uddannes i spædbarnsterapi eller andre specifikke terapiformer.

⁶ PUP er en 2-årig deltiduddannelse, hvor plejeforælderen får undervisning én dag om ugen. PUP-uddannelsen er sammensat af pædagogiske AMU-uddannelser, som berører en række forskellige emner såsom teoretiske tilgange og metoder, barnets udvikling og trivsel, sorg og krise og plejefamiliens forskellige relationer og samarbejder.

Plejeforældrene har forskellige oplevelser med at få bevillinger til opkvalificering via uddannelse og kurser og fremhæver, at de værdsætter, når det lykkes – ikke kun fordi de dermed kan opkvalificere sig, men også fordi en bevilling af et ønsket kursus kan opleves som en anerkendelse fra kommunernes side. Modsat kan det at få afslag på kursusønsker, som plejeforældrene selv finder relevant, virke demotiverende. En plejemor beskriver: *"Hvis jeg så endelig får øje på et spændende kursus, koster de jo mellem 5.000-10.000 kr., og det vil kommunerne ikke godkende. Jeg har prøvet så ofte at få det igennem [uden held]"*.

Blandt plejeforældrene er der blandede erfaringer med de årlige obligatoriske kursusdage⁷, og flere efterlyser, at disse kursusdage fyldes bedre ud. Eksempelvis nævner en plejefar, at det for ham ikke er særlig relevant at komme på kursus om udadreagerende teenagere, når de kun arbejder med anbragte småbørn. Andre igen forholder sig kritiske til selve kursustilrettelæggelsen, fx fordi kurserne foregår om aftenen, hvor nogle plejeforældre har svært ved at være ene forældre hjemme, mens den anden part er på kursus. Endnu andre oplever, at undervisernes kompetencer er af varierende kvalitet. Dette peger på, at der kan være et udviklingspotentiale for disse kurser, både i forhold til indholdet og tilrettelæggelsen.

6.2 Betydningen af aflastning, støtte til børnene og økonomi

En faktor, som nævnes både af de fagprofessionelle i kommunerne og socialtilsynene, men i særlig grad af plejefamilierne, er vigtigheden af aflastning. Aflastning vurderes at være helt central, for at nogle plejefamilier kan overkomme en svær plejesituation, det gør sig særligt gældende for plejefamilier med børn i pleje, der har brug for særlig høj grad af støtte og/eller behandling. Nogle plejefamilier har fx flere børn i pleje samtidig, som alle kræver stor opmærksomhed og støtte døgnet rundt, hvilket betyder, at begge plejeforældre konstant skal være hjemme med børnene samtidig. Andre plejefamilier har fx et barn i pleje med fysiske handicaps, som kræver hjælp til alle praktiske forhold, og dermed levner meget lidt plads til, at familien kan foretage sig aktiviteter uden for hjemmet. En del af disse børn i pleje, særligt i forstærkede eller specialiserede plejefamilier, kræver mere støtte, end en bedsteforældre eller lignende kan tilbyde, og der er brug for kvalificeret aflastning i situationer, hvor en eller begge plejeforældre skal kunne deltage i aktiviteter uden for hjemmet. Plejeforældre har ikke på samme måde mulighed for at hente hjælp fra kollegaer, når belastninger spidser til, som det er tilfældet på døgninstitutioner eller opholdssteder fx, ligesom de heller ikke – som på en ordinær arbejdsplads – kan lægge udfordringerne bag sig ved arbejdsdagens ophør.

Nogle plejefamilier har ikke brug for aflastning. De kan leve udadvendte sociale liv og have deres børn i pleje med til diverse familiesammenkomster og årlige ferier i udlandet. En del plejeforældre i undersøgelsen fortæller imidlertid, at de (til tider) har brug for aflastning, på samme måde som børnefamilier generelt kan have brug for at få passet børnene et par timer, eller en dag, indimellem. Plejeforældrene giver eksempler med at være inviteret til bryllup i nær familie, hvor kun voksne er inviteret, eller hvis plejeforældrene gerne vil deltage på et kursus sammen eller andet. I forhold til deres sociale liv accepterer plejefamilierne generelt, at dette er på meget lavt blus i perioder. Dette afsavn kan dog blive for langstrakt og have for store

⁷ Kommunen har pligt til at tilbyde plejefamilier, der har børn anbragt, efteruddannelse, der svarer til mindst to hele kursusdage om året. Tilrettelæggelse af kurser, temadage samt øvrig efteruddannelse varetages af de anbringende kommuner og tilrettelægges ofte i samarbejde med andre kommuner eller andre uddannelsesudbydere, som fx professionshøjskolerne eller SOSU-skolerne. Indhold i disse kurser og efteruddannelsesforløb kan for eksempel omfatte følgende: a) Særlige udfordringer for børn og familier med særlige behov, b) viden og indsigt i diagnoser, fx autisme, ADHD, tilknytningsforstyrrelser, c) omsorgssvigt, krop og traumer, d) arbejdet med efterværn, e) misbrugsproblemer eller andet, som der er grundlag for i den enkelte kommune at tilbyde kurser i (se Håndbog i det gode anbringelsesforløb, Socialstyrelsen. Se også Ankestyrelsens delrapporter, Ankestyrelsen 2017b og 2017c).

konsekvenser for familierne, hvis de ikke sikres aflastning. Derudover kan aflastning undertiden også være påkrævet for at forhindre overbelastningsreaktioner hos plejeforældrene. Flere plejeforældre fortæller, at det kan være meget svært at få bevilget aflastning, og at de oplever, at aflastningen først bevilges, når plejefamilien er så pressede, at anbringelsen er ved at bryde sammen. Sådanne oplevelser er selvsagt noget, der kan udfordre mulighederne for at fastholde plejefamilier.

Ud over aflastning fremhæves også andre former for støtte som væsentlige af plejeforældrene, og tillige af de fagprofessionelle i socialtilsynene og kommunerne, som anerkender, at plejefamiliernes trivsel og anbringelsens succes ofte afhænger af, at plejefamilierne får den støtte til barnet, som de efterlyser. Flere plejeforældre i undersøgelsen fortæller, at forudsætningen for, at de kan løfte opgaven, er, at de får bevilliget den støtte til barnet, der er brug for, eksempelvis i forbindelse med barnets skolegang eller med barnets ønske om at få hjælp fra en psykolog til at bearbejde traumer, svigt eller andet. Når støtten bevilges og fungerer godt, kan den gøre en stor forskel for plejeforældrenes motivation og barnets udvikling. En plejemor fortæller:

Jeg er rigtig god til at argumentere [ift. hvad plejesønnen har behov for]. Han går i terapi, og til fritidsaktiviteter. For som jeg siger: 'Hans barndom har været hård nok, så han skal bare have det han har brug for nu'. Jeg har endnu ikke prøvet at få et afslag.

Hvis plejeforældrene derimod gentagne gange oplever store udfordringer med at få barnet udredt, behandlet eller få anden støtte, som plejeforældrene anser for nødvendig, kan det fylde meget i plejefamiliernes hverdag. Nogle af de interviewede plejeforældre fremhæver, at erfaringer med manglende hjælp og støtte kan få dem til at overveje at stoppe som plejefamilie. En plejemor fortæller, om deres store dreng i pleje, som er meget udfordret. Han har flere diagnoser og har været udsat for både omsorgssvigt og seksuelle overgreb. Drengen har selv ytret ønske om at komme til psykolog, men plejemoren fortæller:

Her et år senere er der ikke sket andet, end at han langt om længe er blevet indstillet til det. Det er for dårligt. Når han er parat til at arbejde med det, og rækker ud efter hjælp, så skal hjælpen komme.

Plejemor har flere gange uden held rykket kommunen for handling, og oplever forløbet som problematisk. Hun frygter for drengens trivsel, også fordi hun ender med at bruge meget tid og energi på bureaukratiske forhindringer – tid og energi, som hun fremhæver, havde været bedre brugt i forholdet til plejesønnen. Også andre plejeforældre beretter om u hensigtsmæssige afslag på deres anmodning om støtte til dem selv eller deres børn i pleje, som resulterer i fx voldsom udadreagerende adfærd hos et barn, som gør skade mod andre børn, lærere og plejeforældrene, eller om børn, som er blevet misforståede og fejlplacerede i skoletilbud gennem mange år, fordi plejefamilien ikke er blevet bakket op i forhold til at få en psykiatrisk udredning iværksat.

Plejefamiliernes økonomiske forhold har ligeledes betydning for, om de ønsker at fortsætte med at være plejefamilie. Som en familieplejekonsulent formulerer det: *"Pension og vederlag betyder noget – vi har jo alle sammen brug for at blive sikret økonomisk. Og have sikkerhed i ansættelsen"*. I interviewene med kommunerne udtrykker en del af de fagprofessionelle overvejelser omkring, at forbedrede løn- og ansættelsesvilkår ville kunne gøre det nemmere at fastholde flere kvalificerede plejefamilier. Ligeledes fortæller nogle af de fagprofessionelle fra socialtilsynene om erfaringer med plejefamilier, som ikke er tilfredse med deres ansættelsesvilkår og lønforhold.

Nogle af plejeforældrene i undersøgelsen fortæller om samarbejder med kommuner, hvor de oplever, at niveauet for vederlag og økonomiske kompensationer er fair og bliver forvaltet med en respektfuld og anerkendende tilgang. Andre plejeforældre efterlyser dog generelt større sikkerhed, stabilitet og ensartethed i de økonomiske rammer som plejefamilie. Som en plejeforælder beskriver det:

Vi bruger så mange af vores penge selv på at støtte [barn i pleje]. Økonomi er et kæmpe issue, og det er ærgerligt, for vi vil gerne bare være der for børnene, men det stresser os, for der er absolut ingen sikkerhed i vores vilkår.

En del af plejeforældrene i undersøgelsen beretter om, at løbende forhandling af vederlag og pludselige nedsættninger i vederlag skaber økonomisk usikkerhed, som er stressende og svære vilkår at planlægge en husholdningsøkonomi ud fra. Visse plejeforældre udtaler, at de forsøger at se bort fra økonomien, og eksempelvis alene modtager det aftalte vederlag men ikke søger om kompensation for diverse udgifter. Dette sker til dels, fordi de oplever det som forkert såvel som sårbart at blande økonomi ind i relationen til et barn.

I forhold til at forbedre og ensarte de økonomiske vilkår for plejefamilier, forholder størstedelen af de fagprofessionelle i kommunerne sig positivt til mulighederne for at implementere gennemsnitsmodellen på plejefamilieområdet. Gennemsnitsmodellen er en model, hvor fastsættelsen af honoreringen (vederlag) fastsættes ud fra en gennemsnitsbetragtning, dvs. en betragtning af, hvordan plejeopgaven gennemsnitligt over tid vil være, hvilket betyder, at honoreringen fastholdes på samme størrelse gennem hele anbringelsesperioden (KL, 2019b). I nogle tilfælde vil anbringelsen fx indledningsvist være meget krævende for plejeforældrene – at sætte sig ind i barnets behov osv. – men med tiden blive lettere, og her vil fastsættelse af vederlag tage afsæt i en gennemsnitlig betragtning af anbringelsen over tid. Gennemsnitsmodellen er kommunerne blevet anbefalet at indføre af KL siden 2019. Flere af undersøgelsens informanter angiver, at implementeringen af gennemsnitsmodellen potentielt vil kunne skabe, eller allerede har skabt, mere ro i samarbejdet med plejefamilierne. Blandt andet ved at undgå den årlige forhandling af vederlag.

En af plejeforældrene, som er overgået til gennemsnitsmodellen, beskriver det som en "fysisk lettelse", da det trådte i kraft. Hun føler sig nu bedre stillet og sikret resten af anbringelsen og skal ikke løbende forhandle omkring aflønningen (vederlag) for deres pige i pleje, hvilket de har oplevet som "meget ubehageligt". Flere af plejeforældrene i undersøgelsen understreger, at det ikke er den enkelte sagsbehandler eller familieplejekonsulent, de er utilfredse med, men at "det er systemet, der er forkert". Selvom gennemsnitsmodellen imødekommer nogle af de udfordringer, der kan være relateret til forhandlingen omkring vederlag, så løser modellen ikke alt, og nogle informanter peger omvendt på, at gennemsnitsmodellen rummer udfordringer forbundet med, at vederlagene fastsættes for lavt, eller at visse plejefamilier med modellen er tvunget til at gå ned i vederlag. En leder i et af socialtilsynene tilkendegiver ligeledes, at der godt nok er behov for bedre løn og ansættelsesvilkår for plejefamilierne, men at man ikke kan regne med, at indførelse af gennemsnitsmodellen alene vil få alle udfordringer om ressourceallokeringer til at forsvinde:

Det handler jo helt sikkert om nogle bedre løn- og ansættelsesrammer og mere sikkerhed i ansættelsen, pensionsordninger og sådan noget, fordi det er jo et 24/7 job plejefamilierne har. Det virker også lidt ulogisk, at man går ned i løn, des bedre man løser opgaven. Jeg ved godt, at det forsøger de så at ramme i forhold til at bruge gennemsnitsmodellen, men den tager ikke helt højde for, at der jo sker noget

med de her børn, når de kommer ud i en plejefamilie, og ofte så dukker der jo nogen nye sider op af dem. Og der har nogle kommuner jo brugt indførelsen af gennemsnitsmodellen til at spare penge, og så kan jeg godt forstå, at folk de tænker: 'Det her gider jeg simpelthen ikke. Jeg sætter hele min familie ind på det her, jeg arbejder 24/7, jeg inkluderer det i min familie, og jeg gør alt muligt'.

Betydningen af besparelser på området er også noget, som flere af de fagprofessionelle nævner som en hæmsko for at fastholde plejefamilierne. Krav om besparelser indvirker på tilrettelæggelsen af arbejdet, hvor nogle oplever, at der er kommet et stigende fokus på effektivitet. Dette påvirker ikke alene forhandlingerne om aflønning (vederlag), men også hvilken kontakt og støtte plejefamilierne tilbydes. En familieplejekonsulent fra en større kommune fortæller:

Vi mærker et fokus på besparelser ved, at det hele skal være så effektivt og gerne løses på kort tid, man skal jo have et møde kl. 10 og et igen kl. 11, og kl. 12 står de næste klar osv. Så der er ikke ret meget tid til den enkelte familie, hvis ikke lige der er noget presserende.

Både krav om besparelser og større sikkerhed omkring plejefamiliernes økonomi udpeges af både fagprofessionelle i socialtilsyn og kommuner – og af plejefamilierne selv – at spille en vigtig rolle for plejefamiliernes ønske om at fortsætte som plejefamilie og løbende tage nye børn i pleje.

6.3 Årsager til, at plejefamilier stopper

På tværs af interviewene i undersøgelsen angives en række forklaringer på, hvorfor nogle plejefamilier stopper med at tage nye børn i pleje eller opsiger deres nuværende plejeforhold. Årsagerne til at plejefamilierne stopper, er bl.a. forbundet med ovenstående faktorer omkring netværk, supervision, støtte, aflastning og økonomi. Men der er også i interviewene kommet årsager frem, som knytter sig til selve det at være plejefamilie, og de opgaver (eller mangel på samme), som plejefamilierne tilbydes. Disse årsager præsenteres nærmere i dette afsnit.

Gennemgående peger flere af undersøgelsesinformanterne på, at nogle plejefamilier "tager børnene ind, som var det deres egne", og de kan derfor ikke rumme at have ret mange anbringelsesforløb, førend de er "fyldt op". En tilsynskonsulent forklarer således:

Der er også en gruppe, der holder op, fordi de tager børnene ind, altså tager børnene ind som deres egne. Altså, de ved godt, at det ikke er deres eget. Men tager dem ind og forventer at skulle se dem resten af livet, hvilket også en del af dem gør. Og de kan jo typisk kun tage 1 eller 2 børn, og så holder de op. For man kan jo ikke blive ved at tage – man kan ikke pludselig have 10 børn inde. Og det kan man jo egentlig godt forstå. Nogle af anbringelserne er jo også langvarige, så de kan godt være plejefamilier i 15 år, men kun have 1 eller 2 børn, og så er det det.

Nogle plejefamilier stopper således, fordi de får en tæt tilknytning til et barn eller to børn, som bliver en fuldt integreret del af deres familie. De ser plejere relationen til barnet eller børnene som så tæt, at de ikke løbende kan tilbyde denne relation til mange børn. Konsekvensen er, at de efter et eller to plejeforløb stopper som plejeforældre. Det fremhæves af andre fagprofessionelle, at også plejeforældres faglige viden og erhvervs erfaring kan betyde, at de ikke ønsker at påtage sig børn med meget tunge problemstillinger. En af tilsynskonsulenterne fra et socialtilsyn forklarer:

Nogle af de allerdygtigste plejefamilier, de bruger jo den viden [de har] til, at de helst ikke ville arbejde med de allersværeste børn. De vil jo helst arbejde med dem, hvor der er en stor sandsynlighed for, at det lykkes for dem. De ved jo godt, at de allersværeste, det er jo nogle børn, der kan være svære at arbejde med i en familieramme. Derfor ønsker de ikke det. De ønsker at få nogle børn ind, der gør, at de kan leve et tilnærmelsesvis almindeligt familieliv. Der er jo nogle af de allertungeste børn, der ikke kan magte at komme til familiefødselsdag, og hvor der kan være en masse hensyn, der skal tages. Det kan der være nogen af de der dygtige familier, der siger, det vil vi ikke byde hverken os selv, eller måske egne børn.

Selve ønsket om at bevare et mere almindeligt familieliv kan således være en årsag til, at nogle plejefamilier stopper som plejefamilier. Nogle af de dygtigste og mest erfarne plejeforældre oplever, at de børn, de tilbydes at have i anbringelse, har så tunge udfordringer, at det er uforeneligt med deres familieliv. Samtidig kan viden om, hvad børn med særlige behov kræver, betyde, at nogle familier ikke ønsker at skifte typologi og blive godkendt som forstærket plejefamilie. Hvis plejefamilierne ikke får tilbudt opgaver med børn med mindre tunge problematikker kan det betyde, at de på sigt stopper som plejefamilie.

En anden årsag til, at plejeforældre stopper, som de fagprofessionelle generelt fremhæver i interviewene, er en mere "naturlig afgang" grundet plejeforældrenes alder. Gennemsnitsalderen blandt plejefamilier er i dag høj, hvilket udgør en central udfordring på anbringelsesområdet (se også afsnit 1.2.1).

Frafaldet af plejefamilier sker også i selve godkendelsesprocessen, hvor nogle familier ender med ikke at blive godkendt. Her fortæller socialtilsynene, at for nogle familier går det tidligt op for dem, at det er en for krævende opgave at være plejefamilie, og at børnene ofte vil have særlige behov, som familien skal tilpasse sig. En kommunal leder fra en stor kommune deler dog også en bekymring for, at nogle familier falder fra, fordi det tager for lang tid at blive godkendt, dvs. fra familien beslutter at ville ansøge om at blive plejefamilie, til godkendelsen er på plads. I en anden undersøgelse i VIVE (Luckow et al., 2021), der omhandler hvad der kendetegner nye plejefamilier, har vi spurgt en række nye plejefamilier, hvor længe der gik fra plejeforældrene besluttede at søge, til de modtog deres godkendelse. Det skal bemærkes, at de nye plejefamilier i undersøgelsen alle er godkendt i løbet af 2019 og 2020, hvor covid-19-pandemien formentlig har influeret på processer omkring godkendelsesforløb. Blandt disse nye plejefamilier angiver knap hver fjerde, at der gik under 6 måneder fra de søgte, til de blev godkendt, og lidt over halvdelen angiver, at der gik mellem 7-12 måneder, mens de resterende 20 % angiver, at der gik over 1 år.

Alle fem socialtilsyn fortæller, at de oplever, at de lukker godkendte plejefamilier, særligt nygodkendte plejefamilier, fordi familierne ikke får et barn i pleje inden for 3 år. Socialtilsynene oplever det som lidt af et paradoks, at kommunerne efterlyser flere plejefamilier, samtidig med at der lukkes godkendte plejefamilier, som aldrig er kommet i gang. Samtidig noterer socialtilsynene også, at der kan være gode grunde til, at visse familier aldrig kommer i spil.

For det første er der nygodkendte familier, som gentagne gange siger "nej" til at tage opgaver fra kommunerne, hvilket kan få kommunerne til at stoppe med at kontakte familierne og tilbyde opgaver. For det andet er der nogle familier, der oplever ikke at få tilbudt nogle opgaver inden for de første år, og derfor efter noget tid selv trækker sig som plejefamilie, da de mister motivationen. Socialtilsynene oplever, at der er en vis sammenhæng med, at kommunerne er tilbøjelige til at kontakte de plejefamilier, som de kender i forvejen. For det tredje ønsker nogle

kommuner primært familier i deres nærområde, og på den bekostning kan nygodkendte plejefamilier blive sorteret fra, fordi de ikke bor i de områder, hvor manglen på plejefamilier er betydelig. Der kan således godt være et område med mange nygodkendte og ledige familier, samtidig med at behovet for plejefamilier reelt findes i en anden del af landet (se også kapitel 7 om den geografiske variation). Det kan være medvirkende til, at en del plejefamilier årligt må lukkes.

6.4 Plejeforældrenes rettigheder opleves som begrænset

Både interviewene med de fagprofessionelle i kommunerne, socialtilsynene og i særdeleshed plejeforældrene pegede på dilemmaer omkring plejefamiliernes begrænsede rettigheder i forhold til barnet i pleje som værende direkte årsag til, at nogle plejeforældre stopper. Flere af de interviewede plejeforældre udtrykker ønske om at kunne optræde som part i barnets sag, særligt når børnene er små, og ikke selv har en stemme i beslutningerne, sådan som større børn kan have. En plejeforælder forklarer: *"Du har ingen juridiske rettigheder som plejefamilie. Du kan miste barnet inden for en måned, selvom du har haft det i 10 år"*. Plejefamilierne ved godt, at de ikke kan *"forvente at være en almindelig familie. Man er nødt til at tænke sig selv som noget andet"*. Nogle plejefamilier oplever, at de er for magtesløse, og at det er en stor udfordring i deres rolle som plejefamilie.

Denne udfordring genfindes i interviewene med de fagprofessionelle fra kommunerne og socialtilsynene. En sagsbehandler fortæller:

Det vil sige, at vi beder nogle familier om at agere professionelle plejefamilier. Men det vi i virkeligheden vil have dem til, det er at indgå i en følelsesmæssig forbindelse med nogle børn og tage dem helt ind i hjertet og være, som var de deres forældre, og samtidig har de ikke muligheden for at bestemme over vigtige forhold i barnets liv.

Plejeforældrene forventes at skabe en følelsesmæssig tilknytning til børnene og hjælpe og støtte dem i hverdagen, men har samtidig ikke en formel ret til at indgå i mere formelle beslutninger i børnenes liv. Det opleves derfor som en til tider betydelig udfordring, at plejefamilierne primært løser en omsorgsopgave, men uden at have nogle former for partsrettigheder i barnets sag. Plejeforældrene oplever ikke at have en gyldig stemme i sagerne, særligt når børnene er små eller yngre, selvom de er dem med størst kendskab til børnene.

De fagprofessionelle i såvel kommuner som socialtilsyn fortæller om store frustrationer hos plejefamilierne, når eksempelvis børn hjemgives, og der ikke lyttes til plejeforældrenes viden om barnet. En leder i et af socialtilsynene fortæller:

De [plejeforældrene] oplever jo også, at kommunerne ikke lytter til det, de siger, eller hvad de ser omkring børnene, og at de kommer til at kende de her børn endnu bedre, end rådgivere gør – og oftest også endnu bedre, end forældrene gør. Men plejeforældrenes stemme kommer bare ikke til at tælle helt så meget ind i børnesagen som andres stemme, og de bliver ligesom ikke taget ligeså alvorligt, som hvis det var pædagogen i børnehaven, der fortalte noget.

Plejeforældrene kan dermed reelt have meget lidt indflydelse på store og gennemgribende beslutninger om barnets liv, eksempelvis hjemgivelse. De kan imidlertid også opleve at have begrænset indflydelse på, hvordan de griber selve arbejdet med plejebørnene an i hverdagen og i deres eget hjem. Der kan således opstå problemer, hvis plejefamilierne ikke er enige med

de krav, som de kommunale professionelle stiller. En familieplejekonsulent fra en kommune forklarer:

Det kan være svært for dem [plejefamilien]. Fordi de siger: Vi gør jo et godt stykke arbejde med barnet, og det underkender jeg heller ikke, men det er et job, og du skal ikke gøre, hvad du føler, du skal faktisk gøre, hvad vi siger, du skal gøre. Altså, hvis vi stiller nogle krav ind i en plejefamilie og siger: 'Nu vil jeg have, at du lærer ham her den 14-årige at vaske tøj, det skal han kunne, når han flytter hjemmefra. Måske skal han i en lejlighed allerede, når han er 17, hvis vi vurderer, at han er klar til det'. Hvor plejefamilierne jo ikke synes, at det er tiden, at skulle gøre det nu.

Enkelte af de interviewede plejeforældre fortæller om, hvordan de oplever, at sådanne indgreb påvirker deres muligheder for at yde den omsorg for barnet, som de mener, er deres primære opgave. De oplever, at denne detaljestyling af deres hverdagsliv kan være meget opslidende, men de fleste peger på, at det er de samlede vilkår på området, der er udfordrende. Som en plejeforælder formulerer det: "Vi har overvejet at stoppe, for det er en konstant kamp om økonomi, regler og rammer. Og fordi der er så stor uvished – økonomisk og følelsesmæssigt. Hvis vi bare fik fred til at være med børnene var det bedre".

Selvom plejefamiliernes formelle rettigheder er de samme, uanset hvilken kommune de samarbejder med, så fortæller plejefamilierne, at de oplever, at der er stor variation i både inddragelse, vilkår og i niveauet for de økonomiske kompensationer og vederlag, alt efter hvilke kommuner plejefamilierne har børn fra. På denne baggrund efterlyser flere af plejeforældrene en *overenskomstlignende* aftale. De ønsker ikke nødvendigvis en overenskomstlig aftale, som man kender det fra arbejdsmarkedet, men en fælles aftale, der skaber bedre sikkerhed i ansættelsen, pension og feriekompensation.

Flere interviewpersoner peger på, at en del af løsningen kunne være at indføre gennemsnitsmodellen på hele området. Flere af de fagprofessionelle fra socialtilsynene nævner, at dette muligvis kunne være med til at fjerne noget af den økonomiske usikkerhed, som plejefamilierne oplever, når de eksempelvis sættes ned i vederlag. De fagprofessionelle i undersøgelsen fra de kommuner, som er overgået til gennemsnitsmodellen, udtrykker, at de i det store hele er tilfredse med modellen. Indførelsen har hos dem ikke primært handlet om mulighederne for besparelser, men om at forbedrede samarbejdsrelationer og større gennemsigtighed omkring løn (vederlag) og vilkår. Vi kan ikke på baggrund af interviewene pege på, om gennemsnitsmodellen faktisk virker, og om oplevelserne med den er repræsentative for alle kommuner, som har valgt at indføre modellen.

6.5 Opsamling

Hos de fagprofessionelle i både kommunerne og socialtilsynene er der opmærksomhed på vigtigheden af, at eksisterende plejefamilier fastholdes og beholder de børn, de har i pleje samt fortsat kan tage nye børn i pleje. Af eksisterende opgørelser fremgår det, at en fjerdedel af de eksisterende plejefamilier har været plejefamilie i mere end 15 år. Samtidig fremgår det også, at hver tredje plejefamilie stopper inden for 5 år, efter de er startet (se også afsnit 1.2.1 om plejefamiliernes karakteristika). I interviewene fortælles der generelt om, at det at være plejefamilie kræver en særlig livsstil, hvor familien prioriterer nærhed og hjemmeliv, hvilket ikke nødvendigvis er for alle familier. Der er i dag en gruppe af familier, der har været plejefamilier i mange år og trives med denne familienære livsstil. Der peges dog på fra flere interviewpersoners side, at det er en bekymring, at denne gruppe af plejeforældre bliver ældre, og at der kan

stilles spørgsmålstegn ved, om der er en tilstrækkelig tilgang af nye familier med samme prioriteringer og tilgang. I en aktuel undersøgelse af nyligt godkendte plejefamilier ses det, at der heriblandt er plejeforældre, som ønsker at gå hjemme, og som søger det nære familieliv med ro og tid i hjemmet (Luckow et al., 2021). Samtidig viser samme undersøgelse (Luckow et al., 2021), ligesom vi finder blandt plejeforældrene i denne undersøgelse, at de ofte ønsker at bibeholde et vist niveau af aktivt og socialt familieliv. Plejefamilierne søger derfor også anbringelser, der kan matche deres ønsker og behov for opretholdelsen af et aktivt fritidsliv.

I interviewene peger både socialtilsyn, kommuner og plejefamilier samstemmende på, at de ser en række udfordringer, når det kommer til at fastholde de eksisterende plejefamilier. Udfordringerne skal findes på forskellige niveauer og sammenholdes med de krav og rammer, som kommunerne, socialtilsynene og helt overordnet lovgivningen opstiller for plejefamiliernes virke. Der er således tale om udfordringer, der ikke alene primært knytter sig til den kommunale praksis, men som også i høj grad knytter sig til de mere overordnede vilkår, opgavens særegne karakter samt plejefamiliernes hverdag og livssituation. Udfordringerne taler således ind i plejefamiliernes særegne karakter – som en hybrid mellem familie og arbejde (se også afsnit 3.1 om det styrkede fokus på anbringelse i plejefamilier).

I dette kapitel har vi på baggrund af interviewene med socialtilsynene, kommunerne og plejeforældrene kortlagt de faktorer, som kan være afgørende for at kunne fastholde plejefamilierne, så de fremover ønsker at påtage sig nye opgaver. De faktorer, som der peges på, kan kort opsummeres i følgende punkter:

- Gode og tillidsfulde samarbejdsrelationer med fagpersoner i kommuner og socialtilsyn (se også kapitel 5)
- Etablering af lokale faglige og sociale netværksgrupper blandt plejeforældre
- Professionel supervision af plejeforældre
- Adgang for plejeforældre til opkvalificerende kurser og efteruddannelse
- Sikring af relevant indhold og organisering af de obligatoriske kursusdage for plejeforældre
- Mulighed for aflastning
- Hurtigere og grundigere udredning af børnene
- Mulighed for behandling af børnene
- Mulighed for støtte til børnene, både i skole, hjem og fritid
- Økonomisk sikkerhed evt. via indførelse af overenskomstlignende fælles aftaler
- Bedre rettigheder i forhold til barnet i pleje, fx partsrettigheder i børnesagen
- Lydhørhed over for og mindre detailstyring af, hvordan familierne ønsker at planlægge deres hverdag med børnene.

Der er ikke her tale om en rangering af faktorerne eller en vurdering af, hvilken vægt det enkelte forhold har i praksis. Faktorerne skal derfor primært ses som bud på, hvad særligt plejeforældrene i interviewene peger på kan være afgørende for, om plejefamilier vælger at påtage sig nye opgaver. Flere af faktorerne er desuden dynamiske og kan sagtens optræde samtidigt og skifte over tid, og så er de selvfølgelig altid afhængige af den enkelte families konkrete situation.

Hvad angår fastholdelsen af plejefamilier har vi også undersøgt, hvad interviewpersonerne fortæller om konkrete årsager til, at plejefamilier stopper. Årsagerne er naturligvis tæt forbundet med de faktorer, der ses som afgørende for, at plejefamilierne fortsætter, men der er også

andre forhold på spil, når vi ser på, hvorfor plejefamilier ikke fortsætter som plejefamilier. De årsager, som interviewpersonerne på tværs af materialet peger på, kan opsummeres i følgende punkter:

- Besparelser på vederlag og tilskud
- Besparelser på støtte og aflastning
- Ønske om fortsat at have beskæftigelse uden for hjemmet og herunder frygt for at miste fodfæste på arbejdsmarkedet
- Anbringelserne har for store konsekvenser for plejefamiliens sociale liv og familieliv
- Plejefamilien optager børn i pleje som fuldt integrerede i deres familie og får derfor ikke plads til nye børn i pleje
- Plejeforældrenes alder, som betyder, at de går på pension
- Det er ikke tilstrækkeligt attraktivt at blive plejefamilie ift. vilkår og aflønning (vederlag)
- Manglende anerkendelse af plejeforældres fagprofessionelle kompetencer,
- Plejefamilien kommer ikke i gang med en anbringelse inden for 3 år og bliver derfor lukket
- Plejefamilien siger gentagne gange nej til de opgaver, som de tilbydes
- Mangelfuld matchning, som gør, at anbringelsen må afbrydes
- Manglende inddragelse af plejeforældrene i beslutninger om plejebarnet
- Plejeforældres manglende partsrettigheder.

Samlet set viser undersøgelsen, at arbejdet med at fastholde plejefamilier involverer mange niveauer og faktorer. Der tegner sig således et billede, hvor fastholdelsen af plejefamilier bedst sikres ved, at der sker en generel styrkelse af hele området, både i forhold til økonomi, vilkår, støtte og faglighed.

7 Geografisk variation

Som indledningsvist beskrevet i rapporten (se afsnit 1.2.3 om geografisk variation) er der betydelige geografiske variationer, hvad angår fordelingen af plejefamilier rundt om i landet, og hvad angår fordelingen i forhold til almene, forstærkede og specialiserede plejefamilier. I undersøgelsen har vi afsøgt viden om og perspektiver på, hvordan og i hvilket omfang repræsentanter fra socialtilsyn, kommuner og plejefamilier, oplever den geografiske variation på plejefamilieområdet, og om andre geografiske variationer, ud over antallet af og typologien omkring plejefamilier, som undersøgelsesrepræsentanterne oplever gør sig glædende.

Kommunerne fortæller om mange af de samme udfordringer på tværs af landet og på tværs af forskellige kommunestørrelser. Mange oplever udfordringer med at rekruttere tilstrækkeligt med nye plejefamilier og med at finde de rette match mellem barn og plejefamilie. Men samtidig viser undersøgelsen også, at der gælder visse forskelle i rekrutteringsudfordringerne, som ifølge undersøgelsens informanter kan hænge sammen med, om vi geografisk befinder os på landet eller i byen, og i små hhv. store kommuner. Undersøgelsen viser også, hvordan forskellige "kulturer" eller "vanlige praksisser" varierer en smule på tværs af forskellige kommuner.

Dette sidste analysekapitel vil udfolde de pointer, der har vist sig i undersøgelsen omkring geografiske variationer på anbringelsesområdet. Kapitlet vil være bygget op omkring afsnittene 1) forskelle mellem land og by, 2) betydningen af kommunestørrelse, 3) forskelle i kommunernes oplevelser med matchning, 4) forskelle i kommunernes muligheder, 5) forskelle i kommunernes anbringelsespraksis og 6) plejeforældrenes oplevelser af kommunale forskelle. Afsnittene afspejler på forskellig vis de geografiske variationer, der har vist sig på tværs af interviewene i undersøgelsen. Kapitlet afrundes med en opsamling på kapitlets væsentlige punkter.

7.1 Forskelle mellem land og by

Plejefamilierne er ikke jævnt fordelt over landet og som beskrevet i kapitel 1, så bor 78 % af familierne enten i en mindre by med under 20.000 indbyggere eller på landet (se afsnit 1.2.1 om plejefamiliers karakteristika). En stor del af de interviewede plejefamilier i denne undersøgelse fortæller også, at de bor "langt ude på landet", hvor de har god plads og overkommelige boligudgifter.

Flere interviewpersoner i både socialtilsynene, kommunerne og blandt plejeforældrene fremhæver, at der er forskelle mellem by og land, som spiller ind på området. Fysiske omgivelser og boliger med god plads er således mere udbredt i landområderne. Enkelte interviewpersoner fremhæver også, at de oplever forskelle i levemåde, hvor der er mindre hektisk på landet end i byen, hvilket kobles sammen med nærvær og ro. Nogle af de kommunale fagpersoner fremhæver imidlertid, at der i større byer i nogle henseender bedre kan tiltrækkes højtuddannede familier, som vil kunne kvalificere til at blive forstærket eller specialiserede plejefamilier. Omvendt fremhæves det også, at livet på landet i en eller anden grad særligt tiltrækker familier, der ønsker et familieliv centreret om nære værdier. En tilsynskonsulent fra et af socialtilsynene fortæller:

Det er en begrænsning, der hvor plejefamilier bor i lejligheder, fordi døgnanbragte børn skal gerne have eget værelse. Nogle forældre forventer, at det anbragte barn kan bo på værelse med deres biobørn, men dette er som udgangspunkt ikke acceptabelt.

Tilsynskonsulenterne fra flere af socialtilsynene forklarer, at selvom der ses flere plejefamilier i landområderne, er der også fortsat familier fra byområder, der ansøger om at blive plejefamilie. Det vurderes generelt som positivt, men som tilsynskonsulenten ovenfor peger på, så er der en betydelig andel, som på grund af manglende fysisk plads alene, ikke kan opnå godkendelse som aflastningsfamilie.

Manglen på, særligt forstærkede og specialiserede, plejefamilier betyder, at særligt fagpersoner fra de større kommuner fortæller om, at de anbringer børn forholdsvis langt væk. En familieplejekonsulent fra en kommune med en stor by forklarer:

Vi bevæger os langt. Vi bevæger os i hele Danmark. Og det er jo somme tider – det er jo for at finde den plejefamilie, der matcher barnet bedst, og fordi vi mangler plejefamilier her. [...] Men det er måske ikke altid det mest optimale; det bliver en afvejning af, hvad koster mindst for barnet.

Familieplejekonsulenten henviser her til de menneskelige omkostninger, det kan have for et barn at flytte længere væk kontra det at komme i en plejefamilie, som måske ikke vil være det optimale match, eksempelvis i forhold til plejeforældrenes aldersprofil. Det kan også være overvejelser om konsekvenserne for barnet ved et påkrævet skoleskift i forbindelse med anbringelsen. I nogle situationer vil sagsbehandlere foretrække at undgå skoleskift og dermed finde en plejefamilie i nærområdet, selvom der er et mere ideelt match i et andet geografisk område.

I kommuner med mindre byer og landområder fortæller flere om, at de oftest anvender lokale plejefamilier, men at et lavt uddannelsesniveau hos plejeforældrene kan være en hindring. Der er således nogle landkommuner, som oplever at have et mindre rekrutteringsgrundlag end andre, og ofte større kommuner, som eksempelvis har flere pædagoguddannede familier til opgaven som plejefamilie, for et barn, der måske kræver særligt pædagogiske tiltag. I en mindre kommune fortæller en fagperson, hvordan plejefamilier hos dem traditionelt set ”er familier med plads”, snarere end at det er familier med uddannelser, hvilket kan skabe udfordringer i forhold til tilstrækkelig rekruttering og kvalificerede plejefamilier til sværere anbringelsesopgaver:

Her er vi jo sådan en lille landkommune. Vi er jo ikke ret mange, men det bærer også lidt præg af sådan noget sognerådspolitik nogle gange. Forstå mig ret, det er der jo nogle kvaliteter i, og det er ikke, fordi at det ikke er professionelt. De [plejefamilierne] kan sådan set også være dygtige, men det kræver jo også, at de får mere supervision. [...] det er ikke fordi, at man [plejefamilierne] ikke vil det, jeg tror bare, det er tradition, at familierne her går ind til det mere sådan ’vi har plads’.

Nogle af tilsynskonsulenterne fra socialtilsynene fremhæver også, at der er visse forskelle på tværs af land og by, hvilket afspejles i bl.a. den måde, hvorpå plejefamilierne tænker familieplejefunktionen. En af tilsynskonsulenterne forklarer, hvordan hun oplever, at nygodkendte plejefamilier, der bor i større byer, ofte gerne vil beholde deres job, enten fuldtid eller deltid, mens familierne på landet typisk allerede har overvejet, at en af forældrene skal gå hjemme. Disse forskelle i ønsket om arbejdsmarkedstilknudning kan også på sigt afspejle sig i familiernes godkendelsesniveauer, da flere af opgaverne som forstærket og specialiseret plejefamilie vil kræve, at en af plejeforældrene er hjemmegående.

7.2 Betydningen af kommunestørrelse for tiltrækningen af nye plejefamilier

Undersøgelsen indikerer en sammenhæng mellem kommunestørrelse og mulighederne for at rekruttere nye plejefamilier. Nogle små kommuner påpeger, dels at befolkningsgrundlaget, som de kan rekruttere iblandt, er mindre, og dels at de har færre samlede ressourcer på familieplejeområdet i kommunen, sammenlignet med større kommuner, hvilket begrænser den mængde ressourcer, de kan lægge i arbejdet med at rekruttere nye plejefamilier. Udfordringen bliver også italesat af socialtilsynene, som oplever, at det mange gange er fordelagtigt, når særligt små eller mindre kommuner, som kan have svært ved at samle ressourcer alene, går sammen om at lave informationsaftener og oplysningskampagner for at tiltrække nye plejefamilier. De mindre kommuner har langt færre indbyggere og dermed et langt mindre flow af børn, som skal anbringes, hvilket betyder, at de er langt færre ansatte til at varetage anbringelsesopgaver. Det afspejles naturligt i deres ressourcer til at understøtte rekruttering af nye plejefamilier. Dermed oplever de små kommuner ikke at have de samme muligheder som større kommuner i forhold til at rekruttere nye plejefamilier. En faglig leder fra en lidt mindre kommuner fortæller:

Vi mangler jo stadigvæk plejefamilier, men jeg er bare ikke sikker på, at informationsaftner giver det, som det skal, at det er nok. Og så er der selvfølgelig kæmpe stor forskel på, om man er en lille kommune eller en relativt lille kommune som vores. Eller en stor kommune som vores storebror i XX [kommunenavn]. De har nogle andre muligheder for at bruge tid på det og pleje aflastningsfamilierne fx [med henblik på at opfordre dem til døgnpleje]. Vi er fire medarbejdere her og har jo knap to hundrede plejefamilier og måske 40 aflastningsfamilier, så det er heller ikke så realistisk for os [at bruge tid på rekruttering].

Selvom de større kommuner har flere ressourcer at lægge i arbejdet med at rekruttere og tiltrække nye plejefamilier, fortæller de, at der alligevel er mangel på forstærkede og specialiserede plejefamilier. De større kommuner i denne undersøgelse udtrykker alle en stærk bevidsthed om deres pligt til at gøre en indsats for at tiltrække nye plejefamilier særligt i lyset af, at de er store og har mange potentielle familier i kommunen. Også socialtilsynene oplever, at de store kommuner er meget opmærksomme på behovet for at rekruttere nye plejefamilier og forklarer:

... nogle af de lidt større kommuner har identificeret problemet [manglen på plejefamilier i nærområdet], og så får de travlt, fordi så er alternativet måske, at de skal anbringe på døgninstitution eller langt væk. Så får de travlt med at lave en stærkere rekrutteringsproces, hvilket nogle er succesfulde med, men så skal vi kunne se det i vores system. Det er ikke nok, at der kommer familier og lytter til informationsaftener, de skal gerne nå hele vejen. Der er både det at skabe opmærksomhed omkring behovet for plejefamilier, og så at afstemme realistisk med familierne.

I forhold til muligheden for at nå ud til en bred vifte af forskellige familietyper og måder at leve på peger tilsynskonsulenterne fra socialtilsynene på, at de geografiske forskelle kan spille en rolle. Eksempelvis er der forskel på, hvor stor en andel af befolkningen, der har anden etnisk baggrund i forskellige områder af landet.

7.3 Forskelle i kommunernes oplevelser med matchning

De deltagende kommuner fortæller om forskellige oplevelser med at finde det rette match mellem barn og plejefamilie. Mens flere af kommunerne fortæller om betydelige udfordringer med at finde forstærkede og specialiserede plejefamilier, så er det ikke alle kommunerne, der har samme grad af udfordringer. Denne forskel hænger blandt andet sammen med forskelle i antallet af forstærkede og specialiserede plejefamilier internt i kommunen eller nærområdet. Af tallene over den geografiske fordeling af plejefamilier, som gennemgås i afsnit 1.2.3, fremgår det, at andelen af forstærkede plejefamilier varierer mellem 36 % og 53 % på tværs af de fem regioner. Forskellene i tallene dækker endvidere over, at der inden for de enkelte regioner kan være væsentlige variationer på tværs af de enkelte kommuner. Kommuners oplevelser i denne undersøgelse afspejler således disse geografiske variationer men nuanceres også med, at nogle kommuner særligt oplever udfordringer med at finde kvalificerede aflastningsfamilier, mens andre kommuner har udfordringer, både når det gælder døgnplejefamilier og aflastningsfamilier.

For de kommuner, som oplever særlige udfordringer med matchningen, kædes udfordringerne i væsentlig grad sammen med ønsket om anbringelse i nærområdet. Det fremhæves, at i langt de fleste situationer vil det være bedst for barnet og den biologiske familie, at anbringelsen sker i nærområdet. Denne prioritering af nærområdet indkredser søgeområdet for relevante plejefamilier og begrænser derfor i nogle situationer mulighederne for at finde et godt match. En kommunal repræsentant fortæller:

Jeg tænker, at for forældrene og barnet er det jo også... et er, at barnet bliver anbragt, noget andet er, at de kommer langt væk, så er der mange ting, der bliver mere besværlige. Jeg vil sige, at hvis du bor i den ene ende af Jylland og fx skal have samvær 300 km i den anden ende af Jylland [så er det langt], særligt for en forældre, der måske ikke engang har et kørekort. [...] Altså der er mange ting, der bare bliver nemmere, når det er tættere på, hvor barnet måske også allerede går i skole og så videre.

I flere af de deltagende kommuner fortæller fagpersonerne, at man alligevel forholdsvis ofte oplever at gå på kompromis med ønsket om at anbringe i nærområdet. For at finde det bedste match mellem barn og plejefamilie vælger man at anbringe børn længere væk end planlagt. Det kan handle om, at plejefamilien skal have et vist antal pladser, så søskende kan anbringes samlet, eller at der er behov for særlige kompetencer hos plejefamilien.

Familieplejekonsulenter fra nogle kommuner fremhæver, at de forskellige udfordringer i kommunerne også handler om, at det er nemmere for kommuner med mange lokale plejefamilier at opbygge tillid og kendskab til familierne. Enkelte fremhæver således, at de oplever mere nærhed med plejefamilierne i deres egen kommune, og at det er en fordel at have et lokal-kendskab og nærhed til de plejefamilierne i matchningsprocessen.

Overordnet er udfordringerne med at etablere de rette match mellem børn og plejefamilier relateret til flere forskellige forhold: a) antallet af ledige plejefamilier i nærområdet, b) kategoriseringen af de ledige pladser i nærområdet (særligt hos forstærkede og specialiserede plejefamilier), c) familieplejekonsulenternes kendskab til og samarbejde med lokale plejefamilier, herunder opbygningen af samarbejde og tillid (se også kapitel 5 om samarbejde).

7.4 Forskelle i kommunernes muligheder for at tilbyde attraktive vilkår

Blandt de kommunale repræsentanter i undersøgelsen opleves relativt forskellige vilkår for at kunne støtte plejefamilierne: Mens nogle kommuner fortæller, at de oplever, at anbringelsesområdet er stramt budgetteret i deres kommune, oplever andre kommuner at være bedre stillet i forhold til at tilbyde plejefamilierne attraktive rammer og vilkår. Der tegner sig ikke noget tydeligt billede af, at kommunestørrelse eller geografi på tværs af landet spiller ind. Nabokommuner af samme størrelse kan tilbyde plejefamilierne relativt forskellige niveauer for vederlag og grader af støtte. Forskellene antages i interviewene med kommunerne at hænge sammen med forskellige politiske prioriteringer og kommunernes forskellige økonomiske grundlag. En familieplejekonsulent fra en mindre kommune med landområder fortæller:

Altså, det er jo ikke nogen hemmelighed, at for eksempel når vi er inde mod [XX kommune], de større kommuner måske, de giver ofte meget mere i vederlag. Der er jo næsten ikke nogen plejefamilier derinde vel. Så de tilbyder vores plejefamilier højere vederlag. De giver mere for en opgave. Hvor min erfaring er, at rigtig, rigtig mange af vores plejefamilier i [kommunen], som vi har et samarbejde med, de siger faktisk 'nej tak'. Og siger, 'vi ønsker faktisk at samarbejde med [pågående kommune], og så er det, de præciserer de der ting, som jeg siger; nemme at få fat i, de oplever sig aldrig overladt til sig selv, at de bliver lyttet på. At der bliver fulgt op i sagerne. Og vi kommer kontinuerligt på besøg. Altså, det er de ting, som bliver fremhævet.

Der kan således være forhold for plejefamilierne, som gør, at de fravælger børn fra øvrige kommuner til fordel for børn fra den lokale og velkendte kommune. Generelt, så tegner der sig et billede på tværs af interviewene, at både løn (vederlag) og ansættelsesvilkår har meget stor betydning for, om plejefamilierne ønsker at samarbejde med en given kommune. Som ovenstående citat viser, så kan der være forskellige faktorer på spil i dette valg, men når vi ser på interviewene med plejefamilierne, så er det tydeligt, at de er meget bevidste om, at både løn (vederlag) og vilkår skal følge med. I den sammenhæng tegner der sig ikke et entydigt billede af, at kommunestørrelse og lokalt kendskab er afgørende.

For at stille kommunerne mere lige i forhold til rekruttering efterspørger man blandt nogle af de interviewede medarbejdere og ledere fra både større og mindre kommuner mere ensretning på området, eksempelvis i forhold til plejefamiliernes muligheder for at søge støtte og tilskud. En ensretning af serviceniveauet vurderes også at kunne hjælpe sagsbehandlere til at fastlægge den hjælp og støtte, som tildeles plejefamilierne. Som det er nu, fortælles der gentagne gange om, at en plejefamilie med børn anbragt fra forskellige kommuner kan opleve vidt forskelligt serviceniveau og støttemuligheder for de forskellige børn. Ligeledes kan plejefamilierne med børn fra samme kommune opleve svingende serviceniveau alt efter, hvilken rådgiver eller familieplejekonsulent, der har det enkelte barn. Ligesom der også berettes om variation både mellem kommuner og internt i samme kommune i forhold til fastsættelse og gennemførelse af samvær med den biologiske familie. Det fremgår ikke af materialet, hvor og hvordan en eventuel ensretning af serviceniveauet skulle udformes eller sikres. Ligesom der heller ikke fokuseres på eventuelle udfordringer ved en sådan ensretning.

7.5 Forskelle i kommunernes anbringelsespraksis

De deltagende kommuner omtaler deres "vanlige praksis" på anbringelsesområdet forskelligt. Nogle af kommunerne forklarer, "*vi bruger stort set aldrig andre former for anbringelser end plejefamilier, og sådan har det altid været her*". I disse kommuner har der typisk været få eller ingen nærliggende døgninstitutioner eller opholdssteder. Andre af kommunerne fortæller, at deres praksis i kommunen har ændret sig over tid, og at de i dag i højere grad anbringer i plejefamilier. En sagsbehandler fortæller om udviklingen, siden hun startede for 10 år siden:

Vi har set, at vi har døgninstitutioner, der har måttet lukke ned, fordi at interessen for at købe pladser har været væsentligt mindre. Man kan sige, at målgruppen på døgninstitutionerne, det er de rigtigt dårlige børn. Men selv de børn har vi jo efterhånden fundet nogle plejefamilier til, som så bliver særligt kvalificerede til at tage imod børn, som er særligt udfordrede. De har altså nogle andre erfaringer, der gør, at de kan tage imod de her børn, som måske tidligere ville være anbragt på en døgninstitution.

Flere kommuner peger således på, at der er et tiltagende ønske om at anvende plejefamilier, hvilket også afspejler sig i den faktiske udvikling på området (se kapitel 1, som beskriver, at andelen af anbragte børn og unge, der bor i plejefamilier, i dag udgør 66 %, mens det gjaldt 49 % i 2007. Se også kapitel 3 om udviklingen på familieplejeområdet). Imidlertid er der også kommunale repræsentanter, som forklarer, at trods ønsket om primært at anvende plejefamilier, så er der fortsat et behov for de mere specialiserede og behandlingsorienterede tilbud, som nogle af institutionerne og de socialpædagogiske opholdssteder tilbyder. Det gælder særligt unge med fx misbrugsproblemer eller meget udadreagerende adfærd, men det kan også være i forhold til udredningen af mindre børn. Enkelte kommunale fagpersoner fortæller også om, at travlhed og tidspres kan føre til midlertidige anbringelser på en lokal institution, således at der bliver bedre tid til at finde det rigtige match med en familie.

Denne undersøgelses fokus på plejefamilieområdet betyder, at vi ikke har indsamlet specifik viden om kommunernes brug af døgninstitutioner og specialpædagogiske opholdssteder. Det er derfor ikke muligt at pege på forskelle i kommunernes praksis, hvad angår brugen af institutioner i forbindelse med anbringelser. Af det tidligere Social- og indenrigsministeries velfærdspolitiske analyse (Social- og indenrigsministeriet, 2019b), fremgår det, at der er betydelige kommunale forskelle i brugen af plejefamilier, og at andelen af anbragte børn og unge, som er i plejefamilie, varierer mellem 34 % til 86 % iblandt kommunerne (se også kapitel 1, indledningen). Ikke overraskende, viser samme analyse, at andelen af døgninstitutionspladser og pladser på opholdssteder også varierer på tværs af landet, således har især Vest- og Sydsjælland relativt mange pladser sammenlignet med fx Hovedstadsområdet og Midtjylland. Fordelingen er ujævn geografisk, og brugen af disse anbringelsesformer er ligeledes varierende. Når vi sammenholder denne undersøgelses fund fra kommunerne med den øvrige viden på området om brugen af andre anbringelsesformer, ses der ikke meget klare tendenser til, at kommuner, som meget hyppigt anvender plejefamilie som anbringelsesform, også er de kommuner, som kun har få institutionspladser i lokalområdet. Billedet omkring anvendelsen af forskellige anbringelsesformer er mere mudret, og skal således forklares ud fra mere og andet end tilgængeligheden i området af forskellige anbringelsesformer. Det kan handle om forskellige former for anbringelsespraksis og kutyme på tværs af kommuner, og om at kommunerne i forskellig grad har børn med bestemte støttebehov eller udfordringer, og om de mange forskellige hensyn, der skal afvejes i hver enkelte anbringelsesforløb.

I en undersøgelse fra Ankestyrelsen (2021) fremgår det, at flere kommuner oplever det vanskeligt og ressourcerkævende at finde relevante døgninstitutioner og opholdssteder, som kan arbejde med de konkrete behov og udfordringer, der er hos børn og unge, og som vurderes vil profitere bedst af en anbringelse på et opholdssted eller døgninstitution. Desuden fremgår det af undersøgelse, at kommunerne oplever, at det kan være vanskeligt at finde ledige pladser på egnede opholdssteder eller døgninstitutioner.

7.6 Plejeforældrenes oplevelser af kommunale forskelle

Plejefamilier oplever at have meget forskellige samarbejder med forskellige kommuner. Nogle kommuner har hurtig responstid, når plejefamilien kontakter dem, andre kommuner er sværere at komme i kontakt med, og nogle kommuner tilkender stort set alle de former for støtte, som plejefamilien beder om til barnet i pleje eller dem selv, mens andre kommuner ofte giver afslag på plejefamiliernes ansøgninger. Et plejeforældrepar, som har medvirket i undersøgelsen, har fx to plejebørn, begge med autismediagnoser. De beskriver, at de hos den ene kommune har fået "fyldt deres rygsæk" og har "fået så meget ballast" via støtte og supervision til at forstå og imødekomme barnets behov. Det har ifølge plejeforældrene betydet, at barnet er i trivsel og velpaceret. I samarbejdet med den anden kommune oplever plejeforældrene sig derimod mødt af mistillid og de beskriver, hvordan de skal "kæmpe" for at modtage støtte både til barnet og til dem selv.

Flere af plejeforældrene fortæller, at det kan være udfordrende at håndtere kommunale forskelle. Udfordringerne knytter sig til relationen i samarbejdet med kommunen, som bliver tidskrævende og følelsesmæssigt belastende, når relationerne til forskellige kommuner bliver svære at navigere i. Udfordringerne opleves også i relation til forskellene i den økonomiske støtte, som de enkelte kommuner bevilger. Flere fortæller om vanskeligheder i forhold til, at de kommunale forskelle udfordrer deres familieværdier, eksempelvis om at behandle alle børn i husstanden ens. En plejeforælder fortæller om udfordringen ved at få familiens to plejebørn på den samme friskole som deres biologiske børn:

Med den ældste [plejebarn], der har det været en selvfølge, at kommunen betalte for, at hun kom på den friskole, hvor de andre børn går. Den kommunale sagsbehandler besøgte friskolen, og sagde, at den skole skulle hun selvfølgelig også gå på, og det betaler de. Den anden kommune vil ikke betale, for XX [navn på det yngste plejebarn] for hun skal principielt gå på en folkeskole. Men vi kan jo ikke hver dag tage de andre børn over på den skole, som vi har valgt til dem, fordi den er bedst, og så kan vi ellers vinke til hende, når hun cykler den anden vej. For hun må nøjes med at gå på den lokale folkeskole, som vi har fravalgt af forskellige årsager. Så blev de enige om, at de kunne afvige fra princippet om, at det skulle være en folkeskole, hvis vi selv betaler. Så det gør vi – det må man tage af lønnen.

Andre af de interviewede plejeforældre fortæller tilsvarende om betydningen af de forskellige vilkår og peger på, hvordan det griber ind i deres hverdagsliv i familien. En plejefamilie fortæller desuden om, hvordan de kommunale forskelle også sætter sig igennem i forhold til familiernes omkostninger til medicin:

Den ældste [barn i pleje] har astma og allergi, så det gør noget. Så en dag var familieplejekonsulenten herude til en børnesamtale, og så siger jeg: "Se, jeg har lige været oppe og har købt astmamedicin for 2.000 kr." Så siger hun: "Det skal du da

ikke betale. Giv du mig papirerne på det, så sørger jeg for, at du får en medicinbevilling med det samme". Men [yngste plejebarn], hun får medicin for 160 kr. om dagen. Og der kunne jeg ikke få en medicinbevilling. Det skulle jeg selv tage ud fra min omkostningsandel, fik jeg at vide. Jeg fik det så, men kun fordi børnepsyk hjalp mig med at søge. Men det, at du skal kæmpe så meget med en kommune... Jeg gider ikke at bruge mine ressourcer til at kæmpe med en kommune, når det er dem, jeg udfører et stykke arbejde for. Men der er altså store uligheder [mellem kommunerne].

Begge plejefamilier endte med, at få deres ønsker igennem, men fremhæver, at det at skulle kæmpe med mindre gode eller dårlige relationer til forskellige kommuner kan være opslidende og få dem til fremover at fravælge børn fra netop disse kommuner. Plejefamilier kan aktivt vælge at undgå anbringelser fra kommuner, der har fået et "dårligt rygte", og en del plejefamilier fortæller, at de også holder sig orienterede på forskellige internetfora om diskussioner af, hvilke kommuner der af andre opleves som henholdsvis "gode" og "dårlige" at samarbejde med. En plejeforælder nævner eksempelvis en mediedækket sag, hvor en plejefamilie fik deres plejebarn fjernet af kommunen, og pointerer, at *"efter den sag bliver det svært for den kommune at rekruttere plejefamilier"*. Oplevelser med dårlige samarbejder med kommuner kan således også tænkes at have betydning for, hvor nemt eller svært det er for kommunerne at finde et godt match. Det kan således ikke afvises, at en del af den variation kommunerne oplever i at kunne rekruttere og fastholde plejefamilier, kan hænge sammen med kommunernes forskellige serviceniveau, men også deres ry blandt eksisterende plejefamilier.

7.7 Opsamling

En række forskellige forhold har betydning for den geografiske variation på plejefamilieområdet. Fra eksisterende tal og opgørelser (se bl.a. Social- og Indenrigsministeriet 2019b, samt Ankestyrelsen 2017a) ved vi, at der er geografiske forskelle på udbuddet af plejefamilier, således at nogle kommuner og regioner har en større andel af plejefamilier end andre, og et større antal af ledige pladser end andre (se afsnit 1.2.3 om den geografiske variation, som bl.a. viser, at andelen af ledige pladser på tværs af de fem tilsyn varierer fra 15 % til 47 %). Samtidig viser tal fra socialtilsynene, at også fordelingen af plejefamilier, der er godkendte som henholdsvis almene, forstærkede og specialiserede, varierer væsentligt på tværs af landet.

Analyserne i kapitlet giver ikke udtømmende forklaringer på disse geografiske forskelle, men via interviewene kan vi pege på, hvordan forskellige parter på anbringelsesområdet, oplever og anskuer de geografiske variationer. Analyserne viser, at der er en række forskellige forhold, som er afgørende for de geografiske forskelle.

Det fremføres af flere af de interviewede fagprofessionelle, at små og store kommuners forskellige befolkningsgrundlag betyder, at de har forskellige muligheder og grundlag for, at rekruttere nye plejefamilier. Fagprofessionelle i kommunerne oplever således, at forskelle i det generelle uddannelsesniveau og i de dominerende boligformer i kommunen er af betydning for deres rekrutteringsgrundlag. Desuden forklarer flere, at små og store kommuner ofte har forskellige ressourcer at lægge i arbejdet med at tiltrække nye plejefamilier. Større kommuner opleves således som havende flere ressourcer til eksempelvis kampagner og kreative rekrutteringsaktiviteter.

De fagprofessionelle fortæller, at kommunerne oplever forskellige grader af udfordringer med at finde de rette match mellem børn og plejefamilier. I interviewene ses ikke et klart mønster,

sådan at større kommuner oplever flere eller færre udfordringer end mindre kommuner, eller at kommuner i dele af landet er særligt udfordrede, men der er tendenser til, at kommuner med store byer er særligt udfordrede. De udfordringer, som kommunerne oplever, varierer også uden at være særligt forbundet til kommunens størrelse eller geografiske placering, hvor nogle kommuner eksempelvis oplever store udfordringer med at finde de rette plejefamilier i nærområdet, så oplever andre kommuner primært udfordringer med at finde aflastningsfamilier, mens få kommuner ikke oplever særlige udfordringer.

Udfordringer med at finde egnede plejefamilier i nærområdet betyder, ifølge nogle interviewpersoner, at nogle kommuner giver opgaver til plejefamilier i andre dele af landet. Flere fagprofessionelle i kommunerne fremhæver, at denne praksis kan være til ulempe for barnet og den biologiske familie, og at de ikke anser det for at være en optimal løsning. Desuden fortæller fagprofessionelle fra kommuner, hvortil børnene anbringes, at denne praksis kan skabe en uheldig form for konkurrence, og samtidig kan gøre det sværere for dem at anbringe egne børn i lokalområdet. Blandt de kommunale fagprofessionelle var der imidlertid samtidig en vis accept af eller indforståethed omkring det uundgåelige i en sådan "konkurrence" om de dygtige plejefamilier. Samt en forståelse for, at plejefamilierne selv skal have lov at beslutte, hvem de vil samarbejde med.

Kommunerne i undersøgelsen giver udtryk for at have lidt forskellig anbringelsespraksis. Mens nogle fagprofessionelle fortæller, at de altid primært har anvendt plejefamilier, og kun sjældent døgninstitutioner eller opholdssteder, så udtrykker andre, at der i deres kommune er sket en udvikling hen imod højere grad af plejefamilieanbringelser, men at det ikke altid har været sådan. Der er også kommunale repræsentanter, som fortæller, at man (fortsat) i deres kommune anvender døgninstitutioner og opholdssteder til særlige problemstillinger, eksempelvis misbrugsproblematikker eller meget udadreagerende adfærd. Vanlig praksis, historie og "kutyme" varierer således mellem kommunerne og opleves at spille ind på både anbringelsespraksis og anbringelsesform.

Undersøgelsens interview med plejeforældre viser, at de oplever betydelige forskelle i kommuners tilgange til at støtte barnet i pleje og plejefamilien (se også kapitel 5 om samarbejde og kapitel 6 om fastholdelse). Nogle plejefamilier med børn anbragt fra forskellige kommuner oplever således, at børnene stilles vidt forskelligt i deres muligheder og vilkår, eksempelvis for deltagelse i fritidsaktiviteter, tilkendelse af psykologbistand, medicindækning og økonomisk støtte. Oplevelser med dårligt samarbejde kan tilskynde til, at plejefamilierne fremadrettet vælger at prioritere samarbejder med de kommuner, som de oplever støtter bedst op om barnet i pleje og dem som plejefamilie.

Litteratur

- Ankestyrelsen (2015). *Ankestyrelsens statistikker: Anbringelsesstatistik – årsstatistik 2015*. København: Ankestyrelsen.
- Ankestyrelsen (2017a). *Plejefamiliernes baggrundskarakteristika: Ankestyrelsens undersøgelse på plejefamilieområdet. Delrapport 3*. København: Ankestyrelsen.
- Ankestyrelsen (2017b). *Plejefamiliers vilkår: Uddannelse, supervision og aflønning. Ankestyrelsens undersøgelse på plejefamilieområdet. Delrapport 2*. København: Ankestyrelsen.
- Ankestyrelsen (2017c). *Supplerende støtte til børn og unge anbragt i familiepleje. Ankestyrelsens undersøgelse på plejefamilieområdet. Delrapport 3*. København: Ankestyrelsen.
- Ankestyrelsen (2021). *Familiepleje i Norge og Sverige*. København: Ankestyrelsen.
- Bekendtgørelse om socialtilsyn (2020). *BEK nr. 617 af 03/05/2020: Socialtilsynsbekendtgørelsen*. København: Social- og Indenrigsministeriet.
- Berrick, J.D. & Skiveness, M. (2012). Dimensions of high quality foster care: parenting plus. *Children and Youth Services Review*, 34(9), 1956-1965.
- Bryderup, I.M., Engen, M. & Kring, S. (2017). *Familiepleje i Danmark*. Aarhus: Forlaget Klim.
- Bolvig, I., Frederiksen, S. & Thorsager, M.J. (2021). *Betydningen af anbringelsestype for anbragte børns skoleresultater*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings og Analysecenter for Velfærd.
- Cavalca, P.G. (2018). *Causes and Consequences of Foster Parenting. Evidence from Denmark*. København: Department of Economics.
- Danmarks Statistik (2018). *Fortsat færre anbragte børn i 2018*: <https://www.dst.dk/da/Statistik/nyt/NytHtml?cid=28159>
- Eiberg, M., Andersen, L.K. & Scavenius, C. (2018). *Skolestøtte til børn i familiepleje. Delrapport 1: Et effektstudie*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings og Analysecenter for Velfærd.
- Fernandez, E. & Barth, R.P. (2010). *How does foster care work? International evidence on outcomes*. London, UK: Jessica Kingsley.
- Herbert, C.G. & Kulkin, H. (2017). An investigation of foster parent training needs. *Child & Family Social Work*, 23(2), 256-263.
- Iversen, K., Thau, M. & Kloppenborg, H.S. (2019). *Kommunernes perspektiver på centrale udfordringer på børne- og ungeområdet*. København: VIVE - Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Kirton, D. (2013). What is work? Insights from the evolution of state foster care. *Work, Employment and Society*, 27(4), 658-673.
- KL (2019a). *Undersøgelse af honorering af familieplejere: Opfølgning på økonomiaftalen for 2019 mellem KL og regeringen*. København: KL.

- KL (2019b). *Vejledning – Gennemsnitsmodellen: Honorering af plejeforholdet ud fra en gennemsnitsbetragtning*. København: KL
- Lausten, M., Frederiksen, S. & Olsen, R.F. (2020). *Tidligere anbragte unge – 18 år og på vej mod voksenlivet: Forløbsundersøgelse af tidligere anbragte unge født i 1995*. København: VIVE - Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Lov om socialtilsyn (2019). *LBK nr. 846 af 21/08/2019: Socialtilsynsloven*. København: Social- og Indenrigsministeriet.
- Luckow, S.T. (2019). *Inside family foster care: Exploring emotions, relations and expectations. Ph.d.-afhandling*. København: Sociologisk Institut, Københavns Universitet.
- Luckow, S.T., Rasmussen, P.S., Ekman, S. & Jonsen, E.H. (2021). *Nye plejefamilier: Hvad kendetegner nye plejefamilier og hvorfor vælger de at blive plejefamilier*. København: VIVE - Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd (forventet udgivelse juli 2021).
- Mehlbye, J., Bolvig, I. & Kloppenborg, H.S. (2018). *Børn og unge anbragt i familiepleje: Anbringelsesgrundlag, støtte under anbringelsen og børnenes trivsel*. København: VIVE - Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Plejefamiliernes Landsforening (2019). *Den nye lov – hvad betyder den for plejefamilier?: <https://plejefamilierne.dk/news/27806/38791>*
- Schofield, G., Beek, M., Ward, E. & Biggart, L. (2013). Professional foster carers and committed parent: Role conflict and role enrichment at the interface between work and family in long-term foster care. *Child & Family Social Work*, 18(1), 46-56.
- Servicestyrelsen (2011). *Håndbog om Barnets Reform*. Odense: Servicestyrelsen.
- Social- og Indenrigsministeriet (2017). *Velfærdspolitisk analyse nr. 11: Anbragte i plejefamilier og psykiatriske diagnoser*. København: Social- Indenrigsministeriet.
- Social- og Indenrigsministeriet (2019a). *Socialpolitisk redegørelse 2019*. København: Social- og Indenrigsministeriet.
- Social- og indenrigsministeriet (2019b). *Velfærdspolitisk analyse nr. 21: Kommunal variation på Anbringelsesområdet*. København: Social- og indenrigsministeriet.
- Social- og Indenrigsministeriet (2019c). *Bilag 2: Kommunefordelte nøgletal. Udvikling i udgifter og aktivitet på anbringelsesområdet*. København: Social- og Indenrigsministeriets Benchmarkingsenhed.
- Social- og Ældreministeriet (2020). *Socialpolitisk redegørelse 2020*. København: Social- og Ældreministeriet.
- Social- og Ældreministeriet (2021). *Børnene først. Et trygt hjem og flere rettigheder til udsatte børn*. København: Social- og Ældreministeriet.
- Socialtilsyn Hovedstaden (2020). *Plejebørns inddragelse og bidrag i forbindelse med Socialtilsynets måling af plejefamiliers kvalitet*. Frederiksberg: Socialtilsyn Hovedstaden.

- Socialtilsyn Øst (2019). *Godkendelsesramme for indplacering af plejefamilier*. Holbæk: Socialtilsyn Øst.
- Socialstyrelsen (2012). *Aftale om et nyt socialtilsyn*. Odense: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2017). *Håndbog for det gode anbringelsesforløb i plejefamilie*. Odense: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2019a). *Vejledning i brug af redskab til observation af familiedynamik i ansøgerfamilier: Til brug for socialtilsynenes godkendelse af plejefamilier i Danmark*. Odense: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2019b). *Vejledning i brug af redskab til afdækning af ansøgers mentaliseringsressourcer: Til brug for socialtilsynenes godkendelse af plejefamilier i Danmark*. Odense: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2019c). *Vejledning i brug af redskab til afdækning af hjemmeboende børns perspektiver i ansøgerfamilier: Til brug for socialtilsynenes godkendelse af plejefamilier i Danmark*. Odense: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (u.å.). *Kvalitetsmodel for socialtilsyn: Temaer, kriterier og indikatorer for plejefamilier*. Odense: Socialstyrelsen.
- VIVE (2021). Link til VIVEs hjemmeside med fakta om anbringelser:
<https://www.vive.dk/da/temaer/anbragte-boern-i-danmark/fakta-om-anbringelser/>

Bilag 1 Interviewguides, socialtilsyn

Undersøgelse af rekruttering af plejefamilier

Interview i socialtilsynene – Leder

- Kort introduktion til undersøgelsen og interviewets temaer – og at vi gerne vil indlede med at høre om den aktuelle situations indvirkning på Socialtilsynets arbejde, hvorefter vi går videre til interviewets øvrige temaer.
- Udover at vi løbende indrapporterer til SIM, som sidder og laver forarbejde til en lovreform på børne- og anbringelsesområdet, udmunder undersøgelsen også i en rapport i starten af 2021.
- Jeres deltagelse er som udgangspunkt anonym. Vi vil derfor ikke videregive informationer direkte citeret af jer som enkeltpersoner – der kan dog vise sig særlige pointer, som hænger sammen med jeres geografiske placering, som kan være vigtige at formidle – og der vil ikke være tale om fuld anonymitet.
- Vi vil gerne have lov og optage interviewet, så vi efterfølgende kan huske, hvad vi har talt om.

1. Baggrund

- Vil du kort præsentere dig selv? (navn, funktion, uddannelse, erfaring)

2. Betydningen af covid-19

- Covid-19 og den relaterede nedlukning har givetvis stor betydning for socialområdet, aktuelt og på den længere bane. Hvordan vil du beskrive nedlukningens betydning for jeres arbejde på familieplejeområdet?
- Hvilke udfordringer oplever I evt. nu, og hvilke udfordringer ser du potentielt opstå på den længere bane? Betyder nedlukningen, at der opstår flaskehalsproblematikker? Opbygges der fx en arbejdspekkel, som vil have længerevarende betydning?
- Har du et indtryk af, hvordan nedlukningen påvirker plejefamilierne?

3. Overordnet om Socialtilsynets arbejde og funktion

- Hvordan er I overordnet struktureret i tilsynet? (antal årsværk for hhv. nygodkendelser og tilsyn)
- Har I, ift. plejefamilierne, oplevet omstruktureringer i jeres arbejde omkring godkendelser og det løbende tilsyn, siden I startede op i 2014?
- Ser I hen imod konkrete nye tiltag med betydning for jeres organisering og arbejde på familieplejeområdet?
- Er der, efter din vurdering ift. familieplejeområdet, en tilstrækkelig ensartethed på tværs af de fem socialtilsyn?

4. Socialtilsynets arbejde med at godkende plejefamilier

- Hvilke kvaliteter og kompetencer leder I efter hos plejefamilier?
- Hvilke faktorer og karakteristika kan diskvalificere en familie fra at blive plejefamilie?
- Når du ser på processerne omkring godkendelse af plejefamilier (ift. fx det faglige indhold, selve proceduren i godkendelsesforløbet) fungerer det så i dag på den bedst mulige måde, som du ser det?
- Hvad skal der til af faglige/organisatoriske justeringer eller andet for at det efter din mening kunne fungere optimalt?

- Er der, ift. godkendelse af nye plejefamilier, den rette arbejdsdeling mellem kommuner og socialtilsynene?

5. Socialtilsynets arbejde med at føre det driftsmæssige tilsyn med plejefamilier

- Ud fra jeres kendskab via tilsynet – ser du nogle særlige mønstre blandt de familier, der trives som plejefamilier, og som er glade for det? (fx. særlige karakteristika ved familierne, særlige støtteforanstaltninger, særlige karakteristika ved deres samarbejdsrelationer)
- Ud fra jeres kendskab via tilsynet – ser du nogle mønstre i, hvilke udfordringer plejefamilierne giver udtryk for?
- Hvis plejefamilier går og overvejer at opsige en anbringelse og/eller helt at stoppe som plejefamilie – hvad skyldes det så typisk?
- Kunne jeres funktion omkring det løbende tilsyn med fordel tænkes udført anderledes, end det gør i dag? Ift. familiernes behov og jeres kontakt med den enkelte plejefamilie.

6. Eventuelle udfordringer på familieplejeområdet

- Er det jeres oplevelse, at kommunerne mangler plejefamilier?
- Har I indtryk af, at der er plejefamilier i jeres region med ledige pladser?
- Oplever I at måtte lukke plejefamilier efter 3 år, fordi de ikke er kommet i gang med en opgave? Hvad kan det skyldes, at de familier ikke har fået et barn i pleje?
- I SIMs socialpolitiske redegørelse fra 2019 kan vi bl.a. læse, at gennemsnitsalderen for plejeforældre er stigende, at færre plejeforældre i dag har hjemmeboende biologiske børn, samt at en større andel i dag sammenlignet med tidligere er plejeforældre på fuldtid – ser du nogen udfordringer i denne udvikling?
- Hvordan vil du forklare, at der eksisterer store geografiske forskelle i udbuddet af plejefamilier?
- Er der efter din vurdering sket en udvikling i børnenes profiler, som anbringes i familiepleje? (evt. større tyngde) Hvis ja, hvad tror du denne udvikling skyldes?

7. Perspektiver for familieplejeområdet

- Afsøger I, i godkendelsesprocessen, potentielle plejeforældres erfaringer og viden om børn og familier med etnisk minoritetsbaggrund?
- Hvordan, om nogen, spiller potentielle plejeforældres religiøse overbevisning en rolle i godkendelsesproceduren?
- Hvordan, om nogen, spiller potentielle plejeforældres etniske baggrund en rolle i godkendelsesproceduren?
- Kender du til initiativer (som I er involveret i el. har hørt om fra andre), som har fokus på at øge rekruttering af plejefamilier?
- I hvor høj grad ser I ansøgninger fra andre familietyper end den gængse, fx fra enlige og homoseksuelle par?
- Hvilke faktorer kan du pege på, som kunne øge udbuddet af plejefamilier?
- Ud fra din vurdering, hvordan kan det gøres mere attraktivt, at blive plejefamilie?

8. Afrunding

- Er der noget, du tænker vi ikke har været omkring?
- Send gerne relevante dokumenter.

Undersøgelse af rekruttering af plejefamilier

Interview i socialtilsynene – Tilsynskonsulent, nygodkendelse

- Kort introduktion til undersøgelsen og interviewets temaer – og at vi gerne vil indlede med at høre om den aktuelle situations indvirkning på Socialtilsynets arbejde, hvorefter vi går videre til interviewets øvrige temaer.
- Udover at vi løbende indrapporterer til SIM, som sidder og laver forarbejde til en lovreform på børne- og anbringelsesområdet, udmunder undersøgelsen også i en rapport i starten af 2021.
- Jeres deltagelse er som udgangspunkt anonym. Vi vil derfor ikke videregive informationer direkte citeret af jer som enkeltpersoner – der kan dog vise sig særlige pointer, som hænger sammen med jeres geografiske placering, som kan være vigtige at formidle – og der vil ikke være tale om fuld anonymitet.
- Vi vil gerne have lov og optage interviewet, så vi efterfølgende kan huske, hvad vi har talt om

9. Baggrund

- Vil du kort præsentere dig selv? (navn, funktion, erfaring og uddannelse)

10. Betydningen af covid-19

- Covid-19 og den relaterede nedlukning har givetvis stor betydning for socialområdet, aktuelt og på den længere bane. Hvordan vil du beskrive nedlukningens betydning for jeres arbejde ift. godkendelser og tilsyn?
- Hvilke udfordringer oplever I evt. nu, og hvilke udfordringer ser du potentielt opstå på den længere bane? Betyder nedlukningen, at der opstår flaskehalsproblematikker? Opbygges der fx. en arbejdspuddel, som vil have længerevarende betydning?
- Har du et indtryk af, hvordan nedlukningen påvirker plejefamilierne?

11. Overordnet om Socialtilsynets arbejde og funktion

- Har I oplevet omstruktureringer i jeres arbejde omkring godkendelser siden tilsynets start i 2014?
- Ser I hen imod konkret nye tiltag med betydning for jeres organisering og arbejde på familieplejeområdet?

12. Socialtilsynets arbejde med at godkende plejefamilier

- Har der ud fra din vurdering været en udvikling i ansøgninger til plejefamilie? Fx. ift. typer af familier, der søger og omfanget af familier, der søger?
- Kan du kort skitsere fra start til slut processen fra en familie søger til, at de evt. står og er godkendt som plejefamilie?
- Hvilke kvaliteter og kompetencer leder I efter hos plejefamilier?
- Hvilke faktorer og karakteristika kan diskvalificere en familie fra at blive plejefamilie?
- Hvordan, om nogen, spiller potentielle plejeforældres religiøse overbevisning en rolle i godkendelsesproceduren?
- Hvordan, om nogen, spiller potentielle plejeforældres etniske baggrund en rolle i godkendelsesproceduren?
- Hvad kan være årsager til, at familier trækker sig undervejs i godkendelsesprocessen?
- Afsøger I, i godkendelsesprocessen, potentielle plejeforældres erfaringer og viden om børn og familier med etnisk minoritetsbaggrund?

- Hvordan og hvornår kommer godkendelsesrammen i spil? Hvordan vil I beskrive jeres forståelse af, hvad familierne skal kunne for at passe ind i de tre plejefamilie 'ty-pologier'
 - Ift. 'almene plejefamilier' – kan tage børn med lette til moderate støttebehov, børn med omsorgssvigt, opmærksomhedsforstyrrelse, trivselsproblemer, lettere handicaps m.m. – det er ikke en forudsætning her, at plejeforældrene har særlige faglige kompetencer til at modtage børnene?
 - Er det rigtig forstået, at den primære forskel mellem 'forstærkede' og 'specialiserede' plejefamilier er i plejeforældrenes relation til børnene, hvor de som 'specialiserede' plejeforældre selv skal kunne yde behandlende støtte til børnene?
 - Hvor typisk er det, at I godkender familier til enten at være forstærkede eller specialiserede plejefamilier? Og er det typisk familier, der avancerer fra en status som almen plejefamilie?
 - Hvilke særlige krav stilles der til familierne forud for godkendelse som hhv. forstærket og specialiseret plejefamilie? Er der udfordringer forbundet med, hvor mange familier, der kan matche kravene?

13. Udfordringer på familieplejeområdet

- Er det jeres oplevelse, at kommunerne mangler plejefamilier?
- Har I indtryk af, at der er plejefamilier i jeres region med ledige pladser?
- I SIMs socialpolitiske redegørelse fra 2019 kan vi bl.a. læse, at gennemsnitsalderen for plejeforældre er stigende, at færre plejeforældre i dag har hjemmeboende bio børn, samt at en større andel i dag sammenlignet med tidligere er plejeforældre på fuld tid – ser I nogen udfordringer i denne udvikling?
- Hvordan vil du forklare, at der eksisterer store geografiske forskelle i udbuddet af plejefamilier?
- Er der efter din vurdering sket en udvikling i profilerne hos de børn, som anbringes i familiepleje? (evt. større tyngde) Hvis ja, hvad tror du denne udvikling skyldes?

14. Perspektiver for familieplejeområdet

- Kender I til initiativer (som I er involveret i el. har hørt om fra andre), som har fokus på at øge rekruttering af plejefamilier?
- Kender I til initiativer som har til formål, at udvikle forskellige former for støtte til plejefamilier?
- Hvilke faktorer kan du pege på, som kunne øge udbuddet af plejefamilier?
- I hvor høj grad ser I ansøgninger fra andre familietyper end den gængse, fx fra enlige og homoseksuelle par?
- Ud fra jeres vurdering, hvordan kan det gøres mere attraktivt at blive plejefamilie?
- Gør I her fra Socialtilsynet nogle tiltag/indsatser/kampagner for at tiltrække flere ansøgninger fra familier?

15. Afrunding

- Er der noget, du tænker, vi ikke har været omkring?
- Send gerne relevante dokumenter.

Undersøgelse af rekruttering af plejefamilier

Interview i socialtilsynene – Tilsynskonsulent, driftsmæssige tilsyn

- Kort introduktion til undersøgelsen og interviewets temaer – og at vi gerne vil indlede med at høre om den aktuelle situations indvirkning på Socialtilsynets arbejde, hvorefter vi går videre til interviewets øvrige temaer.
- Udover at vi løbende indrapporterer til SIM, som sidder og laver forarbejde til en lovreform på børne- og anbringelsesområdet, udmunder undersøgelsen også i en rapport i starten af 2021.
- Jeres deltagelse er som udgangspunkt anonym. Vi vil derfor ikke videregive informationer direkte citeret af jer som enkeltpersoner – der kan dog vise sig særlige pointer, som hænger sammen med jeres geografiske placering, som kan være vigtige at formidle – og der vil ikke være tale om fuld anonymitet.
- Vi vil gerne have lov og optage interviewet, så vi efterfølgende kan huske, hvad vi har talt om.

16. Baggrund

- Vil du kort præsentere dig selv? (navn, funktion, erfaring og uddannelse)

17. Betydningen af covid-19

- Covid-19 og den relaterede nedlukning har givetvis stor betydning for socialområdet, aktuelt og på den længere bane. Hvordan vil du beskrive nedlukningens betydning for jeres arbejde ift. at føre tilsyn?
- Hvilke udfordringer oplever I evt. nu, og hvilke udfordringer ser I potentielt opstå på den længere bane? Betyder nedlukningen, at der opstår flaskehalsproblematikker? Opbygges der fx. en arbejds pukkel, som vil have længerevarende betydning?
- Har du et indtryk af, hvordan nedlukningen påvirker plejefamilierne?

18. Overordnet om Socialtilsynets arbejde og funktion

- Har I oplevet omstruktureringer i jeres arbejde omkring det løbende tilsyn, siden Socialtilsynet startede op i 2014?
- Ser I hen imod konkrete nye tiltag med betydning for jeres organisering og arbejde på familieplejeområdet?

19. Socialtilsynets indblik i plejefamiliernes eventuelle udfordringer via det driftsmæssige tilsyn

- Ud fra dit kendskab via tilsynet – ser I nogle særlige mønstre blandt de familier, der trives som plejefamilier, og som er glade for det? (fx. særlige karakteristika ved familierne, særlige støtteforanstaltninger, særlige karakteristika ved deres samarbejdsrelationer)
- Ud fra dit kendskab via tilsynet – ser du nogle mønstre i, hvilke udfordringer plejefamilierne giver udtryk for?
- Hvis plejefamilier går og overvejer at opsiges en anbringelse og/eller helt stoppe som plejefamilie – hvad skyldes det så typisk?
- Har du et indtryk af, hvor god støtte plejefamilierne modtager omkring deres samarbejde med barnets biologiske familie?
- Kunne jeres funktion omkring det løbende tilsyn med fordel tænkes og udføres anderledes, end det gør i dag? Ift. familiernes behov og jeres kontakt med den enkelte plejefamilie.

20. Udfordringer på familieplejeområdet

- Er det jeres oplevelse, at kommunerne mangler plejefamilier?
- Har I indtryk af, at der er plejefamilier i jeres region med ledige pladser?
- I SIMs socialpolitiske redegørelse fra 2019 kan vi bl.a. læse, at gennemsnitsalderen for plejeforældre er stigende, at færre plejeforældre i dag har hjemmeboende børn, samt at en større andel i dag sammenlignet med tidligere er plejeforældre på fuld tid – ser I nogen udfordringer i denne udvikling?
- Hvordan vil du forklare, at der eksisterer store geografiske forskelle i udbuddet af plejefamilier?
- Er der efter din vurdering sket en udvikling i profilerne hos de børn, som anbringes i familiepleje? (evt. større tyngde) Hvis ja, hvad tror du denne udvikling skyldes?

21. Perspektiver for familieplejeområdet

- Kender I til initiativer (som I er involveret i el. har hørt om fra andre), som har fokus på at øge rekruttering af plejefamilier?
- Kender I til initiativer, som har til formål at udvikle forskellige former for støtte til plejefamilier?
- Hvilke faktorer kan du pege på, som kunne øge udbuddet af plejefamilier?
- I hvor høj grad ser I ansøgninger fra andre familietyper end den gængse, fx fra enlige og homoseksuelle par?
- Ud fra jeres vurdering, hvordan kan det gøres mere attraktivt at blive plejefamilie?
- Gør I her fra Socialtilsynet nogle tiltag/indsatser/kampagner for at tiltrække flere ansøgninger fra familier?

22. Afrunding

- Er der noget, du tænker, vi ikke har været omkring?
- Send gerne relevante dokumenter.

Bilag 2 Interviewguides, kommuner

Undersøgelse af rekruttering af plejefamilier

Interview i kommune – Faglig leder for familieplejen

- Kort introduktion til undersøgelsen og interviewets temaer – og at vi gerne vil indlede med at høre om den aktuelle situations indvirkning på de forskellige funktioner og ydelser, hvorefter vi går videre til interviewets øvrige temaer.
- Udover at vi løbende indrapporterer til SIM, som sidder og laver forarbejde til en lovreform på børne- og anbringelsesområdet, udmunder undersøgelsen også i en rapport i starten af 2021.
- Jeres deltagelse er som udgangspunkt anonym. Vi vil derfor ikke videregive informationer direkte citeret af jer som enkeltpersoner – der kan dog vise sig særlige pointer, som hænger sammen med jeres geografiske placering og det udbud af plejefamilier, der er i jeres opland, som kan være vigtige at formidle – og der vil ikke nødvendigvis være tale om fuld anonymitet.
- Jeg vil gerne have lov og optage interviewet, så vi efterfølgende kan huske, hvad vi har talt om.

1. Baggrund

- Vil du kort præsentere dig selv? (navn, funktion, uddannelse)

2. Betydningen af covid-19

- Covid-19 og den relaterede nedlukning sætter formentlig ret markante aftryk på socialområdet, aktuelt og på den længere bane. Hvordan vil du beskrive nedlukningens betydning for jeres arbejde ift. familieplejeanbringelser?
- Hvilke udfordringer oplever I evt. nu, og hvilke udfordringer ser du potentielt opstå på sigt? Betyder nedlukningen, at der opstår flaskehalsproblematikker?
- Har I et indtryk af, hvordan nedlukningen påvirker plejefamilierne og de biologiske familier?
- Har nedlukningen nogen økonomisk betydning for jeres familieplejeanbringelser?

3. Overordnet om kommunens organisering af familieplejeanbringelser

- Hvordan er I overordnet organiseret i jeres enhed/center?
- Hvordan har udviklingen set ud hos jer ift. familieplejeanbringelser? Flere anbringelser i familiepleje? Færre anbringelser overordnet set?
- Har I nogen særlige målsætninger for familieplejeanbringelser? Færre anbringelser? Flere og hurtigere hjemgivelser til forældrene?
- Er der efter din vurdering sket en udvikling i profilerne hos de børn, som anbringes i familiepleje? (evt. større tyngde) Hvis ja, hvad tror du denne udvikling skyldes?
- Vil du beskrive jeres arbejde med at få beskrevet børnene, inden de anbringes? Ser du nogen udfordringer ift. at få beskrevet børnene tilstrækkeligt?

4. Plejefamilier – karakteristika og rekruttering

- Hvilke kvaliteter og kompetencer leder I efter hos plejefamilier?
- Oplever I en udvikling i den type plejefamilier, I søger? Flere faglige, specialiserede kompetencer?
- Oplever I udfordringer med at rekruttere tilstrækkeligt med plejefamilier?

- Oplever I udfordringer med at rekruttere de rette plejefamilier? (almene, forstærkede og specialiserede).
- Hvordan søger I efter plejefamilier? Plejefamilier I kender i forvejen? Via tilbudsportalen? Sociale medier? Socialtilsynet?
- Er det et problem at finde plejefamilier med etnisk minoritetsbaggrund? Gør I noget særligt for at rekruttere flere familier med etnisk minoritetsbaggrund?
- Hvis der er plejefamilier med ledige pladser i nogenlunde nærheden af jer, hvad kan være årsagen til, at I ikke anvender dem?
- Oplever I sommetider at måtte anbringe børn i familier, hvor I kan tvivle på, at der er tilstrækkelige kompetencer til stede?
- Familieplejeorganisationer er ude og sige, at hvis man gerne vil have flere kompetente og sommetider faguddannede plejeforældre, så er man også nødt til at betale en ordentlig løn samt tilbyde en vis sikkerhed i ansættelsen – hvad tænker I om det?
- Er der, ift. godkendelse af nye plejefamilier, den rette arbejdsdeling mellem kommuner og socialtilsynene?

5. Plejefamilier – samarbejde

- Hvordan vil du beskrive jeres samarbejde med plejefamilierne? Hvornår kører det godt? Hvornår er der udfordringer? Og hvilke?
- Hvordan opfatter I familiepleje-rollen? Ser I familieplejere som nogen, der udfylder en midlertidig forælderrolle? Primært som fagprofessionelle?
- Som det er i dag, er plejefamilier selvstændige uden fælles overenskomst – ser I nogen udfordringer i denne organisering?
- I skal på samme tid agere som arbejdsgiver (med forventning om resultater og en vis udvikling hos børnene) og støtteorgan for plejefamilierne – ser I nogen udfordringer i denne organisering?
- Hvordan honorerer I plejefamilier? Ved fastsættelse af vederlag eller følger I fx. gennemsnitsmodellen? Hvorfor/hvorfor ikke følger i gennemsnitsmodellen?
- Hvordan forholder I jer til kontraktforhandlinger med plejeforældre? Er der noget særligt her, I tænker er vigtigt? Særlige måder at møde familierne på?

6. Plejefamilier – støtte

- Hvilke typer af støtteforanstaltninger tilbyder I til plejefamilierne og børnene?
- Er der sket en udvikling i omfanget og typerne af støtteforanstaltninger?
- Er der særlige aspekter af familieplejeanbringelserne, som efter din vurdering oftere kræver støtte?
- Køber I private ydelser, som tilbydes plejefamilierne? Hvis ja, hvilke?
- Står I selv for at udbyde de obligatoriske kursusdage for plejeforældre?
- Kunne I ønske jer andre muligheder for at tilbyde familierne støtte?

7. Biologisk familie – samarbejde og støtte

- Hvordan vil du beskrive jeres samarbejde med de biologiske forældre?
- Hvilke former for støtte tilbydes forældrene?
- Hvordan ser I jeres rolle ift. relationen mellem plejefamilie og biologisk familie?

8. Eventuelle perspektiver og udfordringer på familieplejeområdet

- I SIMs socialpolitiske redegørelse fra 2019 kan vi bl.a. læse, at gennemsnitsalderen for plejeforældre er stigende, at færre plejeforældre i dag har hjemmeboende børn, samt at en større andel i dag sammenlignet med tidligere er plejeforældre på

fuldtid – er det et billede I kan genkende? ser du nogen udfordringer i denne udvikling?

- Hvordan vil du forklare, at der er de her store geografiske forskelle i udbuddet af plejefamilier?
- Kender du til initiativer (som I er involveret i el. har hørt om fra andre), som har fokus på at øge rekruttering af plejefamilier?
- Ud fra din vurdering, hvordan kan det gøres mere attraktivt, at blive plejefamilie?

9. Afrunding

- Er der noget, du tænker, vi ikke har været omkring?
- Send gerne relevante dokumenter

Undersøgelse af rekruttering af plejefamilier

Interview i kommune – Myndighedssagsbehandler

- Kort introduktion til undersøgelsen og interviewets temaer – og at vi gerne vil indlede med at høre om den aktuelle situations indvirkning på de forskellige funktioner og ydelser, hvorefter vi går videre til interviewets øvrige temaer.
- Udover at vi løbende indrapporterer til SIM, som sidder og laver forarbejde til en lovreform på børne- og anbringelsesområdet, udmunder undersøgelsen også i en rapport i starten af 2021.
- Jeres deltagelse er som udgangspunkt anonym. Vi vil derfor ikke videregive informationer direkte citeret af jer som enkeltpersoner – der kan dog vise sig særlige pointer, som hænger sammen med jeres geografiske placering og det udbud af plejefamilier, der er i jeres opland, som kan være vigtige at formidle – og der vil ikke nødvendigvis være tale om fuld anonymitet.
- Jeg vil gerne have lov og optage interviewet, så vi efterfølgende kan huske, hvad vi har talt om.

1. Baggrund

- Vil du kort præsentere dig selv? (navn, funktion, uddannelse)

2. Betydningen af covid-19

- Covid-19 og den relaterede nedlukning sætter formentlig ret markante aftryk på socialområdet, aktuelt og på den længere bane. Hvordan vil du beskrive nedlukningens betydning for dit arbejde ift. familieplejeanbringelser?
- Hvilke udfordringer oplever I evt. nu, og hvilke udfordringer ser du potentielt opstå på sigt? Betyder nedlukningen, at der opstår flaskehalsproblematikker?
- Har du et indtryk af, hvordan nedlukningen påvirker plejefamilierne og de biologiske familier?
- Har nedlukningen nogen økonomisk betydning for jeres familieplejeanbringelser?

3. Overordnet om kommunens organisering af familieplejeanbringelser

- Hvordan er I overordnet organiseret i jeres enhed/center? Hvor mange sagsbehandlere sidder med børnesager på familieplejeområdet?
- Hvordan har udviklingen set ud hos jer ift. familieplejeanbringelser? Flere anbringelser i familiepleje? Færre anbringelser overordnet set?
- Har I nogen særlige målsætninger for familieplejeanbringelser? Færre anbringelser? Flere og hurtigere hjemgivelser til forældrene?

- Er der efter din vurdering sket en udvikling i profilerne hos de børn, som anbringes i familiepleje? (evt. større tyngde) Hvis ja, hvad tror du denne udvikling skyldes?
- Vil du beskrive jeres arbejde med at få beskrevet børnene, inden de anbringes? Ser du nogen udfordringer ift. at få beskrevet børnene tilstrækkeligt?

4. Plejefamilier – karakteristika og rekruttering

- Hvilke kvaliteter og kompetencer leder I efter hos plejefamilier?
- Oplever I en udvikling i den type plejefamilier, I søger? Flere faglige, specialiserede kompetencer?
- Oplever I udfordringer med at rekruttere tilstrækkelig med plejefamilier?
- Oplever I udfordringer med at rekruttere de rette plejefamilier? (almene, forstærkede og specialiserede)
- Hvordan søger I efter plejefamilier? Plejefamilier I kender i forvejen? Via tilbudsportalen? Sociale medier? Socialtilsynet? Andre måder?
- Er det et problem at finde plejefamilier med etnisk minoritetsbaggrund? Gør I noget særligt for at rekruttere flere familier med etnisk minoritetsbaggrund?
- Hvis der er plejefamilier med ledige pladser i nogenlunde nærheden af jer, hvad kan være årsagen til, at I ikke anvender dem?
- Hvad stiller I op, hvis I ikke kan finde en plejefamilie i en given sag?
- Oplever I sommetider at måtte anbringe børn i familier, hvor I kan tvivle på, at der er tilstrækkelige kompetencer til stede?
- Familieplejeorganisationer er ude og sige, at hvis man gerne vil have flere kompetente og sommetider faguddannede plejeforældre, så er man også nødt til at betale en ordentlig løn samt tilbyde en vis sikkerhed i ansættelsen – hvad tænker I om det?

5. Plejefamilier – samarbejde

- Hvordan vil du beskrive jeres samarbejde med plejefamilierne? Hvornår kører det godt? Hvornår er der udfordringer? Og hvilke?
- Hvordan opfatter I familiepleje-rollen? Ser I familieplejere som nogen, der udfylder en midlertidig forælderrolle? Primært som fagprofessionelle?
- Som det er i dag, er plejefamilier selvstændige uden fælles overenskomst – ser du nogen udfordringer i denne organisering?
- I skal på samme tid agere som arbejdsgiver (med forventning om resultater og en vis udvikling hos børnene) og støtteorgan for plejefamilierne – ser I nogen udfordringer i denne organisering?
- Hvordan honorerer I plejefamilier? Ved fastsættelse af vederlag eller følger I fx. gennemsnitsmodellen? Hvorfor/hvorfor ikke følger i gennemsnitsmodellen?
- Hvordan forholder I jer til kontraktforhandlinger med plejeforældre? Er der noget særligt her, I tænker er vigtigt? Særlige måder at møde familierne på?

6. Plejefamilier og børnene – støtte

- Hvilke typer af støtteforanstaltninger tilbyder I til plejefamilierne og børnene?
- Er der sket en udvikling i omfanget og typerne af støtteforanstaltninger?
- Er der særlige aspekter af familieplejeanbringelserne, som efter din vurdering oftere kræver støtte?
- Køber I private ydelser, som tilbydes plejefamilierne? Hvis ja, hvilke?
- Står I selv for at udbyde de obligatoriske kursusdage for plejeforældre?
- Kunne I ønske jer andre muligheder for at tilbyde familierne støtte?

- Ud fra dit kendskab via det personrettede tilsyn – ser du nogle mønstre i, hvilke udfordringer plejefamilierne giver udtryk for?
- Hvis plejefamilier går og overvejer at opsige en anbringelse og/eller helt at stoppe som plejefamilie – hvad skyldes det så typisk?

7. Biologisk familie – samarbejde og støtte

- Hvordan vil du beskrive jeres samarbejde med de biologiske forældre?
- Hvilke former for støtte tilbydes forældrene?
- Hvordan ser du jeres rolle ift. relationen mellem plejefamilie og biologisk familie?

8. Eventuelle perspektiver og udfordringer på familieplejeområdet

- I SIMs socialpolitiske redegørelse fra 2019 kan vi bl.a. læse, at gennemsnitsalderen for plejeforældre er stigende, at færre plejeforældre i dag har hjemmeboende børn, samt at en større andel i dag sammenlignet med tidligere er plejeforældre på fuld tid – er det et billede, I kan genkende? ser du nogen udfordringer i denne udvikling?
- Hvordan vil du forklare, at der er de her store geografiske forskelle i udbuddet af plejefamilier?
- Kender du til initiativer (som I er involveret i el. har hørt om fra andre), som har fokus på at øge rekruttering af plejefamilier?
- Ud fra din vurdering, hvordan kan det gøres mere attraktivt, at blive plejefamilie?

9. Afrunding

- Er der noget, du tænker, vi ikke har været omkring?
- Send gerne relevante dokumenter.

Undersøgelse af rekruttering af plejefamilier

Interview i kommune – Familieplejekonsulent

- Kort introduktion til undersøgelsen og interviewets temaer – og at vi gerne vil indlede med at høre om den aktuelle situations indvirkning på de forskellige funktioner og ydelser, hvorefter vi går videre til interviewets øvrige temaer.
- Udover at vi løbende indrapporterer til SIM, som sidder og laver forarbejde til en lovreform på børne- og anbringelsesområdet, udmunder undersøgelsen også i en rapport i starten af 2021.
- Jeres deltagelse er som udgangspunkt anonym. Vi vil derfor ikke videregive informationer direkte citeret af jer som enkeltpersoner – der kan dog vise sig særlige pointer, som hænger sammen med jeres geografiske placering og det udbud af plejefamilier, der er i jeres opland, som kan være vigtige at formidle – og der vil ikke nødvendigvis være tale om fuld anonymitet.
- Jeg vil gerne have lov og optage interviewet, så vi efterfølgende kan huske, hvad vi har talt om.

1. Baggrund

- Vil du kort præsentere dig selv? (navn, funktion, uddannelse)

2. Betydningen af covid-19

- Covid-19 og den relaterede nedlukning sætter formentlig ret markante aftryk på socialområdet, aktuelt og på den længere bane. Hvordan vil du beskrive nedlukningens betydning for jeres arbejde ift. plejefamilierne?
- Hvilke udfordringer oplever I evt. nu, og hvilke udfordringer ser du potentielt opstå på sigt?
- Har du et indtryk af, hvordan nedlukningen påvirker plejefamilierne og evt. de biologiske familier?

3. Overordnet om kommunens organisering af familieplejeanbringelser

- Hvordan er I overordnet organiseret i jeres enhed/center? Hvor mange konsulenter?
- Hvordan vil du overordnet beskrive dine arbejdsopgaver som familieplejekonsulent?
- Er der sket en udvikling i funktionen som familieplejekonsulent, siden du er startet?
- Er der efter din vurdering sket en udvikling i profilerne hos de børn, som anbringes i familiepleje? (evt. større tyngde) Hvis ja, hvad tror du denne udvikling skyldes?
- Vil du beskrive arbejdet med at få beskrevet børnene, inden de anbringes? Oplever du, at de bliver tilstrækkeligt beskrevet?

4. Plejefamilier – karakteristika og rekruttering

- Hvilke kvaliteter og kompetencer ser du er til stede hos dygtige plejefamilier?
- Oplever du, at der er sket en udvikling i typen af plejefamilier? Flere faglige, specialiserede kompetencer til stede?
- Oplever du, at der er udfordringer med at rekruttere de rette plejefamilier? Er der de rette kompetencer til stede i familierne?
- Bliver du sommetider kontaktet og rådført af sagsbehandlere ifm. at finde plejefamilier i konkrete sager?
- Er der sket en udvikling i den geografiske spredning af plejefamilier, som du kommer hos?
- Familieplejeorganisationer er ude og sige, at hvis man gerne vil have flere kompetente og sommetider faguddannede plejeforældre, så er man også nødt til at betale

en ordentlig løn samt tilbyde en vis sikkerhed i ansættelsen – hvad tænker du om det?

5. Plejefamilier – samarbejde

- Hvordan vil du beskrive jeres samarbejde med plejefamilierne? Hvornår kører det godt? Hvornår er der udfordringer? Og hvilke?
- Hvordan opfatter I familiepleje-rollen? Ser I familieplejere som nogen, der udfylder en midlertidig forælderrolle? Primært som fagprofessionelle?
- Som det er i dag er plejefamilier selvstændige uden fælles overenskomst – ser I nogen udfordringer i denne organisering?
- I skal på samme tid agere som arbejdsgiver (med forventning om resultater og en vis udvikling hos børnene) og støtteorgan for plejefamilierne – ser I nogen udfordringer i denne organisering?
- Hvordan honorerer I plejefamilier? Ved fastsættelse af vederlag eller følger I fx. gennemsnitsmodellen? Hvorfor/hvorfor ikke følger I gennemsnitsmodellen?
- Hvordan forholder I jer til kontraktforhandlinger med plejeforældre? Er der noget særligt her, I tænker er vigtigt? Særlige måder at møde familierne på?

6. Plejefamilier – støtte

- Hvilke typer af støtteforanstaltninger tilbyder I til plejefamilierne og børnene?
- Er der sket en udvikling i omfanget og typerne af støtteforanstaltninger?
- Er der særlige aspekter af familieplejeanbringelserne, som efter din vurdering oftere kræver støtte?
- Køber I private ydelser, som tilbydes plejefamilierne? Hvis ja, hvilke?
- Står I selv for at udbyde de obligatoriske kursusdage for plejeforældre?
- Kunne I ønske jer andre muligheder for at tilbyde familierne støtte?

7. Biologisk familie – samarbejde og støtte

- Hvordan vil du beskrive jeres samarbejde med de biologiske forældre?
- Hvilke former for støtte tilbydes forældrene?
- Hvordan ser I jeres rolle ift. relationen mellem plejefamilie og biologisk familie?

8. Eventuelle perspektiver og udfordringer på familieplejeområdet

- I SIMs socialpolitiske redegørelse fra 2019 kan vi bl.a. læse, at gennemsnitsalderen for plejeforældre er stigende, at færre plejeforældre i dag har hjemmeboende bio børn, samt at en større andel i dag sammenlignet med tidligere er plejeforældre på fuldtid – er det et billede, I kan genkende? ser du nogen udfordringer i denne udvikling?
- Hvordan vil du forklare, at der er de her store geografiske forskelle i udbuddet af plejefamilier?
- Kender du til initiativer (som I er involveret i el. har hørt om fra andre), som har fokus på at øge rekruttering af plejefamilier?
- Ud fra din vurdering, hvordan kan det gøres mere attraktivt, at blive plejefamilie?

9. Afrunding

- Er der noget, du tænker, vi ikke har været omkring?
- Send gerne relevante dokumenter.

Bilag 3 Interviewguides, plejefamilier

Undersøgelse af rekruttering af plejefamilier

Interview – Plejeforældre

- Undersøgelse gennemføres for Social- og Indenrigsministeriet, der sidder med forberedende arbejde forud for Barnets Lov. Vi byder løbende ind med resultater til SIM, og derudover kommer der en rapport i slut 2020/start 2021.
- Vi har interviewet socialtilsynene og forskellige medarbejdere ude i kommunerne, herunder ledere, sagsbehandlere og familieplejekonsulenter – nu vil vi rigtig gerne høre fra plejefamilierne selv – om jeres erfaringer og oplevelser med at være plejefamilie.
- Formålet med undersøgelsen er at belyse rekruttering af plejefamilier – herunder hvordan socialtilsynene arbejder med at godkende plejefamilier, hvordan kommunerne arbejder med at rekruttere samt fastholde plejefamilier, og ikke mindst, hvordan plejefamilierne oplever samarbejdet med kommunerne, rammerne for det at være plejefamilie, og hvad der evt. kan gøres anderledes for i fremtiden at tiltrække flere familier til området.
- Vi vil behandle det, du fortæller, fortroligt. Det kan være vi gerne vil bruge citater fra det, du fortæller, men vi vil ikke nævne dig ved navn nogen steder, og vi sørger for at ændre genkendelige oplysninger, så dine udsagn ikke kan ledes tilbage til dig. Du kan derfor trygt tale frit under vores samtale.
- Jeg vil gerne have lov og optage interviewet, så vi efterfølgende kan huske, hvad vi har talt om.

1. Baggrund

- Vil du kort præsentere jeres familie? (familiemedlemmer, din og din partners alder og uddannelse, erfaring som plejefamilie, årstal for godkendelse, plejefamilietyologi, plejebørn og bio. børn som er hjemmeboende nu og i alt).

2. Betydningen af covid-19

- Vi står i øjeblikket i en helt særlig situation som følge af corona. Da daginstitutioner, skoler og arbejdspladser lukkede ned for fysisk fremmøde tilbage i midten af marts – hvordan påvirkede det jeres familie?
- Hvordan oplevede du, at kommunen/kommunerne greb nedlukningen an ift. jeres behov?

3. Socialtilsynet

- Hvordan oplever du jeres forhold til og samarbejde med Socialtilsynet?
- Hvordan oplevede du godkendelsesforløbet og introduktionskurset? Blev I klædt godt nok på? Hvordan vil du beskrive jeres udbytte af introduktionskurset?
- Hvordan er jeres erfaringer med det driftsmæssige tilsyn?
- Ud fra jeres vurdering har Socialtilsynet en passende rolle i dag?

4. Samarbejde med kommune/kommuner

- Hvordan vil du overordnet beskrive jeres nuværende samarbejde med kommunen/kommunerne?
- Hvad fungerer godt? Hvad er svært?

- Har I tidligere erfaringer med andre kommuner, hvor samarbejdet var anderledes? Bedre/dårligere?
- Oplever I jer som ligeværdige i samarbejdet med kommunen?
- Hvordan er jeres samarbejde med familieplejekonsulenten? Tilbyder konsulenten tilstrækkelig støtte? Kan I være fuldt ærlige over for konsulenten, hvis der er noget, I synes er svært?

5. Støtte og kompetenceudvikling

- Hvilke former for støtteforanstaltninger modtager I og/eller jeres plejebarn? (for plejeforældrene: Individuel eller gruppesupervision, psykologrådgivning. For barnet: psykolog, støtte i skolen)
- Er denne støtte tilstrækkelig? Hvad kunne i evt. savne af støtte på jer som familie eller på anbringelsen?
- Har I modtaget kurser eller videreuddannelse med relevans for plejefamilie-faget udover de obligatoriske årlige kursusdage?
- Savner i viden eller kompetencer ift. et særligt område, diagnose eller lignende?
- Oplever I, at der bliver stillet for mange krav til jer som plejefamilier ift. at skulle videreudvikle jer inden for et særligt område, diagnose el lign., som evt. er relevant ift. det barn i har i pleje?

6. Rammer for familieplejere

- Som det er i dag, er familieplejere kategoriseret som selvstændige uden overenskomst. Ser du udfordringer i at det er sådan? I så fald hvilke?
- Hvis du vurderer, at det er vigtigt at gøre noget ved familieplejeres ansættelsesvilkår – hvad er så det vigtigste at ændre? Hvorfor er det vigtigt?
- Vil du betegne det at være plejeforældre som et arbejde? I så fald hvordan? På samme måde som at arbejde som pædagog eller skolelærer? Er der tabu forbundet med at gå ud og sige, at det er et arbejde?
- Fortæller du barnet i din pleje, at du modtager penge for at have ham/hende? Hvordan gør du det i så fald?
- Tager I på ferie eller afholder øvrige familieaktiviteter uden barnet i jeres pleje? Hvorfor/Hvorfor ikke?
- Hvordan harmonerer det at have et familieliv med det at være plejefamilie? Kan der være udfordringer forbundet med det?

7. Familieplejere i fremtiden

- Hvordan kan vi efter din mening gøre det mere attraktivt for familier i fremtiden at søge om at blive plejefamilie?
- Hvilke forhold og rammer er evt. vigtige at justere på?
- Hvilke fordele og kvaliteter ved det at være plejefamilie kan der evt. lægges vægt på i rekrutteringen?
- Vil du anbefale andre familier, at blive plejefamilier? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Har I på tidspunkter overvejet at stoppe som plejefamilie? I så fald, hvorfor? Kender du til familier, som er stoppet pga. udfordringer, der blev for store?

8. Afrunding

- Er der noget, du tænker, vi ikke har været omkring?
- Tusind tak for din tid.

VIDEVELFÆRD

DET NATIONALE FORSKNINGS-
OG ANALYSECENTER FOR VELFÆRD